

חשבו שדוקא אם לא ידענו בברור אין לנו אלא חששא בעלמא שנשתמש בו מיעוט ע"י האור הוא שתולין ברוב תשמישו, ואין הדבר כן אלא בפירוש אמרו שאפי' דאי נשתמש מעוט בחמורה ורוב בקלה די לנו בהכשר הקל הוא דעת רש"י והרבה מן המפרשים האריך בו הר"ן בפ' כל שעה ובסוף פרק השוכר את הפועל — ומסתברא לן שאם הכלי הזה שרוב תשמישו בחמין הוא בן יומו מאותו המעוט שנשתמש בו ע"י האור צריך לבון לכ"ע וספקו לחומרא דאסור תורה הוא, ואם אינו בן יומו הואיל ונותן טעם לפגם הוא ואין אסורו אלא מדרבנן הם אמרו והם אמרו, וסתמו נמי תולין להקל שלא נשתמש בו אלא כפי רוב תשמישו, ועל כיוצא בזה שנינו בסוף צרובין ק"ד ע"ב כל מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך, ואין כאן מיחוש כלל וכך הם דברי הרשב"א בתשובה סי' שע"ב.

צו. בדין שבירת הרגל.

[פיררה למהר"ר יעקב טאנו]

שאלה מעשה בעוף אחד שנשבר בו העצם מן הארכובה התחתונה ולמעלה ואין צור וכשר חופין את רובו ולא הרגיש השחט בשבירה זו בשעת שחיטה, ונסתפק השואל אפי' לדעת רש"י וחבריו הפוסלים בעצם האמצעי ואפי' שלא במקום צומת הגידין אם יש להתירו מכת ספק ספקא ספק אם נשבר קודם שחיטה או אחר שחיטה ואח"ל קודם שחיטה נשבר ספק יצא לחוץ קודם שחיטה או לא א.

תשובה. כבר ידעה שאין מתירים שום אסור מכת ספק ספקא אלא בזמן שב' הספקות מתהפכין, וכאן אי"א להפכן אי"כ אין זה אלא ספק אחד, מלבד שאין דנין באסורין אלא כפי מדת שעתן והא דאי כלל הוא כל האסורים והשרצים והנגעים והטומאות כשעת מציאתן אי"כ אפי' היו הספקות מתהפכין ספק זה לא היה עולה על הדעת, וכ"ש אחרי שהבשר נשתנה קצת במקום השבר ממראית שאר הבשר כדברך שזה מוכיח שלקה עודנו חי.

עוד שאלת בכלל הדין של שבירת הרגל בעצם האמצעי שלא במקום צומת הגידין שנחלקו בו גדולי עולם, איך ראוי להורות בו, ואמרת כי הבי"א לא הכריע בטור י"ד סי' נ"ה ושגם הש"ע הביא ב' הסברות סתם והגיה הדבר בספק.

ד"ע בי המחבר והוא רבן של בני גולה זה דרכו בש"ע הקבוע להוראה להביא תחלה הדעת היותר מוסכמת והיכא דאיכא למיחש לסברא אחרת מייתי לה בשם י"א, אי"כ מה שסתם תחלה כדעת הגאונים להתיר הוא ספק גמור ומחלש לפי סברתו ב, ולא זכר הסברא הבי' אלא לחלוק כבוד לבעלה שגם הם גדולים ורבים

(א) עיין בזה סימן קכ"ו.

(ב) כמהר"ר קארו בש"ע שלו מביא תחלה הדעה היותר מוסכמת ובדאי"כ לפיחש לסברא אחרת מייתי לה בשם י"א ומה שסתם הוא ספק גמור ואמתי לפי סברתו.

ובתרבה מקומות עשט המנהג לאסור כוונתיהו, אמנם לו שקול ישקלו הגאונים
הרב והרמב"ם בעלי הסברא והאחד בכף מאזנים מכריעים הם כל חכמי עולם
שיחדו יהיו תמים בכף שנייה, מלבד רבים מן הגדולים מסכימים עם הראשונים.
ואין ספק שלדעת המתירים ראוי היה להורות בעובדא דידך אבר ועוף מותר,
גם ברוך תהיה אם אסרת העוף כלו כי יש לך על מי להשען.

ולהרים מכשול מבעלי העיון אדיעך כי הרבה מן התלמידים נכחו
בהלכה זאת מאשר לא שמרו לשונם כבני גליל ולא דייקי בשותא דרבנן. כי
חשבו היות ארכובה במקום הזה שם מונח לעצם בין שיהיה התחתון או העליון
למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ורמו אהדדי דיוקא דרישא ודיוקא דסיפא תנן
מן הארכובה ולמטה כשרה הא ארכובה עצמה טרפה ותנן מן הארכובה ולמעלה
טרפה הא ארכובה עצמה כשרה, וזה גרם להם מבוכה אחרת: כי ראו עצם רביעי
כבהמה והוא התחתון הנקרא עצם פרסה ונסתפק להם אם מקום צומת הגידין הוא
בין הרגל והשוק — והאמת הוא כי כן ארכובה שם לחבור העצמות זה בזה במקום
העשוי להכפל ולרבוץ עליו הבהמה, ומקום צומת הגידין הוא הכפל היותר מפורסם
באדם ובהמה שיש שם עצם קטן בין השוק והרגל, ולפי שאין הפרק שבין הרגל
והפרסה ראוי לרבוץ עליו כלל במספר הפרקים אל יבא.

ואולם בעיקר ההלכה לא נכחד ממך פלוגתא דאמוראי בפירוש המשנה
חולין ע"ו ע"א ואותביה עולא לרב יהודה ואשתיק ובתר הכי אתא רב פפא לתרוצי
מתניתין אליבא דרב יהודה ומתני משמיה לישנא זלא לוחבי עלה ורב פפא עצמו
מסיים בה ארכובה גופה כדעולא, איכ לא ניחא לן למימר דהני תרי לישני
משמיה דרב יהודה ספיקא דאורייתא ניגהו כדברי הרשב"א ג) — דאעג"ב דתריין
רב פפא רישא דמתניתין זלא תקשי לר"י איהו גופיה דהוא בתרא ס"ל בארכובה
כדעולא, והך סיפא לאו משמיה דרב יהודה מתני לה כדסבר הרשב"א ז"ל דאיכ
היל"ל באיזו ארכובה אמרו שכנגדה בגמל ניכר, ואע"ג דהרב נקט לה הכי איתו
לשון קצר תפס ואתא שלא העתיק מן המחלוקת כלל, ואת"ל זכלה מלתא דרב
יהודה היא טפי עדיף לישנא בתרא הואיל ומתראצא מתניי כותיה ואתיא ככלהו
תנאי וככלהו אמוראי לענין דינא אע"ג דאיהו לקולא.

ומה שכתב הרשב"א לסיועיה לרש"י ז"ל ממאי דאיפליגו בתר הכי
רב ושמואל בנשבר העצם ורוב בשר קיים ואותביה רב נתמן לשמואל, כבר
דחאו הרא"ש יעויין במקומו, ואפי' יונח כדברי הרשב"א הרי רב פפא בתרא הוא
וסבר כעולא.

ואע"ג דהרא"ש כשראה את הרמב"ן המסכים עם המתירים דסבר
דאפי' נשבר במקום צומת הגידין אם תתכו אח"כ העצם האמצעי קודם שחיטה

u אולי צ"ל הרמב"א — וכן בכל הפרק הזה — וניין בהרא"ש חולין ע"ו ע"א פרק
בהמה המקשה הלכה ד, (הערות המו"ל).

יד מלאכי כללי השע

קצו

ספכרות • כב"ס ח"מ סי' קע"ה הנחות כפי
 אות כ"ח • אך חוצ יאר ספי קיש כתב כסס
 דק"ע רכש-כותב ונש חולקים מייעסא כנסו ולז
 ס"ל סותמיה ע"ג • ואלת סרכר דמרכרי
 שרת"ע דסי' כ"ו וכן חמ"ט ספ"ך כור סי' קמ"ב
 מוכח כסדיא שרעת חרן סול דיש נחש לרצת
 סחולקים ועיין נכת ורדים ח' מ כנל ח' סי' כ'
 וש כלל ג' סי' כ"ס :

יא דרך

חרן לציגל להפתיק כס"ע
 לשון הפיסק אות כמות ואף
 שיש קימיה או פי' כרכרי ספוסק ססול רכ"ת
 לעמן דיכא סול אל הפתיק דרכרי לכר וז"ל
 כל אחד יפרש כפי עיניו • סי' כ' סלכה לאגז
 ח"כ דף כ"ד סצ"ר וז"ל ר' חזל' גוולס ועיין ס'
 מדידה דף ג' כ"ב •

יב בישפוסק

דין כס"ע כללון יש מי
 שאומר כראש סזול דין
 סאינו נודר כעז שוסקיסולין ס סמונקו •
 סמ"ע כח"ס סי' לו ס"ק ח' וכ"ה ג"ג ג' סי'
 ל"ס ס-תת ספור אות ו' וכנסת חכתינוצ"ס
 סי' ת"ך כסור אות ט"ל • וכ"כ צור כס' פרי
 צריק דף קי"ג וכ"ה כתיבצק דף כ"ח ח' ופז
 סצ"ג וכ"כ צור סדף ת"ח א וקל"ט ג' גבי
 ויל וכצרי תאר צל יר סי' קוח ס"ק י"ב ושע
 כפ"ח ס' ק"ב א ס"ק ט"ו • ואגז גב דרך
 רת"א כן ציין ככ"ס ח"מ מסדורא כצרי ספון
 ס"כ סנצת ספור לת כ"וס' קצ"ס זע סבז'
 סכל אות ל"ג • ורצ דלוא סולתא שאיקתא ס' ז'
 לכל סקקאות אזר כמ"א ל' אן וס אזרי כח"מ
 סי' ס"ז סכ"ר וכס' קכ"א ס"ך כתיב כלסין ישתי
 סזאזר ותמסז ספ"ך לתזוס כתבו כללון יז
 מי שאמר כיון סזול דין אזרס סן אצ"ס וסן
 סעזקס • וכן תמז צר כיר סי' ק"ב ס"כ יצז
 סכצכ כוז סל'אן • ל' יצז צי לתז כצכ סצזכ'
 דין וז כס"ס מי סזית- סזי סרש: א' וספור
 סדריס כן וילן דלן עליס וז' צ"כ • וצצ"ס
 סי' ס"ל ס"ן ו' וז"ג א' ח' ון: כ"ר ס"ק י'
 וסז: ס"ד ח' סצז דכ"יו אצז לת- רל' ס"ל
 סך כלל' סקין סצזז גל סזיקת רסיו לו

יג ב' שכותב כס"ע יש אמרים ויש
 אמרים נקטינן כסכרא
 פנימי • כן כתב סצ"ס סל"ח סי' סלח דף סל
 ג' וככללי סזאזוס כלל א"כ • וכ"כ סר"כ ל"ס
 רכז צל ח"ח רז' תלכ וכן כראז כס' נחזס
 ככצף דף קצ"ו כ"ע"ז וכן סזאזי כב' בית רוד •
 על ח"ח סי' פ"ב וקיד וז"ר דף ק"ח ג' וכנסת
 וררס ח"מ כלל ס' סי' ז' • וסול אסר"ס כן
 סזיב וכרצ"ך ח"ר דף קצ"ח ז' • וסזצזי סזז
 מיסזזיל רל'וס לרכרי סכב"ס סכסמין סלח
 וזכ:לל'ס מרדחין למיסריקא אל כלויס מןסו'
 מ"ס סקצרי דכזר חכתיא כותב ל' זול וכרזכתא
 אזריכא סתז כסכרא אמיס • ול' ירו חיו לו דלו
 מ'א:ס סל לא איריא ונטינן ל' אצמי סזי מניס
 לסצך דקדאצפריק לתצזס כותמיה כמקוס אחר
 ס"א רעל סצזס ללו סכו סנו • וסכו מדי תקצ'
 97 לו א רכ"ח

בדיעבד אסור בשחייה במוחם אחד . ת"ת כיון שהרב רמ"א ז"ל בהג"ה בסיומן ק"ח ובסיומן ק"ל כתב דבדיעבד סגי בח"א עליה סתמין דבחראה הוא וכל מקום אנו הולכין אחר דבריו . ונראה דכשעת הדחק או בהפסד חרוכה בנזון דין גס הרב ב"י תורה דסגי במוחם א' שהרי בש"ע בסיומן ק"ח כתב גם דעת המחזירין בחורג אחד ותשמיש דכשעת הדחק או בהפסד חרוכה יש לסמוך אדעת מחזירין דאם לא כן לא היה לו להביא דעת המחזירין בספר ש"ע . ואעפ"י שהגב ר"י בר יואל לרש"י ז"ל שאפילו ב' חותמות לא הוצרכו אלא בתייהם שכל כליהם לא היו אלא חרם אבל בחביות של עץ אפילו ב' חותמות לא תהני כי יכול השתעאל לנעוץ סכין בין הגסרים ולהוציא יין גם הטור י"ד סיומן ק"ל הסכים על ידו . ת"ת כיון דרש"י ז"ל הציב לו דאין חילוק בין חרם לעץ כדלד רש"י ז"ל לסמוך עליו בשעת הדחק . ואף בלא שעת הדחק כתבו המרדכי והסמ"ג דאין חילוק בין חרם לעץ . גם הרב ר"ת איסורם כתב דאין חוששין אפילו בחביות של עץ וכחב שכן נוהגין בחביות אלו והג"ה דמדוברי מהרמ"א ז"ל תשמיש דלא סגי במוחם א' רק בזירוף שאר חיקונים וסמינים שהרי כתב בסוף דבריו וז"ל וכלבד שיהא התנופה נסתם כראוי וכן שלא יהא גם ברוא רק יחזיק כל הברות וישם עור על התנופה והברות קבוע בחסמרות וכתב אוחיות הלזן על העור וחלץ על החביות שאם ינבזה השתעאל העור לא ידע לחזור ולכוין העור כבהחילה ע"כ . גם ההוספה פרק און תשתידין וסמ"ג מל"ה סיומן קמ"ח כתבו דין זה . נראה דדין זה לאו לעיכובא אלא לרווחא דתלחא שהרי לאו החביות של עץ להוד קאי תל"ה גם החביות של חרם נמי קאי דלענין סחימת תנופה והברות ליכא להלק בין של חרם לשל עץ וכן תוכה נמי תחזק הסמ"ג ותוספ' דהחביות של חרם קאי שקודם שהוכירו שיש לחלק בין חביות חרם לבין כתבו דין כיסוי עור על התנופה והברות ואח"כ כתבו דיש לחלק בין חרם לעץ ותשמיש דלהביות של עץ

לא תהני כסוי עור והכחינה שהרי יכול לנעוץ סכין בין הגסרים . ובהד"ה כתבו התוספות דתאן דתחזיר בשל עץ לא תהני לדירה כסוי עור אלא צריך לתלחא כל החביות בחשוקים וגם השולים בנפרים והטור כתב דאין לו חקנה אלא להכניס החביות בשק שאין בו שום חפירה תבטחן ויחמוס פי השק ולפיכך לא תחוקמא ההיא דכסוי עור אלא בכלי חרם או בכלי עץ לתאן דחשוב חביות של עץ לשל חרם וא"כ תחזיר דאפי' בשל חרם בעי תיקון כסוי עור על כרחך לאו לעיכובא אלא לרווחא דתלחא ולענה טובה ולכתחילה יהא האדם נוהר לשלוח ע"י ישמעאל שהא סיוסם ותאוס היין בואפן שאי אפשר לישמעאל להוציא היין ולת נסתך לחוקה ישמעאל לא טרח ומייץ אפילו בב' חותמות דא' אחרת דינא הוא ולא סגי בלאו הכי . חקש לך לתה לי טולי האי דהא אפי' רבנן לא בעי טפי מב' חותמות . ונענין זה הו' כמה חותמות דהא קיימא לן אות אחת חשוב כחורג אהר שתיים הוו כשתי חותמות וסחימות התנופה אף בלא כסוי עור בתסמרות הו' נמי חורג אחד . ה' חותמות תאן דבר שתייה אלא ע"כ לא דינא הוא רק תרת חסידות ולישא דספר החתמות שהביאו התוספות והסמ"ג הכי דייקא שהרי כתבו וכתן הדבר לסתום פי החביות וכו' ולישא דכתן הדבר לא תשמיש לעיכובא . תכל הלזן נשתה ונראה ברור כשתם בלהרים שברעננד סגי במוחם אחד אף בחביות של עץ ואפילו בלא שום חיקון אחר כגון כסוי עור או לתלחא בחשוקים או להכניס החביות בשק והסמ"ג אחר שכתב כל דעות המחזירין כתב וז"ל יש מקילין להחזיר בחורג אחד בלא הכרת החתום וגם אין שנחזן לחבירות' האין עשו וכשתעשה בה בדענד אין לנו ראייה ברורה לאסור ע"כ . ואע"פ דתלשן הסמ"ג תשתה דרוביה ברורה היא דליכא לאסור אבל ת"ת קאת ראייה איכא לאסור יתיר תלחזיר . נראה דהייט דוקא בשלח לתביר ואין עתיד להכיר החתום וגם לא הודיע לחבירו כמו שכתב בהד"ה . אבל בניד שהישראל ראה והכיר החתום פשיטא דיש ראייה להחזיר יודג

קנארס הג'ה בוינג'ת א'סור ז'ה'ת'ר (1010)

עוד יש מקום עיון בשיע במקומות שלא הכריע הרב בית יוסף לפסוק כדעת אחר מהפוסקים
דלפעמים כותב בתחילה בסתם לאיסור ואח"כ אומר ויש מצמצמו או ויש חולקים ולפעמים
כותב בהיפך בתחילה בסתם להיתר ואח"כ יש מי שאוסר השתא לא איתמר הלכה לא כמר ולא

כמר ומכל מקום הדבר מבואר דמי"ש הרב בתחילה בסתם הוא העיקר לדעת הרב לפי שהוא דעת
רוב פוסקים ומי"ש אח"כ ויש מי שחולק הוא כטפל לגבי העיקר מפני שהוא דעת יחיד או מקצת
פוסקים אי נמי אפילו יחיד כנגד יחיד או רבים כנגד רבים אלא דהרב תופס דעת אחד מהם בחוקה
שהוא קטן כנגד גדול הימנו בחכמה ובמנין לכך כתב דעת הגדול בסתם ודעת הקטן בלשון ויש מי
שחולק לפי שהוא כטפל לגבי העיקר וכן כתבו התוספות בפ"ק דע"ז (דף ו' ר"ה בשל) וב"כ הרא"ש לשם
(סי' 1) על שם ריב"א דכל איכא דאמרי לגבי לשון הראשון כטפל לעיקר והלכה כלישנא קמא ואף ע"ג
דהתוספות והרא"ש לשם כתבו עוד דרכים אחרים על שם רש"י ועל שם רבינו תם ועל שם הר"י
גיאת ועל שם קצת גאונים ועל שם רבינו שמשון כל אחד תפס לו שיטה אחרת מכל מקום מדברי
הרא"ש בפרק כיצד מעברין (ריש דף קכ"ב) (ש"ד) נראה שהסכים לפירוש ריב"א שהרי כתב
מסתברא דאיכא דאמרי הוי כטפל לגבי עיקר. ותו נראה דלדברי הכל בלשון ב"י כשכותב בשיע
בתחילה בסתם ואח"כ כותב דיש מי שחולק אין ספק דהוי כטפל לגבי עיקר וכדמוכח מספרו הארוך
וצריכין אנו למודעי היאך יש לנהוג בהוראה זו.

ונראה מתוך מה שכתבתי על שם תשובת הרשב"א ועל פי פירושינו דכך הוא ההוראה דכשכותב
הרב דברי האחד בסתם שהוא העיקר לפי שהיא דעת רבים כנגד יחיד או יחידים עבדינן
לכתחילה עובדא כדעת המתיר או כדעת האוסר שכתב בסתם בין באיסורא דאורייתא בין באיסורא
דרבנן אלא דאי עביד עובדא להקל כדברי היחיד וליכא הפסד מרובה מהדרינן עובדא אבל בדאיכא
הפסד מרובה לא מהדרינן עובדא כיון דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר ואפילו באיסורא
דאורייתא והוא הדין כיוצא בזה כגון לעני בהפסד מועט או לעשיר לכבוד שבת ויום טוב אפילו
בהפסד מועט וכגון שאי אפשר להכין אחר אבל אם כשכותב הרב תחילה בסתם הוא לפי שתופס
אותו בחזקת שהוא גדול מזה שחולק עליו התם ודאי אי עביד לחומרא כיש מי שחולק לא מהדרינן
עובדא דאע"ג דזה שכנגדו הוא בחזקה שהוא רב מובהק וגדול בדורו טובא מכל מקום כיון דלא
בריא לן כודאי דהוה גדול מזה בחכמה ובמנין לא מהדרינן עובדא מחומרא לקולא כיון דלא
איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר אבל אי עביד לקולא כדברי החולק שהוא בחזקת קטן כנגד
האוסר מהדרינן עובדא אפילו בדאיכא הפסד מרובה אלא אם כן דאיכא תרתי איסור דרבנן והפסד
מרובה כניל ועל דרך זה יש לנהוג בהוראה כשכותב בהגהת שיע דעת מי שחולק על מה שפסק
בשיע בדוכתא שלא נתפשטה ההלכה כדברי האחד ויש לו דין זה דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא
כמר וצריך להתיישב בדבר זה:

ומהך דיבמות דלעיל בחתיכת חטאת שנתערבה בחולין דדברי הכל לא תעלה הואיל ואפשר
למוכרו לכהן בהפסד מועט יש ללמד דכל שאפשר למוכרו לגוי בהפסד מועט אין להקל
להתיר איסורא בדיעבד ולומר כדאי הוא פלתי לסמוך עליו בשעת החזק בהפסד מרובה דאין זה
חשוב אלא הפסד מועט אע"פ שמפסיד כל הריוח כיון שאין הפסד בקרן אלא דבר מועט והכי משמע
להדיא בתרומת הורשן סימן ר"ד ואפילו באיסורא דרבנן אין להקל:

על גב דהיה תלמידו אוליג לתומרה וכ"כ שאר פוסקים שם וכה"ג אשכחן טובי בש"ס ופוסקים הלכתא קטן נגד גדול ועליו מספר:

ועוד חימה על דבריו כיון דביחיד נגד רבים סומכים בהפסק מרובה אע"ג דהלכה כרבים לדורייחא הוא וכדאיחא צפרק הובז גבי יאחא בת קול הלכה כר' אליעזר בכל מקום ולא אשגחו ביה שכבר כתבתי בחורה אחרי רבים להטות וכן הוא בדוכתי טובי וכל הש"ס ופוסקים מלאים מזה כ"ש בקטן נגד גדול והיאך יעלה על הדעת הגדול נגד קטן שלא הוכר בחורה ולא במקומות ידועים בש"ס ופוסקים יחא עדיף מרבים נגד יחיד. ועוד דהא הרמב"ם וסמ"ג ושאר פוסקים שאיבא לקמן ס"ל דאין חילוק בין קטן נגד גדול וע"כ הם מודים ביחיד נגד רבים הלכה כרבים א"כ ע"כ וזוה הרבים עדיף:

ועוד חימה על דבריו דע"כ האי גדול ממנו בחכמה וזמנין פירושו חכמה או מנין כמ"ס הבג"א רפ"ק דעבודת כוכבים מא"ו וז"ל אם זה גדול בחכמה וזה גדול במנין הולכין אחר גדול במנין פי' תלמידים הרבה אי נמי שרוב התלמידים אומרים כמותו עכ"ל ומצינו ד"מ והקמ"ע סימן כ"ה ס"ק י"ז וז"ל שיבא לו כן ממאי דאמרינן בש"ס ט"י דיבמות (דף י"ג ע"ב) לא עשו כ"ש כדברייה דב"ה רוצה אף על גב דב"ש מהדרי טפי ואפילו מ"ד עשו כדברייה מודה דלאחר בת קול לא עשו ע"פ אם כן כשמוכין על יחיד נגד רבים בהפסק מרובה כ"ש דסומכין על קטן נגד גדול ממנו בחכמה או במנין וזה ברור:

ואע"ג דהראב"ד כתב ברש"י דהוא דחן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חצירו אלא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין דמנין היינו שנים יש לומר דדווקא בב"ד חלוי בשנים לבטל דברי ב"ד חצירו אבל לא בב"ד חכמים ועוד שהרי הרמב"ם רפ"ב מהלכות ממרים והקמ"ע ע"פ ק"מ"א מפרשים מנין היינו מנין חכמי הדור: ואולי"ג גם הב"ח לא כתב כן אלא כנגד גדול ממנו בחכמה וגם במנין או אפשר שחשב מנין היינו שנים ומ"מ נראה דאפילו גדול בשנים דינא הכי ומהי טעמי דלעיל ועוד דודאי רבים עדיף וכמו שהוכחתי:

אבל הדבר ברור כדפי' וה"כ דברי הרב ברורים ולא ירדתי לטוב דעת הב"ח שהשיג עליו ע"ש:

עוד נראה מוצא מדברי הב"ח דהא דמתייר הרשב"א בהפסק מרובה ביחיד נגד רבים היינו אפי' באיסורא לדורייחא וכמו שהבא איחא בס"פ הערל (דף י"א) גבי חתיכת תענית כו' וחימה וברי הא דייחיד ורבים הלכה כרבים לדורייחא הוא ובמ"ס לעיל והיאך אפשר לעקור דבר מורה בהפסק מרובה והלא כך הוא גזרת המקום ליתך אחר הרבים ומה נכך שהוא הפסק מרובה ועוד שהרי הורגין פגשות ומחרימין ומפקירין ומאבדין ביד ע"פ הרוב ועיר הנדמה נדונין ע"פ הרוב והרי אין לך הפסק מרובה גדול מזה וע"כ דהיאך אפשר דהרשב"א בל לומר דאפילו באיסור לדורייחא דינא הכי והלא ממקום שלמד כן מהך דפ"ק דנדה (דף ע"ג) דלמך רבי כדאי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק אינו אלא דרבנן וברבנן לא שני אלא דרבנן והכי אמרינן בערבין (דף ע"ג ע"ב) אמר ליה רב פפא לרבא וברבנן לא שני לך בין יחיד ורבים כו' עד אלא רבים פליג עליה אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק לך נראה דה"ק הרשב"א הלכה פסוקה היא שאין סומכים על הקטן נגד הגדול ולא ביחיד נגד רבים אלא"כ שיש הפסק מרובה משכחם לה דסומכין עליהן וכמ"ס פ"ק דנדה כו' והיינו כהך דנדה דהוא איסור דרבנן וטעמא דהס אמרו והס אמרו לסמוך על היחיד בהפסק מרובה וכה"ג אשכחן טובי דלא העמידו דבריהם במקום ממון וכמו שכתבתי ג"כ בסיון ק"ט ס"ק כ"ז כ"ש במקום שיש מי שמתייר והיהו דפרק הערל אין ראייה כלל (אף לפירוש רש"י וכ"ש לפי החוס' שם שפי' בע"ה) דהסם לא אמרינן דבהפסק מרובה סומכין אקטן או יחיד אלא דרבנן סבירא להו הסם מין בנימין בטיל ובהפסק מועט לא חששו ובהפסק מרובה אוקמוה לדינו עיין שם מוצא כן להדיא ועוד דהסם אף על פי שיעקר הדבר הוא איסור לדורייחא מכל מקום הוא מדרבנן דמדאורייתא מד בתי בטיל כדאיחא בס"י ק"י וכן נראה מדברי הרב דמדמסקר האי אלא"כ יש בו גם כן הפסק מרובה אפי"א מכלל דברישא באיסור לדורייחא אין סומכין אקטן כלל וכ"ש יחיד נגד רבים:

מיהו כל זה לדעת הרב וז"ל שנמשכו לדעת הרשב"א אבל לא שמו לב לעיין בפוסקים אחרים שהרמב"ם ספ"א מהל' ממרים כתב בסתם ב' מ"ח או ב' בני דיינים כו' בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל ולא חילק בין קטן לגדול משמע דסבירא ליה דר"י כן קראה ארישא נמי פליג וכמו שכתב הכסף משנה שם אי נמי מספקא ליה להרמב"ם אי פליג נמי ארישא ופסקו בספיקא בשל תורה לתומרה ובשל סופרים לקולא ואם כן אין חילוק בין קטן לגדול וכן דעת הסמ"ג עיין ק"י"א וכ"ד הגמ"י שם:

מיהו נראה דדוקא בשאין הגדול רבו אבל אם הוא רבו גם להרמב"ם וסייעתו אין סומכין על הקטן דהלכה פסוקה היא בכמה מקומות בש"ס שאין הלכה כתלמיד במקום הרב וזכר הדין הזה להיות כדן קטן אבל גדול לדעת הרשב"א: ואין להקשות לדעת הרמב"ם וסייעתו דהא ודאי הולכין אחר רבים וא"כ אמאי אין הולכין כאן אחר הגדול במנין שהוא תלמידים הרבה וכמ"ס"ל בשם הב"ח ש' לומר דסבירא ליה כפירוש הראשון שבה"א שיש תלמידים הרבה ופירושו שיש לו תלמידים הרבה ואפי' אינם אומרים דעתם מכל מקום הוא גדול בתלמידים ומכל מקום סבירא ליה להרמב"ם והקמ"ע נמי האי דינא שבה"א שרוב התלמידים

אומרים כמותו ולא הולכין לכחו כאן דודאי פשוט הוא דהולכין אחר רבים בכל מקום אלא דסד"א דתלמיד אין מכריע וכבר כתב הרמב"ם פי"ח מהל' סנהדרין ללענין טומאה וטהרה ואיסור והיתר הרב ותלמידו מונין אותם בשנים וכ"כ הסמ"ג ע"ש י"ח וזהו מהש"ס פ' אחד דיני ממונות דף ל"ו ונבחרתו בת"מ ס"ס י"ח: ודאי דאין להקל באיסור לדורייחא נגד דעת הרמב"ם והקמ"ע והגמ"י דלעיל וברבנן היה נראה לכאורה גם כן כהרמב"ם וסייעתו בשל סופרים הלך אחר המיקל אך כיון דהב"ח ממתייר וגם הרב כתב דאין סומכין על הקטן נגד הגדול קשה להקל ועוד שמהלכות ג"ר טוף נמי ב' וברבי"ש סימן שצ"ט ובשאר מהר"ם אלשיך סימן נ"ד שסבורים כהרשב"א וכ"כ דעת הגה"א מא"ו ספ"ק דעבודת כוכבים שהנאחתי לעיל ועוד שהרי יש כמה ספיקות דרבנן להתמיר כמו שכתבתי דיני ס"ס דין י"ט וגם במדברי פרק החולץ כתב משונית רבינו ברוך דאשכחן דפליגי בספק דרבנן ופסקינן להתמיר ועוד דיש כמה דברים שהם דרבנן ויוגעים באיסור לדורייחא ומי יפריש ביהם:

ובתוך מ"ס נבחרת דמ"ש הב"ח וז"ל יש מקום עיין בשלחן ערוך במקומות שלא הכריע הרב ב"י לפסוק דעת א' מהפוסקים ולפעמים כותב בתחלה בסתם לאיסור ואחר כך אומר יש מי שמתייר או יש חולקים ולפעמים כותב בספק כו' עד כשכותב בהגהה שלחן ערוך דעת מי שחולק על מה שפסק בש"ע דבוכחא שלא נתפשטה הלכה כדברי האי' ויש לו דין זה דלא איחמיר בהפסק אלא כמר ולא כמר עד כאן לשונו ז"ע דמ"ש ביחיד נגד רבים סומכין על היחיד בהפסק מרובה כבר נבחרת ד"ז"א אלא באיסורא דרבנן ולא באיסורא לדורייחא:

וב"ת א"כ למה כתב המחבר או שאר פוסקים בכמה מקומות אפילו באיסור לדורייחא דעת היחיד החולק יש לומר דהא פנן ברש"י עדיין למה מוזכרין דברי היחיד בין המרובים שאם יאמר אדם כך אני מקובל אומרים כדברי פלוני שמעט ועוד מנן החסם שאם יראה ב"ד דברי היחיד ויסמוך עליו כו' ופי' הראב"ד לומר שאם יראה לב"ד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון ויסמוך עליו כלומר ויקבע הלכה כמותו כמו שמצינו באמוראים שקבעו הלכה כיהודים הראשונים בכמה מקומות ואף על פי שהמרובים חולקים עליהם ואם לא שמאלו דברי היחיד הראשון לא היו האחרונים יכולים לדחות דברי הראשונים כו' עד כאן לשונו וה"כ אלו היו כותבים המחבר והפוסקים דעת רבים בסתם הייתי אומר שהוא תורת משה או מוסבס במשנה וש"ס ולא היה שום אחרון רשאי לתקוף אפילו ברואיות לך כותב דברי היחיד שאם יבא שום אחרון רשיות ברורות לדבריו יתנו עדיין וילקדו אף נמי משום שמצינו בכמה פ"ק דנדה וד"ה שמונים כן שיש להם על מה שכתבתי לך בפני דברי יחיד כי אולי יבא שום אחרון ומקומות מחולקים דיניים ונהרא נהרא ופשיטיה לך בפני דברי יחיד כי אולי יש מקום או מדינה שמורים כן שיש להם על מה שכתבתי לך בפני דברי יחיד כי אולי ר"ס ז' וז"ל דע כי המחבר ההוא רבן של בני הגולה זה דברו בש"ע הקבוע להוראה להדיח תחלה דעת היחיד מוסבסת והיא דלכא למיחא לסגרה אחרת מיימי לה בשם י"א (א) א"כ מה שסתם תחלה (בס"ס י"ו) דלעת האנשים להיתר הוא פסק גמור ומוחלט לפי סברתו ולא זכר הקצרה הב' אלא לתקוף כבוד לבעלה שגם גדולים ורבים הם ובהרבה מקומות פשטה מנהג לאסור כותביהו (כמ"ס הרב שם שכן עיקר וכן נהגין ע"ש) עכ"ל א"כ כשהמחבר תופס א' בחוקת גדול נגד קטן ולא ברירה ליה מילתא שהוא גדול נגד קטן אי עבד דהחמיר לדברי הקטן לא מהדרינן עובדא וכדכתב ג"כ הב"ח א"כ משום שאולי יודמן הדין ההוא במקום אחר' שיהיה שם עוד אחר' ז' היתר (כדאיחא בס"ס י"ז ע"ש) וכה"ג אשכחן טובי בפוסקים דמלטריפס כמה נדדים להיתר א"כ משום שאפשר שימצא בתנאים אחרים ג"כ דעת היחיד בענין שיהיו שקולים או היחיד יהא רבים וכמו שמצינו כן הרבה פעמים או אפשר לענין שבעל נפש יחמיר לעצמו כדברי היחיד או הקטן דאע"ג דהלכה פסוקה דהלכה כרבים מ"מ בספרי הפוסקים אולי יש לאותו יחיד ראייה ברורה מן הש"ס או מוספתא או ירושלמי או אולי ימצא עוד בספרים אחרים כן:

וב"ש דאי עבד עובדא כו' שגראה מדבריו דוקא בדעבד עובדא אבל לכתחלה לא אפילו בהפסק מרובה וכ"כ עוד שם בציאור דאפילו באיסורא דרבנן אין לפשות כן לכתחלה ולא משמע כן בחשונת הרשב"א וכן נראה מדברי הרב דאפילו לכתחלה סומכין בהפסק מרובה מיהו היינו באיסור דרבנן וכמו שכתבתי למעלה: ובמשמע דדוקא להקל סומכים בהפסק מרובה על היחיד או על הקטן אבל לא להתמיר דהיינו אפילו עבד כדברי היחיד או הקטן לתומרה מהדרינן עובדא בין באיסור לדורייחא בין באיסור דרבנן כיון דלא עבד בהלכתא והא דמומר בהפסק מרובה היינו משום דלא העמידו דבריהם במקום ממון והא אמרו במקום הפסק מרובה לסמוך אהיחיד לאוקמנה אדין תורה וכמ"ס לעיל וכן משמע מדברי הב"ח שכתב דאי עבד עובדא לתומרה כהי"ש מי שחולק לא מהדרינן עובדא כו' כיון דלא ברירה לן בודאי דגדול הוי כו' משמע אי ברירה לן בודאי מהדרינן עובדא וכ"ש ביחיד נגד רבים וכמ"ס לעיל:

ובכתב עוד הרב בת"מ סימן כ"ה ואפילו אין הרבים מסכימים מטעם אחד אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו הואיל והם מסכימים לענין הדין מקרי רבים ואוליג בתרייהו והוא ממתייר"ק שורש מ"א ונבחרת מהר"ק שם לא ברירה ליה דין זה וגם לא כתב שם כן אלא ליישב מנהג האשכנזים בדרם וגם מסיי"ס ומכל מקום כל זה רחוק בעיני וכן משמע מדברי האגור בשם מהר"א ומצינו בית יוסף וד"מ בסיון ז"כ דאין להקל ככה"ג באיסור לדורייחא נדון דידן תלבו שנמערב בשומן

כללים בהוראת איסור והיתר

א כתב הש"ך בסימן רמ"ב בקיצור הנהגות או"ה דין ה' דכ"ט שהמחבר או הרב מביאין דעה אחת בסתם ואח"כ י"א דעה א' עיקר יע"ש. והוציא את משתכח מ"ע צ"ו וכ"כ הב"ח בקרי"א בפסק אור"ה. ואמנם צריך כמה תנאים לזה כמו שאנני. א' דוקא היכא שאין הוכחה אבל כשיש הוכחה שבמקום אחר סתם כדעה ב' ולא הביא כלל כדעה א' (ואי הביא בהיפוך הדבר ספק) הלכה כן ועיין אור"ה תל"ט ס"ג בלבד כחב כדעה ב' ובאלי"ה זוטא אות ב' משום דבתיב צ"ע סתם כדעה ב' הרי כמ"ש. ומ"מ צ"ע דמתצ"ו אין ראייה דשאני גדלות האויל ועשוין לדרות הב"י השמיט שם מקושרין עיין ביצה יו"ד ב' ותבין. התנאי הב' דוקא כשכותב דעה א' מפורש להיפוך מדעה ב' הא כשכותב דעה א' ואין מפורש להיפוך מדעה ב' י"ל להחמיר עס"י פ"ד בש"ך אות י"ב לא משמע כן ובמ"י בת"ח כלל ט"ו אות י"ג כתב כמ"ש והא"מ שם בד"מ אות ב' השיג על המ"י ויש לעיין בזה. ועיין מ"ש א"ז בא"ח תל"ט הבאתיו לעיל: (פ')

ב כשפותב המחבר או הרב יש מי שאומר או י"א ואין מביא שום חולק עליו הלכה כן והוא דכתב בשם י"א שלא מצא אלא בפוסק א' או ב' כ"כ ז"ל וכ"כ השכנה"ג בהא"ח אות ל"א עיין סמ"ע ח"מ סימן י"ז אות ח' וכ"ז אות י"ג ול"ה אות י' ולא כ"מ בסימן פ"ד אות ב' ומיהו כשכותב י"א וי"א במחבר או בהרב ולא הרע בד"ה לחומרא ובדרבנן להקל ועמ"ש בש"ך רמ"ב ויבאר לקמן בכלל ד':

ג י"ש מקום עיין כשכותב הרב י"א שחולקין על המחבר ולא הכריע לכתוב וכן עיקר וכדומה אי נאמר הדלחה כהמחבר ומ"ש הרב י"א לחלוק כבוד לאותה דעה או שאר תירווצים כמו במחבר עיין בש"ך סימן רמ"ב או נאמר הרב לאפלוגי אהמחבר אלא אף שלא הכריע. וראיתי להש"ך ז"ל לקמן סי' ס"א אות י"ג ובש"ס אות ד' דזכאן לא סיים הרב והכי הילכתא ולקמן סיים וע"ש בלבוש יע"ש הרי כל שלא הכריע הרב אין חולק אהמחבר ומיהו עיין צ"ע דשמא הרב ז"ל מדהביא י"א ודאי לחלוק בא ומה שלא הכריע הוא דספק הוא ובדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא ומש"ה בסימן ס"א דממונא הוא והוא קולא לנתבע אין מוציאין מידו ומש"ה לא הביא הלבוש בסימן ס"א רק דעת המחבר אבל באיסורא הדבר ספק. וראיתי בשו"ת מהגאון מהר"מ וסקינדו אבי"ד דקי"ל לזבולין סימן ד' כתב השואל בפשיטות דעה א' עיקר אפילו דעה א' בהמחבר י"א הברב ולד"ד צ"ע: (פ')

ד כתב הש"ך בסימן רמ"ב לענין אור"ה צריך לעיין אם הוא יחיד נגד רבים או קטן נגד גדול והאר"ך יע"ש. וכבר כתבנו בכלל ב' בשכותב י"א וי"א ולא הכריע בד"ה לחומרא ובדרבנן להקל עכ"ל צריך לעיין אי החולקים הם רבים. ומ"מ באלי"ה זוטא בא"ח סימן תרי"ב אות א' ובאלי"ה רבא בא"ח ק' אות ה' בשם הפרישה בא"ח ר"ו ד"א וי"א דעתו כדעה אחרונה ועיין ט"ו בסימן ק"מ אות ד' דבב"י הכריע כדעה אחרונה יע"ש ועיין ר"פ השוחט ועיין לבוש א"ח ק"מ שמהפך וכתב י"א שצריך וי"א שאין צורך יע"ש וא"כ עדיין צ"ע בזה:

ה הפ"י בקונטרס הספיקות מחדש ד' ספק פלוגתא דוקא ששהו בחכמה ומנ"ן וליכא הכרע אבל היכא דרבו האוסרין וכיוצא בזה היה דאי הביא מש"ך פ"ד אות ח"י יע"ש. הנה החת"ל ותנ"ה שיהא שוה בחכמה ומנ"ן היינו תלמידי הרבה שהן אומרים דעתם או מנ"ן שנים עש"ך רמ"ב וסיים רבו ואם נאמר דבמלת "כיוצא ה"ה חכמה איכא לעיוני ביה. הנה המעיין בש"ך בסי' רמ"ב מפורש יוצא מדבריו יחיד רובים רובא דאורייתא מסנהדרין וכן נגד גדול משמע דלאו ד"ת ותודע שהרי הר"מ ז"ל בס"א בה"מ ממרים ה"ה לא חילק ולקמן סיים הכ"מ דפסק כרבי"ק יע"ש והש"ך הרי"ה ז"ל בס"א במ"י סימן כ"ה אין מבואר שם לומר כקטן נגד גדול כשל תורה להקל וי"ל דאדרבן קאי וברבים כתב הולכים "בכל" מקום היינו אף בד"ה יע"ש והש"ך שם. המעיין בדבריו יראה ממרוצת לשונו דפסק בשל תורה קטן נגד גדול והגדול מיקל אין להחיר כ"מ ז"ל רק דרבנן מהני ה"מ אם הקטן מיקל ובד"ה אף ה"מ לא מהני אם הקטן מיקל. ומשמע כששניהם שקולין בד"ה מהני ה"מ וקשה הא ספיקא דאורייתא לחומרא ומה וישענו ה"מ וכ"ה דטובר הש"ך ספיקא מיה שריא כס' הר"מ ז"ל בפ"ט מ"מ הא דברא דבסימן ק"א בבב"אור ס"ט דין כ"ה הביא להלכה דספיקא מיה כדאי (אלא שאין לוקין לכ"ז כטומאה) ד"צ"ע. ומ"מ יראה דקטן נגד גדול לא היה מן התורה כי אם מדרבנן והתוס' סב"ב דפ"ט כתבו דרצון רובא מדרבנן ובסי' מהני יע"ש וא"כ בקטן נגד גדול יש עוד ספק אפשר דהנהו ס"ס וכאמור ודוקא יחיד נגד רבים דהנהו דאורייתא וצ"ע:

ו ז"ה שהרב בהג"ה הוא רבן של כל בני הגולה וכבר קבלנו עליו לפסוק כוחיה היכא שחכמים נגד דעה המחבר אין לעשות ס"ס שמה הלכה כהמחבר ועמ"ש בק"ה הכ"מ שיש הכרע אלא מחשכ' דלספק כלל. וכבר ידעת מ"ש תהי' כפסקין וכתבים סימן רע"א דאין מה ב"ד הרבנים לחלוק על חיבורים שנתפשטו ברוב ישראל הביאו הכה"ג בא"ח אות ס"ד. ומיהו צריך לעיין היכא דסתם הרב כדעה א' אי מחמת שגרא לו שצ"ק כן או מחמת איזה מנהג והומרא בעלמא. ויראה לי דכל מקום שהרב היקל בה"מ יש עוד ספק יש להחיר אף בלא ה"מ דהנהו ס"ס פלוגתא מאחד דמתיר בה"מ שהרי הרב ז"ל אומר כן בהקדמה לס' הורה הטאת שהתנצל א"ע על שלפעמים מיקל בה"מ או שעת הדחק דגרא לו דעת המחיר עיקר יע"ש:

ז וה"ה שהרב ז"ל כתב לפעמים והכי נהוג משמע שהוא ז"ל כוחב לנהוג כן מכאן ואילך ובמקום שכותב וכן המנהג או וכן נהגין ג"כ יש חילוק דלפעמים הכנהג רק בקראקא או באותו גליל ולפעמים בכל המדינה. ודע דה"מ הוא שיפסיד שתות בהק"ף או לפני דבר חשוב או ע"ש וי"ט לעשר היה כה"מ עיין בת"ח בהקדמה ובא"ח סימן ס"ט אות ג' ובש"ך סימן רמ"ב משמע דלכבוד אורחים נמי איפשר דמי לה"מ יש לעיין בזה. ומיהו כבוד אורחים מבואר בסימן ס"ט דהיינו אורחים חשובים יע"ש. גם הכל לפי ראות עיני הכונה דלפעמים כוחב הרב ויש להקל בה"מ וצורך גדול או לצורך הפסד גדול עיין סימן ע"ב ס"ד בהג"ה גם היכא דיש עוד צד קולא או היכא דיש עוד צד חומרא יש לעיין: אבל כן עכ"ל י"א ס"י בנתיב קול סבלונת דמלתא הוא בדרבנן מצד רבים קולות אף טא"ף די בכ"א לבדו אבל להחמיר אין בצדן כחה המנהג כ"ז שאין בא'

שהב' מביא דברי א' ותולק עליו ובח"מ סימן כ"ה אות כ"א בשם מהר"ם א"י"ק ד"י אמרנו על אמרנו אבל אין כח לחלוק פתח על התוס' וכדומה יע"ש. ודע דבב"י סי' הלכה ככתבתי בשרן לא יחיד נגד רבים אלא שראיתי להכ"ה בא"ח סי' בבי"א אות י"ג דאף יחיד נגד רבים הלכה ככתבתי ומתיר"מ אלשקר סימן נ"ג יע"ש וא"כ רובא דאורייתא ומסתמית הפוסקים משמע אף בד"ה הלכה ככתבתי וכתב י"א ב' סנהדרין שרואין אלו את אלו אבל כתרתי אפשר דאי הוה שמעו קמאי הוה חזרו כד מדיי ספיקא לא נפקא וי"ל כיון דכתבתי ראו דברי קמאי וסתמי להו כטענות אחרות: הוה קמאי מדוי לכתבתי ומש"ה אף יחיד נגד רביב':

ט צריך לדעת הפוסקים המפורסמים שחיברו ספרים רבים ולפעמים כותבין את לספר אחר איזה מהם נלך ואבאר קצת. הנה הרשב"א ז"ל חיבר ס' חולין וס' תורת הבית הארוך וס' תה"ק ושו"ת ופ"שטא ממהיר לתב"א לתב"א מתה"א לתה"ק לתה"ק שומעין כי שם הוא אליבא דהילכתא ואם בחשובה כותב דבר לתה"ק צ"ע כי בחשובה כ"פ כתב שתה"א ותה"ק חיברו מקודם וכן מבואר שם בס"ד ומ"מ צ"ע על איזה מהן נסמך אפשר תשובה א' כתב מקודם חיברו התב"א ושמטרת הבית חיברו הרשב"א בעצמו כ"כ אחרונים ז"ל. ובחשובה סימן רס"א כתב רבינו יהונתן שבמשמרת הבית כתב פ"י ממקום ששהו כו' וכעת לא נמצאתי. **הרא"ש** ז"ל חיבר פסקים ושו"ת הרא"ש וקיצור פסקי הרא"ש חיבר בני רבין וכל הטורים ז"ל. וכל היכא דטורח הרא"ש מפסקיו לתשובה נפקא וכתב השכנה"ג במ"ב אות מ"ד מ"ה מ"ו אמ דיען שחור מפסקיו לתשובה עיקר ב' הראני"ה ח"א מ"ו ואם בחשובה הדבר מפורש ובפסקיו מדיוקא חשובה עיקר ב' ר"ב. אם בפסקיו סותרין ותפס בתשובה כא' מהם תשובה עיקר ב"ה י"ד לסי' ס"ב אפשר אינו כן עכ"ל השכנה"ג אח"ה. ומיהו מ"ש השכנה"ג אות מ"ה יש לכתוב כי הרא"ש יותר מתוספתו ואפ"י על תשובה יותר מתוספתו לא ידענו מהו אם פסקי הרא"ש הם יותר עיקר מפסקיו או אמר שהחשובה עיקר וכפי הנראה שפסקי הרא"ש אשר לפנינו ותוספתו לא ידענו ולא ראוינו:

י תה"ד חיבר כמנ"ן דר"ש וכן חיבר פוסקים וכתבים וגם פ"ה הגהות לבב"י והוא הנקרא מהר"ר אהר"ר אהר"ל ז"ל וכתב בישי"ש פנ"ה סימן כ"ה ק"ה אות י"ז) דהגהות שעדי דורא חיבר באחרונה יע"ש. כתב הב"ח סי' כ"ג תה"ד סימן קפ"ה גמי בכהמה נמי יע"ש ומעשה היה בעוף ובחבובות שור סי' כ"ג תמה דהלא ידוע שתה"ד המציא השאלות בעצמו ולא שייך מעשה כן היה יע"ש וגם כתב בלשון אפשר (פ') ויראה לי שהפוסקים וכתבים הם באחרונה בישי"ש וסימן של שלמה חיבר מהרש"ל ז"ל גם פירוש על שער דורא הנקרא עטרת שלמה חיבר הפוסקים אר"ש ויש"ש חיבר באחרונה עש"ך סימן צ' אות כ"ז דכתבתי י"א אית **י"ב** ז"ל חיבר ס' תורת אורח' וס' דרכי משה ותנ"ה על ט"ז עיין פ"ה פ"ה כ"ה צ"א הביא בשם לחם חמדות פנ"ה צ"ד דת"ח חיבר באחרונה ובא"ח אות כתב הלי"ח דהגהות חיבר באחרונה וכ"כ הב"ח ט"ף סימן קכ"ב עכ"ל וכן הסת"א דהגהות חיבר באחרונה והולכין בתר הגהות ויראה דגם נגד ד"ה הגהות עיקר ב' בהג"ה עפ"י הרוכ לקוחים ומסודרים מס' ד"ב:

י"ג הבי"ו ז"ל חיבר הש"ע אחר שתיקן ס' ב"ה כ"כ השכנה"ג שם יע"ש: **י"ד בה"ג** נפל ספק מי הוא המחבר והכ"ה בסימן כ"ח ס"א דבה"ג סלנו הוא רב"ב גאון והרשב"א בארן מביא בה"ג ס"א של רבינו שבתאי קריא ז"ל. בהגהות ב"י באות ג' כתב דמחלוקת הסמ"ג והראב"ד הוא שהסמ"ג חיבר בת"ח יתדאי גאון ור"ש קיריא לא חיבר ה"ג וראב"ד סובר כ"י הקבלה עי"ה חיבר י"ט רב ויהודאי גאון חיבר הלכות פסוקות יע"ש. ומ"מ כשכותב הרוב וס' כ"ב על הר"ף כיוונת כי היה רבו דרכו של הרמב"ם ז"ל כי הרי"ף כן כוונת הרב"א הי"ה היה תלמיד הר"ף ורבו של הרמב"ם ז"ל ועפ"י הרוב דברי הר"ף ז"ל כוונת הר"ף **כתב** מהר"י מנ"ץ ז"ל בתשובה סימן י' ראבי"ה הוא אבי העזריה כ"כ ז"ל ה"ה ז"ל ראב"ן ז"ל ואבי העזריה הוא אבי אסף ונמצאתי לשכתב"ג במ"ס א"ה ל"ב ב' בשם אור"ה כלל מ"ג אות י"ד יע"ש שראב"ו הוא אבי אסף:

כתב הכנה"ג ב"י סימן צ"ג בהגהות ב"י אות י"ב וז"ל מסוזה בידני ר"ה הכ"ה ב' הכתור ור"י הבחור הוא הריב"א יע"ש. ובחק יעקב הלכות פסח הריב"א ר"ה העשירי ור"י הדבורה יע"ש:

י"א כתב הב"ח ב"י סימן קי"א סתם ר"י הוא ר"י חוקן בר' שמואל ויש ח"י בר' אברהם וכפי הנראה היינו ריב"א עיין סמ"ק לאר"ן קט"א: **י"ב תר"י** הם מטמאה הרמב"ן והרשב"א כ"י שניהם למרו אבל רבינו יונה והרשב"א אח"כ אצל הרמב"ן ג"כ ובתח"א כתב פעמים בשם רבינו ח"ה ויע"ש וי"ה רבינו יונה עמ"ז סי' ע' אות ט"ז ומ"ש שם. ולפעמים כותב בשם הרב וי"ה דרשב"א ז"ל שחיבר דק הבית למד ג"כ אצל הרמב"ן. וכפי הנראה דרשב"א א"ה ר"ב אב"ה ובחשובת הרא"ש כלל כ"י סימן י"ז הביא בשם הר"ר אהר"ן רבן יע"ש ספ"י הנראה כ' על הרא"ה יע"ש:

י"ג הגהות הרב נקראק הגיה' יש בו כ' פירושים אי מ"ס בס' דיעין המסתייגין הגיה' וז"ל מי שמגיה ספר נקרא **ג"ה** ופעולתו נקרא הגיה' בית ואורה עכ"ל ותחסר הנו"ן (כעין חסרי פ"א) ואבות המ"ס היא ע"ה פ"י חלש"ה המסילה שפירושו הסרה וכן הגו סגי"ם כספך טכס"ה המסתייג יע"ש: **סעיף** או סעיפים יראה לי מלשון ענף עיין במעריך המסתייג בשו"ת סתם י"ה אורח"ה כן סעיף סעיף מן האר"ן כ"ה: **כתב** המיי"ש בהקדמתו ז"ל הרב הגדול בהר"י קאר"ה ז"ל אשר חשיבו כ"י כ"כ ומתופו פ"ה החיבור נקראו י"ש בדמותו ובעצמו של כ"ה המיי"ש י"ה הנהו לשון הרמב"ם ז"ל לא נחמין מלגלג לתוהו סתם ספ"י המורה והלכות ב'

שאינה סברת הפוסקים הרבנים והגדולים דאם היא סברת הרבנים והגדולים כבר כתב בחלק א' סימן ק"ט דפוסק שלא נמצא סברתו מפורשת אין לנו ליחס לו אלא סברת הרבנים והגדולים. ואפשר דמה שכתב בחלק ראשון סימן ק"ט הוא כשהפוסק דבר באותו דין אבל אין סברתו מפורשת כמאן ס"ל או יש לנו ליחס אליו סברת הרבנים והגדולים, אבל מה שכתב בחלק שני סימן ע"ד הוא כשהפוסק לא גילה דעתו באותו דין כלל ועיקר או אין מיחסין לו אפילו סברות פוסקים הרבנים והגדולים.

(סב) פוסק שמביא סברא אחת בסתם והסברא האחרת בלשון י"א דעתו לפסוק כאותה הזכרה שכתב בסתם. מהרי"ק שרש ל"ח, כן מתבאר מדבר הר"ש הלוי ז"ל בתשובותיו השייכות לח"מ סימן ל', וכן כתב מורי הרב ז"ל בתשובה חלק שני חלק א"ח סי' י"א, ותמהני שלא הזכיר למהרי"ק ז"ל. ומדברי בעל הזכרונות בדף נ"ב ע"ב נראה שסובר דלאו דוקא כשכותב הסברא הראשונה בסתם אלא אפילו כותב יש מי שאומר ויש מי שאומר נקטינן כסברא ראשונה, וליתא כמו שכתבתי בטור א"ח סי' ש"ח דף רי"ט עמוד ראשון שטה ג' בהגהת הטור (פוסק שמביא סבר' אחת ואח"כ אומר ויש מחמירין מדלא כתב ויש אוסרין נראה שדעתו נוטה עם המתירין בספר הלכות קטנות דף כ"א ע"ב).

(סג) אע"ג דאין למדין הלכה מפי מעשה היכא שפוסקים עושין מעשה למדין הלכה מאותו מעשה. בנימין זאב סי' קל"א. ויראה דהיינו דוקא היכא דאין ספק באותו מעשה כנדון בנימין זאב, שעשה רבינו יחיאל ז"ל מעשה באשת איש שנשתמדה ונישאת לע"א ושוב חזרה לכתה וגירשה בעלה ונתגייר הע"א שנישאת עמה בגיותו שמוותרת להנשא לאותו ע"א שנתגייר. דמידי הוא טעמא שאין למדין הלכה מפי מעשה דשמא טעה ולא עיין בו הטב, ושמא אותו מעשה היה קצת משונה כדכתבו רשב"ם והתוספות בקונטרס ישן שהביא בנימין זאב בסי' הנזכר, כל שעין בו הטב ואין בו שינוי ש"ד וכמו שכתב בנימין זאב אבל כל שיש לחוש שיש שינוי באותו מעשה מהמעשה שראה, בהא ודאי אין למדין הלכה מפי מעשה וכמו שמתבאר מדברי בנימין זאב שם. וכן ראיתי להריב"ש ז"ל בתשו' סימן ש"א כתב ומה שאמרת שפעם אחת באת אשה אחת לגבות כתובתה לפני הר"ן ז"ל ודן לישום לה בגדי שבת ולא בגדי חול, אין למדין הלכה מפי מעשה, ואולי היו שם תנאים אחרים ודברים בגו או אולי גרושה היתה וכו' (לפעמים מביא ר' המחבר ז"ל בספרו הקצר ספרה מוסכמת שאין חולק עליה בשם יש מי שאומר מפני שלא נזכר סברא זו ג"כ בשאר פוסקים סמ"ע סי' י"ז ס"ק א' ובמקומות רבים מספרו).

(סד) אין כח ביד הרבנים עכשיו לחלוק על החבורים שנתפשטו ברוב ישראל אם לא שהוא מקובל מפי רבותיו הגדולים שנהגו כן אבל מסכרת עצמו לא. פוסקים וכתבים סי' רמ"ז.

דסכינא פליט סכינא ובלע צנון וכטעם הב' שכתב רש"י וכדאמרינן בגמרא בקורט חלתית דבפסיק בסכינא דארמאה דאסור דאף על גב דנט"ל מותר אגב חורפיה דחלתית מחליא ליה ואף על פי דבשאינו מקונח האיסור בעין ובאיסור רובא דרבוותא סברי דלא אמרינן ביה נט"ל פ"מ הרמב"ם וי"מ שכתב הרשב"א בת"ה ס"ל דאפילו באיסור הנדבק בדופני הכלי אם אינו ב"י אומרים בו נט"ל וכדי לאוסרו אף לדברי הרמב"ם כתב או שאינו ב"י ואינו מקונח לומר דאפילו להרמב"ם דאף איסור בעין מיקרי נט"ל בצנון או סלקות ליכא למימר הכי משום דאגב חורפיה משוי ליה לשבח דכל זה דוחק. והנכון דס"ל דהטעם היינו משום שמנונית על הסכין, וכדכתב ש"ך. ובט"ז כתב דמ"ש כאן ריב"ה אבל קליפה בעי קאי בין היש בו ס' בין באין בו ס' בעי קליפה, אלא דברישא דהאיסור הוא משום פליטת הסכין הוצרך לומר דאוסר עד ס' ואפילו יהיה שם ס' צריך קליפה, אבל סיפא שאין ב"י מותר מצד הסכין אלא מצד שמנונית שעליו והוא דבר מועט יש ס' כשיעור קליפה על כן לא הוזכר כאן ס' כיון דעכ"פ בעי קליפה בכל גוונא, ע"כ. ויתבאר עוד בהגב"י בס"ד. ועיין בראש סימן צ"ז בב"ח ובט"ז, ועיין במ"ש בסימן י' בהגה"ט.

בית יוסף ובו מה סעיפים

- א. דפ"ח ע"ב שטה מ"א: וסברת הר"ף כו' כתב סמ"ק בסימן רי"ד כו'. נ"ב: והמרדכי בסוף פרק ג"ה.
- ב. שטה מ"ד: וכן נראה שהוא דעת בעה"ת כו'. נ"ב: בפ"י כתב כן בסימן מ"ט, וכ"כ הסמ"ג בלאוין קמ"א.
- ג. ג' מ"ו: כמ"ש בסוף סימן זה כו'. נ"ב: מדהביא ריב"ה ז"ל דברי רבינו פרץ באחרונה ולא השיג עליו נראה שסובר שיש לחוש לדבריו וכן בשנים או ג' מקומות שמזכיר דין זה מביא סברת ר"פ ב' ימן צ"ח כתב וה"ר פרץ החמיר כו'. ובסוף הסימן גבי סכין חולבת כתב דברי רב"פ בסתם וכן נראה מדברי האגור וכן סתם בספר צדה לדרך מאמר ב' כלל ב' פ"א בדין הכף ובדין בשר רותח שחתכו בסכין חולבת, וכ"כ רי"ז בנט"ז אות כ"ח ובשם רש"י, וכ"כ או' כ"ט בדיני התערובות. גם מדברי הרב בסה"ק נראה שיש לחוש לדברי הר"פ שכתב סברת הטור בראשונה ואחר כך כתב סברת ר"פ בשם יש מי שאומר. אלא שבסעיף ז' שכתב דין חתיכת בשר שחתכו בסכין חולבת סתם כדברי ריב"ה אם אין רק ששים כנגד מקום הסכין שחתך הבשר, וכתבו הט"ז והש"ך שזה נמשך לס' א' שכתב דאפילו בשל מחכת אין צריך ששים כנגד כל הכף. ולי קשה אם דעת הרשב"א שלא לחוש לדברי הר"ף למה הזכיר סברתו לגבי

כף ולכן הדבר ברור אף על גב דהרב ס"ל דהעיקר כסברת התולקים על ר"פ יש לחוש לסברתו לחומרא היכא דאיפשר וגבי בשר רותח הוצרך הרב לכתוב כסברת החולקים על ר"פ כדי שלא נימא דבסכין נקטינן כר"פ, וכ"כ רש"ל שאכתוב לפנינו בס"ד, וצ"ע. אבל האו"ה כלל ל"ח אות א' וסה"מ ות"ח כלל פ"ה אות א' וכלל ס"א אות י"ג ורש"ל פרק ג"ה סימן מ"ב והפרישה בשמו כתבו דאפילו בשל מתכת אין משערין אלא כנגד מה שתחב וכתב הגה' ש"ד שכן הוא המנהג.

ד. אם אין ידוע כמה תחב משערין בכולו חוץ מהבית יד שלו. רש"ל פרק ג"ה סימן מ"א, והביאו הש"ך.

ה. כשיש ספק אם יש ששים, כתבו ריב"ה בסימן צ"ב, ועיין מ"ש הרב בעה"ט סימן צ"ח מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בכף של עץ או מתכת שחוזר לה אי משערין בכולו או לא כתבו בסימן זה הרב בספר ב"ה, ושם אכתוב בס"ד.

ו. כתב הרדב"ז ז"ל דאפילו למ"ד דמשערין בכולה קדירה, לא אמרו אלא באיסור ודאי אבל בספ' איסור לא משערין אלא בפליטה, ע"כ. ומינה דאף בכף דמשערין כנגד כל מה שתחב ולא משערין בפליטה הוא בודאי איסור אבל בספק איסור משערין בפליטה.

ז. כתב באו"ה כלל כ"ד אות א, דלא כנגד מה שתחב אלא כשהכ' בלוע על ידי אור שאז שולט הבליעה בכל הכלי אבל אי בלוע על ידי מליחה אינו מתפשט רק כדי קליפה ממה שתחב בקדירה וכתב בת"ח וכן הוא במרדכי פרק כ"ה דף תשל"ח ע"ג.

ח. אם מלח בכלי מנוקב אף על גב דאסור לאכול רותח אם הוא של עץ אינו בולע ואם הכניסו לכלי אין צורך לשער נגדו כלל אבל אם הוא של חרט צריך לשער נגד כולו דלא סגי ליה קליפה. או"ה ות"ח שם. וצ"ע כי לא פסק בן בת"ח כלל י"א אלא דאין חילוק בין כלי עץ לכלי חרט בנדון הזה כמ"ש בשמו בפרק כ"ה סימן מ"ט. ל"ח פרק ג"ה אות קי"ט.

ט. מיהו כבוש הוי כמבושל צריך ס' נגד כל הכלים. או"ה שם. וכתב ת"ח ודלא כמ"ש כלל ל"ז דכבוש אינו אוסר הכלי רק כדי קליפה.

י. אם נאסר הכלי על ידי עירו אינו אוסר רק כדי קליפה כדין חם תוך קר. או"ה שם ות"ח שם, וכבר כתבתי זה בסס"י צ"ג. ועיין בס"ד בסימן ק"ה בהגה"ט.

יא. הא דצריכין לשער נגד הכף היינו דידיעין שנשתמש בדבר רותח תוך מעת לעת, אבל אם לא נשתמש רק בכלי שני לא בעינן כלום. או"ה ות"ח שם, וכ"כ בסה"מ. וכתב ש"ך, ודוקא בשמשו בו חלב אבל אם שמשו בו בכלי ראשון מים אינו מחשבו מעת לעת, ע"כ, והוא פשוט בדברי ריב"ה לפנינו.

יב. שטה מ"ט: אבל בסמ"ק סימן רי"ד כו'. נ"ב: וכ"כ הגה"מ פרק ג"ה והאחרונים בשם סמ"ק ולא מצאתיו בסמ"ק שלנו. וטעם הדבר שצריך ב"פ ס' עיין בתשו'

חותם שמה יחליפנו נפת של צעלי צמים דאקיר ככל מקום: [י] שהפקידו ביד עכו"ם. והוא הדין שלחו:

[יא] ויש אומרים כו'. כשהמחזר מביא סתם ולא כח מחלוקת דעמו כסתם. וכן לקמן בר"ס ק"ל (פעי' א') סתם

כסגרא קמייחא דהכא:

[יב] ואף בשולח כו'. כל זה נמשך לסגרא האחרונה:

[יג] אם הודיע כו' וגם אמר לעכו"ם כו'. נקטיה

צכה"ג לאשמועינן דמודיע לחבירו לחודיה אינו כלום, דכיון דטעמא משום דמירתת הגוי כל שאינו יודע שהודיעו לחבירו לא מירתת ואיה"נ דכשיאמר לגוי שהודיעו לחבירו סגי

צהכי אף שאינו מודיע לחבירו דהא עכו"ם לא ידע צהכי ומירתת. וגם המחזר מילתא דפסיקא נקט

דצשאמר לעכו"ם שהודיע לחבירו לחודיה נמי לא סגי אס לא שהודיע לחבירו זה הענין שאמר לעכו"ם

דאי לאו הכי אפשר שהבירו לא יהא נשמר מלומר איזה דיבור שיצין הגוי מתוכו שלא הודיעו חבירו זורת

החותם ופעם אחרת לא יסמוך הגוי על מה שאומר לו שהודיע לחבירו זורת הסתם ומו לא מירתת. ומיהו

אף בשולח צו' חותמות נכון להודיע לחבירו זורת החותם כדי שיחזור אחריו כדלקמן צסי' ק"ל ס"ח

ע"ש, וכ"כ הש"ך (פ"ק ע"ו): [יד] ויש אומרים כו' רק בישראל חשוד. דגרע לענין זה

מעכו"ם לפי שהוא צטוח שיאמינוהו ולא מירתת כל כך ולפיכך צבי"ת נריך צ' חותמות, אצל צגוי אפילו צבי"ת סגי בחותם

אחד: גמצינו למדין דג' סברות יש דבר צמאי דקשיא לן

דאמר רב (ע"ו לא). הלכה כר"א שמתיר יין בחותם אחד ורב גופיה קאמר (שם לב). צבי"ת אסור בחותם אחד, ור"ת (נחוש' לא. ד"ה

דאמר) תריך דהיה צבי"ת מיירי צישראל חשוד, ולפי זה אין חילוק בין שולח למפקיד ואפילו יין סגי ליה צגוי בחותם אחד

וצישראל חשוד נריך שני חותמות משום דדמיו יקרים דומיא דצבי"ת. וזו היא הסגרא שהזכיר ההג"ה וכתב שצדיעבד יש

לסמוך על זה. וליתא שצברא זו דחוייה היא ואינה מחוורת כלל צש"ס. והסגרא השנייה להרשב"א צת"ה דף קמ"ב (ב"ה ש"ד צב): שאין חילוק בין מפקיד לשולח וצין גוי לישראל חשוד

ופלוגתא דר"א ורבנן היא צמפתח וחותם דר"א סגר דמפתח עם חותם הו"ל כצ' חותמות ורבנן ס"ל דמפתח זיפו הוי צנקל ואין כאן שני חותמות. והשתא ניתא ול"ק דרב אדרב

דמאי דפסיק הלכה כר"א היינו לומר דמפתח וחותם הוי כצ' חותמות ולעולם דנריך צ' חותמות. וצברא זו הזכיר הר"ן (ע"ו

י. ד"הר הא') צשס אחרים ע"ש. וזו היא הסגרא שסתם המחזר צראשונה. וכל מ"ש הצ"ח צכאן (ד"ה אמר רב) לדעת הרשב"א אינו אמת ואשתמיטיה

לשון הרשב"א גופיה צת"ה ע"ש. וגם שיטה זו דחוקה צסוגיא, מדא דמאי דאמרין התם צעכו"ם (לא).

וצפ' כל כתבי (שם קכב) דלר"א סגי בחותם אחד נריך לומר דלאו דיוקא ור"ל מפתח וחותם וזה דוחק. ומה גם דברג גופיה דקאמר צבי"ת

אסור בחותם אחד ע"כ צ"ל דחותם צלא מפתח קאמר דהא איהו פסיק כר"א דחותם ומפתח הוי כצ' חותמות, ועוד דצרייתא דקמני (ע"ו

לא). המפקיד יינו אצל גוי מותר צשטיה מוקמינן ליה כותיה דר"א ואי אמרת צשלמא דקשרי ר"א

אפילו צמפתח או חותם היינו דקפתים הך צרייתא משום דצלא שום חותם אי אפשר שיהא מותר צשטיה ומסתמא או צמפתח או

בחותם קשרי צרייתא אלא אי אמרת דמפתח וחותם קמנריך ר"א היכי קפתים צרייתא צמידי דצעי מפתח

וחותם, ולהכי מחוורתא דשמעתתא שיש חילוק צין שולח למפקיד כצברת ה"ש אומרים שהזכיר

המחזר וכן עיקר: ופירושו ישראל חשוד היינו שחשוד להחליף דאי אינו חשוד להחליף אלא לאכול

דברים האסורין א"צ חותם שהרי אינו חשוד על הגזל וכדלקמן צסי' קי"ט ס"ג. אצל ליכא למימר

דמיירי צחשוד לאכול דברים שאין הרבים מקילין צהם שאף הוא חשוד להחליף וכדלקמן צסעי' ח' וצסי' קי"ט (סעי' ב') דהא גצינה קילא

צעיני רבים כמצואר צמשוצות הרשב"א (ס"א לא) סי' ק"ט וצטור וצבי" לקמן (סוף סי' קי"ט

ד"ה כתב הרשב"א צת"ה) וא"כ אמאי נריך חותם אחד צישראל חשוד אלא משמע כדאמרן:

ב [צו] אפילו עשה שחי חותמות. או יומר ועיין לקמן סימן ק"ל ס"ח: [צז] אף שהחותם מקולקל. שנראה שנעשה צכוה על ידי

אדם דאל"כ צכל ענין שרי כדלקמן סי' ק"ל ס"ה: ג [צז] אות אחת חשוב בחותם אחד. ואפילו דצברים שדי בחותם אחד משיב אות אחת כסימן דעדיף

ממפתח, וכ"כ הש"ך (ס"ק ב"א). והכי מוכח צבדושי הרשב"א פרק גיד הנשה דף צ"ט (ג: ד"ה צמאי) ע"ש:

שאין בו דרכה גם אין לחוש בו לנקיבת סימנים וראוי לשחוט
בו כשאר סכנים. גם מה שחלק בין מחט לאיזמל אינו כלום,
שאף על פי שאינו שוחט בראש האיזמל אלא בצדו מכל מקום
אורך האיזמל אינו אלא יותר מעט מאורך פי וחוד המחט של

הרא"ש הכא אינו אלא או להחירו לגמרי או לאסרו כולו
לגמרי אבל הולכת הנאה בלא תערובת מנין לנו וזה לא הוזכר
בשם מקום וזה פשוט בזוונתו שמתירו לגמרי וכמו שהבינו
הטור וכו' (ד"ה ומ"ש רבי בשם הרא"ש) ושאר אחרונים. והנה

רצוננו ואין מקום למה שחילק
צינינו ולפיכך פסק המחבר עיקר:
פ"א [א] שחיטתו פסולה.
אע"ג

(מרדכי בשם ר"ח) ויש אומרים לשער צ"ד
אלצעות ורמו לזה שנאמר ושחטתם צ"ה
מנין י"ד. (שם ושחיטות ישנים):

המחבר לקמן בס"י קמ"ב (פ"ד י')
כתב סכין של עכו"ם ששחט בה
בהמה מסוכנת הרי זו אסורה, והוא
לשון הרמב"ם בספ"ו מהל' ע"ו
(הל' י"ט), ור"ל שהבהמה כולה
אסורה ואזי לטעמייהו דק"ל
דליכא תקנתא דהולכת הנאה אלא
דוקא ע"י תערובת ואם חתך בו
בשר נאסר הנשר הציאו המחבר
לקמן בס"י קמ"ב (פ"ד ג' ד'). והא
דפריך בגמרא (ס.ו) וחיפוק ליה
משום שמנונית דאיסורא, אהיתירא
קאי דהיכי קתני מותר לשחוט בה
דמשמע ואפילו לכתחילה נהי
דמשום איסור הנאה עכו"ם ליכא
משום דהוי מקלקל מ"מ הא איכא
איסור שמנונית וכן פ"י רש"י,
והו"ל למימר סכין של עכו"ם
ששחט בה הבהמה מותרת ומשני
שפיר, ודלא כהרא"ש (פ"ק דחולין ס"י
ט"ו) ע"ש:

**פ"ה השוחט בסכין מלובנת. ובו
סעיף אחד:**

א אם שחט בסכין מלובנת [א] שחיטתו
פסולה [ב] ויש מבשרין (אם ידע
שהיא מלובנת וזוהר שלא נגע בצלדדים):

[ה] **סכין** של עכו"ם וכו'. משמע
דאיירי בפתח סכין,
ואע"ג דקיי"ל סתם כלים של גויס

י יתר דיני סכין. ובו ג' סעיפים:

א סכין של משמשי עבודת כוכבים
[א] חדש [ב] או ישן שאין בו משום
גיעולי עבודת כוכבים מותר לשחוט בו
בהמה בריאה [ג] מפני שהוא מקלקל.
[ד] ואסור לשחוט בו מסוכנת מפני
שהוא מתקן. [ה] סכין של עובד כוכבים
שהשחיתו ברחים שלו (ע"ל ס"ס קכ"א).
או אם היה יפה [ו] שאין בה פגומות
ונעצו בקרקע קשה עשר פעמים [ז] ואחר

אינם בני יומן ומקונחין יפה, בסכין לא אמרינן הכי אלא
דסתם סכין יש שמנונית על פניו ואסור אפילו אינו בן יומן
לפי שמה שהוא צעין אינו נפגם מעת לעת כדלקמן בס"י
קכ"ב (פ"ד ג') ע"ש. וכן העליתי בדעת המחבר לקמן בס"י
צ"ד ס"ק כ"ה ע"ש. אבל אם הסכין מקונח יפה אע"פ שהוא
בן יומן קיי"ל כהרשב"א שאין כח בחוס ציח השחיטה אלא
להצליע אבל לא להפליט מה שצלוע בסכין, והכי מוכח מדבריו
בת"ה דף ט"ו וי"ו (ב"א ש"ב יד טו:) ובחידושו דחולין דף י'
ע"ג (ס.ו ד"ה סכין) ע"ש. וכ"כ הב"ח (ד"ה כח הרשב"א) בדעת
הרשב"א שאם הסכין נקי אפילו בן יומן מותר וכן עיקר. ודלא
כהש"ך (סק"ו):

סכין יוצא ומתפשט צידי ציח השחיטה וקורעתם, ואפילו ידע
אי אפשר שלא יגע בצלדדים משא"כ הכא. ודע שמהרש"ל (פ"ק
דחולין ס"י י') והב"ח (סוף ד"ה סכין מלובנת) פסקו לאסור כשצד
הראשונה. ולי נראה לסמוך על המכשירין בהפסד מרובה
וכמשמעות דברי המחבר:

[ו] **שאיין** בה פגומות. פי' דאם יש בה פגומות דהיינו גומות
לא מהני נעילה וכדלקמן ס"ס קכ"א (פ"ד ו'):

[ז] **ואחר** כך שחט בה מותר. לקמן בס"ס קכ"א (שם) פסק
המחבר דהשחזה מהני בסכין אפילו לחתוך בו
רוחח וכ"ש לשחוט בו אלא נקטיה דיעבד משום נעילה, ואף
על גב דנעילה מהני לחתוך בו בצונן לכתחילה ואפילו דבר
חריף, מ"מ הכא לא שרינן לכתחילה משום דציח השחיטה
רוחח וא"כ קיי"ל ציח השחיטה צונן לכתחילה מיהא חיישינן
למ"ד ציח השחיטה רוחח, ואם הגעיל הסכין שרי לשחוט בו
לכתחילה ואפילו לחתוך בו רוחח מהני הגעילה וכמ"ש לקמן
בס"ס קכ"א (פ"ק י"ט) ע"ש. וזה מה שנראה בדעת המחבר.
ואין זה מחוור לדינא דכיון דטעמא הוי משום שמנונית שעל
פני הסכין כל שנתקנה הסכין יפה בלא נעילה ובלא השחזה

אלו הרישומין שיש בסכין שהם רחוקים הרבה מן החוד אין
בהם חשש שינקבו הסימנים לכו"ע וכך כתבו ז"ל:

י **[א] חדש.** אע"ג דמשמשי עכו"ם אינם אסורין עד
שישתמשו בהן וכדלקמן ר"ס קל"ט (פ"ד)
הכא מיירי שחתך בו עגים לעכו"ם וכדאיסא בגמרא (ס.ו):
[ב] **אין** ישן שאין בו כו'. כלומר שהכשירו כדינו כדלקמן בס"י
קכ"א ע"ש:

[ג] **מפני** שהוא מקלקל. ואין זה הנאה שצמיחה היו דמיה
מרוצים מלפני שחיטה שהיתה עומדת לג'
דברים לגדל ולדות לתרישה ולאכילה רש"י (ס.ו ד"ה מקלקל הוא):

[ד] **ואסור** לשחוט בה מסוכנת. ז"ל הטור ואם שחט בה
כתב הרשב"א (ב"א ש"ב יד:) יולין הנאה לים
המלח והיא מותרת וכמה היא כדי שכן סכין לשחוט בה,
וא"א הרא"ש כתב (פ"ק דחולין ס"י ט') דאין לרין דצהנאה
מועטת כוז שרי דיעבד ע"כ. והש"ך (סק"ה) כתב דכל פלפול
הרא"ש אינו אלא לאסור כל הבהמה אבל מודה דהכא יולין
הנאה לים המלח. ואינו מחוור כלל דכיון דלדעת הרא"ש
צפרק כל הצלמים (פ"ו פ"ג ס"י ט) לא הוזכר היתר הולכת הנאה
כלל אלא דווקא על ידי תערובת, א"כ על כרחו כל פלפול

היא לאיש אשר על סמך אחרו נט שנתן לה פסלה :

שאלה ל"ט

ראובן נתקשר נדר שמעון בלא שמעון יסלם לידו לראש פרע ניסן קנין סודר להשיא את בנה אליו על פי פרסי תנאים המדוברים בניהם שמחויב הוא לישלמה במתנה וקידושין וכו' - ואם יעבור ולא ישלמה יסלם לפמעון מאה זו - ונעשה דלא כאסמכתא וכאופן היומר מועיל ע"ס חיקון מ"ל והחנה בתנאי נמור המועיל. על פי הדיון שיקיים תנאי דוקא לזמן הגיל ואם לא יקיים תנאו לזמן הגיל אזי אינו מלוי שום טיוב ויהא רשאי לישא אפרם והגיע הזמן ר"ס ניסן ולא תפס מן שמעון קנין סודר כג"ל - ומיד למחרתו ב' ניסן נתקשר ראובן בשידוכין עם אשה אחרת לישלמה - ואחר כך ג' ניסן בלא שגמו של שמעון והביא קנין סודר מן שמעון כאשר החנה והוא שלם שלוחו קודם ראש חדש ניסן על אופן שיהא ראוי לכא אל ראובן בזמן שקבע לו דהיינו לראש חדש ניסן - אלא שנתעכב שלים בדרך מחמת המים שנתרבו שלא היה יכול לפבור המים - ופחה שופת שמעון כיון שהוא שלם שלוחו עם הקנין לזמן הראוי אלא שהשלם נאלם בדרך הדי הוא לא פבר על תנאו ותובע מראובן שיפרע לו מאה זו כיון שמבדר דבריו שכן הוא וראובן טוען מה לי באונסך כיון שהגיע הזמן ולא ראיתי קניני' כמו שהחניח הדי את אשר עשייתו ובחתי בקישור לישא אחרת עשיתי בהיתר :

תשובה : יראה לראובן פסור הוא מן אלו מאה זו. כיון שהגיע הזמן ולא בא לידו קנינו של שמעון כאשר החנה הרי מנה שנתקשר לישא אחרת עשה בהיתר אף על גב דשמעון שלם קנינו בזמנו אלא שהשלח נאלם בדרך אפילו הכי פסור ראובן : **אע"פ** דטענה אונם מהכי כמו שכתב הטור ח"מ סימן כ"א בשם הרמב"ם וז"ל מי שקט מידו שאם לא יבא ליס פלוני וכו' - ועבר היס ולא בא נתקיימו התנאים ותבר כל אדומו ואם הביא דאיה סהיה אנוס בואתו יום הרי זה פסור מקנין זה וכו' ע"כ - הרי מבוחר דטענה אונם מהני היינו דוקא לענין שאם הנאלם היה מתחייב עצמו בשום דבר אם לא יקיים תנאו בזמנו או שיאכר זכותו החס הוא דמהני ליה טענה אונם דלא מתחייב במידי ולא אכר זכותו - אבל לענין שיתחייב חבירו במה שעשה אחר זמן שקבע לו וראי דלא מהני האונם של זה לחייב זה אכירי שלא ידע באונם של חבירו - כמו בנדון דידן שנתקשר ראובן לישא את בת שמעון אם יקיים תנאו לראש חדש ניסן ויסלם קנין סודר להשיא לו את בתו והגיע הזמן ולא הגיע קנינו של שמעון ליד ראובן והתקשר ראובן לישא אשה אחרת וראי דאין שום טיוב מלבד ראובן כיון שלא הגיע לידו קנינו של שמעון לזמן שהגביל כאשר החנה אף על פי שהיה שמעון אנוס דאסו שהיא ראובן אטוד בנת שמעון לפולס אי לא יגיע לידו קנינו של שמעון משום דדילמא אנוס הוא וראי דלא מסתבר למימר כך :

וכיוצא בזה כתב הרב פ"ו ב"ח בטור ח"מ סי' כ"א ליישב דלא קשיא אדעת הבאונים והרמב"ם רמסקו דאונם מהני ובידולשמי יש דלא מהני לר"י דק"ל כוחיה וכתב ליישב דלא קשיא זו"ל דשאני קידושין דאין סהרי דאין פלטה מסכמת בקידושי אלא אם כן יתקיים התנאים וכל כמה שלא נתקיים התנאי אפ"פ שנאלם אינה מתרצה בקדושי ראם לא כן חתיה עבדנא שחאה שושפת שמה לאלם וכו' עכ"ל הרי מבוחר שאין האשה מתקדשה בשלם נתקיים התנאי אף על פי שנאלם מטעם שמחללה כשנתקדשה על תנאי או לא היה דעתה אלא על דעת שאם לא יקיים תנאו אפילו על ידי אונם שהיו קדושין בטלים כדי שלא תתפגן מסמת יראת אונם הכי נמי בנדון דידן לא נחשיב ראובן מחלה אלא על דעת שאם לא יקיים שמעון תנאו בזמנו אפילו על ידי אונם שלא יהא לו שום טיוב מלבד כרי שלא יהיה אגיד ביה לכך פסור ראובן מן א"ו מאה זו כיון שלא נתקשר לישא אשה אחרת אלא אחר שעבר שמעון את הזמן אף על פי שנאלם :

אבל מכל מקום נראה אי עדיין לא נתקשר ראובן עם אשה אחרת לריד ראובן לישא את בת שמעון או ליתן לו מאה זו אם שמעון מבדר שהיה אנוס ראובן מהכי ולא אכר זכותו :

ואע"פ דמשמע מהחם ממה שכתב הרב פ"ו ב"ח דנבי קידושין היכא דלא נתקיים התנאי נתבטלו הקידושין אפילו היכא דעדיין לא נתקדשה לאחר אף על פי שנאלם ולא קיים התנאי ואם כן הוא הדיון בנדון דידן נמי ימא הכי כששמעון לא קיים תנאו בזמנו אף על פי שנאלם יהא ראובן פסור מן חיובו אפילו היכא דלא נתקשר עדיין לישא אשה אחרת הא לאו עילתא הוא דשאני קידושין כיון דמתחלה לא נתקדשה אלא אדעתא שיתקיים התנאי ואם לא יתקיים אפילו על ידי אונם יהיו הקדושין בטלין אם כן אפילו אם חרצה היה אחר כך להגשיל לו בשלם קיים תנאו ולא איכפת לה במה שלא קיים תנאו בזמנו אפילו הכי לריבה קידושין אחרים ממנו משום דקדושין הראשונים כבר נתבטלו לכך לא חילוק החם בין נתקדשה לאחר או לא נתקדשה אלא קאמר סתם דקידושין הראשונים נתבטלו ואפילו מזה שקדשה כבר לריבה קדושין אחרים אבל באן שנחייב לישא את בת חבירו דאין כהן קדושין אלא שדוכין בעלמא ואי זה שנחייב לישא את בת חבירו דאיה לזומר על תנאו ולא איכפת ליה במה שחבירו לא קיים תנאו בזמנו ורואה לישלמה לא לריד חו למידי לכך הדיון נוחן אי עדיין לא נתקשר זה לישא אחרת לריד זה לישא את בת חבירו אף על פי שלא קיים תנאו בזמנו כיון שנאלם או יסלם לו מאה זו כאשר נחייב משום דאונם מהני דלא אכר זה זכותו כמו שכתב הטור ח"מ סימן כ"א בשם הרמב"ם :

אלא שדון דידן עיירי שכבר נתקשר ראובן לישא אשה אחרת לא מהני אונסיה דשמעון לחייב את ראובן כיון שראובן לא ידע מאונם דשמעון וכשנתקשר לישא אשה אחרת עשה בהיתר אחר שכבר עבר הזמן שקבע לשמעון והיה ירא שמה יקדמנה אחר ברחמים לכך פסור הוא מן שמעון לגמרי - אף על פי שנאלם שמעון כיון דלא ידע ראובן באונם של שמעון :

שאלה מ

אספדה אל חק מה שאירע במרחק ח"ו לפ"ק כי הגה מחמת הרעם שהיה במרינה ממלחמה וממגפה גמלשתי אל ארץ אחרת ובשנת ח"ו לפ"ק שנתי אל אחוזתי וספרו לי שרבי פלוני ממקום פלוני יבא את אשת חמיו ושאלתי מי החיד לו לישלמה והשיבו לי שאל ללותרים הם החידו לו וכשמעי את זה נשתי ולא התמהמתי והודעתי למהגבי הק"ק מקום שר שם רבי פלוני שהיו מפרשים אותם ולא יבא זה את זו על פי פסק ר"ת והרא"ש והרבה פוסקים דאולי נשיטת ר"ת וה"ג לאסור באשה חמיו כמו שכתב החו"ב בשם הירושלמי בפרק ב' דיבמות דק כ"א שכתבו ח"ל מעשה שרצה אחר לישא את אשת חמיו וכבר היה פסוח טבות וי"ו מאז והפסיד ר"ת לטעמו דהיה עכ"ל החוספתי וכן פסק הטור א"ה סימן ס"ו ולפי שא"ו היה עדיין שעת חידום לא יכולתי לידע אם הגיבוי דברי אליהם או לא וכמו כ' מרש"ס אחר כך נודע שנשא זה את מחותן קממתי וחרגו בטני ולא אמרתי דבר וסבבתי רבים ושאלוני מרוע אני מחרים וכו' משוא פנים יש דב' :

חלח חשונתי אליהם :

דן חמת כי לכאורה היה נראה להחמיר על זה שיגרשה אף על גב דרבי מקילין הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן ונס הריטב"א כתיב שכן עיקר ושכן נוהגים בספרד הביאם הרב ב"י בטור אבן העזר סימן ס"ו מכל מקום כיון שהחוספות כתבו לאיסור וכן הרא"ש והטור ואין בתרייהו גיריין יש להחמיר עליו - וכן משמע מני שנוטה דעת הרב ב"י להחמיר ממה שהביא שני הדעות וכתב דעת האוסרין באחרונה משמע שדעתו נוטה להחמיר ולא כתב בראשונה דעת המתירין אלא היכא דנהיגין בהדיא להחמיר כגון בספרד כמו שכתב הריטב"א אבל היכא דלא נהיגין יש לאסור כדעת החוספות והרא"ש והטור ולא חיימו דלא אסרו אלא לכתחלה כשלא קדשה עדיין ורבותא נקט מעשה דר"ח דהיה מכאיר לפעודה אבל בשכני קדשה ומכל שכן כשכבר נשאה אפילו ר"ת לא היה מצריך לגרשה כי כמה קשה גירושין הא לאו עילתא הוא דמשמע ממעשה רי"ת שכבר קדשה וטבחה היה טבות ולא היו חסידים דק כניסתם לחופה :

יד מלאכי כללי הש"ע ורמ"א

וכן תמצא עוד להר"ב חלקת מחוקק הכ"ל דאף על גב דכתיבון א' כתב במשימות דסתם סוף פסק נמוך לרעת מוהרי"קא אפ"ה כתיבון ק"כ ס"ק ל' כתב דלא סרישן מיקרי והיטו טעמא ברכת יבנא . ואף על גב דסר"ב שלחן גבוה בכלליו סימן ח"ו והר"ב הלכה למעשה בהלכות מכירה דף ט' נ' תפשו על סכנ"ב ואף כתב ולא סרישן בטתם ואחר כך יש אומרים לרד"י לא קשיא כלל וכראמרון ועוד עיין עם דף ס"ב ג' . בתוצאת איתא למד דאין מקום כלל לרד"י סקודים ס"ל . ובעת לא שפענו ולא ראו מאן דפליג אהך כללא . איכרא דאזכרנא לסכ"ח א"ח סימן רס"ח ג' . שכתוב"ע כתב תחלה כלשון רבינו ואחר כך כתב ויש אומרי דכחוסף פוסק אפילו באמצע ברכה . ונראה דרענו דקפסין כרעת יש אומרים שכתב לבסוף תדא דאכא ספק ברכה לבטלה ועוד שחס רבי . וכן פסק כ"ל באן שאר על סברת סומכ"ב ודעמיה וסכי בקטעין ולכאורה יש לתמה דוה סותר למ"ש אישוי גופים שיש לפסוק כסתא וכדלעיל . וכבר כתעורר כוס סכנ"ב סב עם יתירן וזל ואולי סכא פלמי משום דלא סונדך לבטוח סכרא ראשונה כסתא אלא מפני שכלל כל הפילות וכאז תפלות חזן הפתלת מוסף כולו על פא מודו דאינו מור"ע כ' . ולרד"י חוי לוי לתרן דאין ארסטעם דפסקין . כסתא הוא לפי סט"א א"תרים הוא כטפל לגבי סציקר . וכת"ש אינו גופים בקונפריס אחרון . סכא דה"ש אומרים סס ס"ב"ס דרין מתן לפסוק כרבי וכדומה היא עצמו כחד טעם דכקס ועוד פסס רבים מלכר הש"י ספמים אחרים שאוכר פס . באופן דיכא הכלל כמורד ומלכות דסתא עיקר לרד"י ס"ל . ומיהו חז"תי כספר כמ עיקר דף רי"ד ג' . שכתב דכסתא פקומי תנינו למדן כג"ע שזכרנו סדחויש כותבת כסתא וסכרא סציקרית כגא יש אומרים צ"ס . וכן ראינו בורג אכרסס ו"ד דף ל"ב סאין לאנדך על כלל זה דיש ווס כסתא מקומית להפך . ואין כבר סתנין דכסתא כל גמולי ישראל ססטימו

לסמך פליג ועיין עוד כוס לקמן ככללנו שאר הסמקיים :
חי כלל ג' דול יש כידיו ששכחות רמ"א כתבנו ויש מחמדין מדלא כתב ויש אומר ין מכלל טרעמו נוסח לרעת סתמירין ש"ות חוות יאיר סעון קפ"ה סוכן מצאתי כהלק"ס חלק א' סימן רצ"ג ועיין ש"ך י' דסעון ס"ל ס"ק ח' וכשכת' ויש אומרים דעתו לומר שמושג לטברת ה"ש אומרים אך כפי"ות כסתא להלכ' פוסקס מו כר כן . ככ"ס ה"מ סימן קפ"ד סג סות ססור אות ג' ודרם של רמ"א כשא"א רואם על א' יש מרין לאינו סברא הוא סכואס כלשון יש אומרים אף דלא קאיו אכריו מרין שזרי ל' א' כוכר כדבריו ראשון לבין דף ק"ג :
יש דר"ב של רמ"א כסתא כסתא מקומי שסתב איזה דין או איזה פרש על דבריו הס"פ . כסתא כאלו ארבי , מוהר"קא מורה לדבריו ואימ כן וישא דלא קאמר ויא סוא משום סכרברי הס"פ אין סכרע כל פך . ער"ח יד סימן צ"ב ס"ק ו' והש"ך פס סימן צ"ב ס"ק ו' וסימן פ"א ס"ק ד' וקכ"א ס"ק לו . ולחס וסורה על דרמכ"ס דף כ"כ ד' . ושער ווסף דף ג' ג' כתבנו ויש עיין סג"א דרס"ב ופי"תקמ"ס ס"ק מ"ו :

כ הגם שממקנת תאנו"ה סר"ח איה"ל ששטב שחבר תעירי מ אלה שחבר ספר סקסס עזרי מפרש ד' סוכ"ד רב יו שכס"פ . מכל מקום אפשר ט וכת"ש : תינו כתבס קו"ס שחבר . סג"ות : ו' . פסות : צגמנו מוס לוח פסק סג"ה עיקר ס"ות נחנת סכתס סימן כ' . ולי סרמס סוכר קשה לקבוע הלכה כדרך אגשר היכא דסתוכתס סוי להפך
כא א"ן דרך בעל סקסס ול להניח על סרכ"ל א' באחר מסלגז פכיס סגן סראשן כססרכ כספר כל לא סכריע כין שתי סכרות או כצל סקסס מניס על סרכ סכרא סארת ולפצמים סכריע כאחר מן סכרות ולפצמים אימ סכריע . סגן סגמי כספרכ בעל סקסס סוכר דסלכס כאלתס סכר' מרמס

בדרישה ובשיך ובטיו ועין כסור מהים סי' רי"ט דין
 ו ועין כסמ"ט לישן הדינים כי לכאורה נראה דפתי
 אהדדי ותשובה בהשקפה אי ואם תראה להקל מעליך
 עין כפריה כי באתה הוא מאסף לכל המחנות ותאכל
 מפריה ולא כל:

רצ"ג) שאלה להדיעך כונתו בדין כי סי' ר"ג בדין
 כמה שכתו והוא ששבר הפגם החילוק לא
 יהא בו עוקק שאם היה בו עוקק תבדק הריאה: תשובה
 אח זה מלאתי כתוב אולי דגראה שאם חזר השבר
 ונקשר שפי' יחדיו דוכקו דקשר וכן נראה מדברי
 מוהרי"ק שורש ל"ז פי"ט ופעמא דמסתבר הוא דאשיג
 דטרפות דהכא משום נקיבת הריאה נעשו כה מית איא
 לעולם הגוף לנקוב הריאה אח"כ יא הפגם חת לעור
 וניקב בין הלשונות ונכנס חת חלל הגוף וניקב הריאה
 ולכן כשחזר השבר ונקשר יחדיו היא הוכחה רבתי דלא
 יא עוב הגוף חת ממקום השנייה דאלו יא לחת לא
 היה מתרפא ותתקשר יפה יפה כתיב זה כמד זה וזון
 שתגלה דתקשר לא יא לחת ממילא נחזר ולא
 הגיע לנקוב הריאה והרי דין זה חזמה ממש לדין
 דנקמן סי' ג"ה סי' ג"ג לפי שכי ולא דמי כלל לדין דשק
 סי' ג"ו דנשבר במקום ג"ה דמסריף אפי' חזר ונקשר
 יחדו דהתם איכא למיחש לפסוקת הגידן פרס י"אח
 הפגם לחת ובדכתי הכי נס מוהרי"ק באורך פי"ט
 וליך חת ראייה מנקשר השבר לומר דלא נפסק הגיד
 דאיכא למיחש דהא דחזר ונקשר הוא משום דלא יא
 לחת ולא התמעט ממקומו חלל הגיד נפסק פרס
 יניחמו לחת דלא כהר"ב בשיך (בסי' ו) ומה שר"ד
 לבדוק הריאה נראה שהוא אפילו אם שהתם י"ב חדש
 יען לא מהני שהיית ה"כ חדש חלל דוקא לדרוסה
 ונפלה אכל לשכרות הגוף כמך לחיבור הגוף לא מהני
 י"ב חדש י"ב פעמים כי חת זה מציא אוחתו מדי סי'
 נקיבת הריאה שזכו סיבת הטרפות דלכתי איכא למיחש
 שמה חת ה"כ חדש האחרונים העוקק שהוא כמך
 לגוף הנקיב הריאה ואף בילדה יכולים אנו לומר שאמר
 שנחפזרה נחשב הקק והנקיב הריאה ולכן לא קלבו לה
 שיפור זה והזריחה בדיקה ולהיחז שחין אנו נקראין
 כנדיקתה שיערו חכמים כשיפור הנו דאזי אמרינן
 שמאחר שהוא רחוק מן הגוף ליכא למיחש לנקיבת
 הריאה. (פי' פריח סי' ר"ז סי' כ"י ונפקרי הכי
 י"ד סי' ו' אות ט'). שוב ראיתי כספרו של הרב
 מוהרי"ק ז"ל סי' ג"ה סי' ה"ו שפסק להחיד בקולית
 אפי' ששוכנים זה על זה תכה ס"ס ובאמנטי שלא
 במקום ג"ה החיר נתי תכה ס"ס. כהז"ח נרשד אלא
 הרב הדגין מיכ כסי' ר"ז סי' ה"ו: הגדיל כסברת היס
 אופרים עד שיבדוק ג"ה. חיל והיכא דמזין לידע בדיקה
 בגידן כגון כנהמה דלא ידעין אם יא לחת ראיית
 התיבת הרב כמהראניה ז"ל שראה באומיד פסק מכי
 הרב מוהרש"ש ז"ל דפסק להחיר כיון שבגידן קיימים
 וליכא כבו רישותא חה תכה ס"ס סי' א"ס יא חס לא
 יא וחמיל דלא סי' אי הליכתא כרשיי דהיא סברה
 האחרונה הכתובה כסי' ג"ה היא או הלכה כהרשב"א
 שהיא הסברה הראשונה הכי כסי' ה"ו ואפי' דמסקא
 לן אי הו שבר על שבר או שבר פס שבר פסק להחיר
 מכה ס"ס ושקן השכים עמו הרב מוהרי"מ אלקלעי ז"ל
 ואין לתמוה על הרב כמסה דכיון דפסק לביל סי' ג"ה
 כסברת רשיי איכ היכי כתב הכא דלדין דלא נקראין
 כנדיקת עוף טריפה דמשמע דהא כנהמה כשרה
 דהכא מיירי כשנתקשר יפה דליכא למיחש חלל לג"ה
 וק"ל (פי' פחד יחאק ערך קולית ושמש מדקב י"ד
 סי' ג' ורי"ה):

ובה ש"ט"ז אדיעך האי רוחב חלוצם דמספרינן גיה
 מהו: תשובה שלש דעות בדבר האי
 כפשוטו חלוצם ממש (מהרי"ל עובא כיש"ש על חולין
 פ"ה סי' ט"ו) ויש אומרים שרוחב חלוצם האמר בכל
 מקום הוא גדול (י"ד סי' ג"ג סי' ו' וכו' כי בשיך
 סי' ז'). ומציא ראייה לדבריו ממש הרמב"ם ב"ק ה"ג
 ר"כ (פ"ט) ה"ד וע"סופי"ו דה"ל שבת פ"א דל"ג"ה היו פ"ט
 דחפלין וח"ו ה"ל ערוכין סי' קכ"ז ובשערי"ת סי' י"א סי' ק
 ג' ורמ"א י"ד ר"ס שכ"ד ומרי"ט י"ד סי' ר"ט). ויש מן האחרוני'
 דסברי דלפחות כפי רוחב ג' חלוצות ולכן מהמירי' ואומרי'
 דחזר נכון לשפר מח"י פ"ס אמנטי ולמסלה שס ודאי לא
 י" ג"ה ויש לשמוך פי"ז בין בשוק בין כנהמה (שיך שס
 סי' ט'). ומה שהיה טוב מיה מ"ו ז"ל היה רוחב גדול
 והוא מרגל כפומיה שבעין כזה הכל לפי ראות עיני הדין
 באופן השבירה א"ס עור וכשר חופין אח רובו או חס חזר
 ונקשר שפי"ט וכינח כהפך הכל למראה. עיניו יספוט
 די די לנו שאל נטה ימין ושאל מדיעת טעמי וכללי
 הסוסקים כפרסיות דאזי לאו תנא כרוכלא לג"ה כשפרי
 כל אופני הכבירות שיכולים להיות וכו' שבהכס עינו
 נראשו ומראה מריפה לעצמו כד"ע"ת כפ"מ הדינים
 ייכל להחיר או לאסור הכל כפי המאורע. והואיל אנו
 בשסק זה אדיעך משיך מרובות הלכה למעשה כסור
 י"ד כל היכא דתתם מרגל הנ"י להכשיר והח"כ י"ס
 אופרין הלכה רוחבם לפסוק כ"ס אופרין בהפסד שפט.
 חלל כשעת הדחק כגון אסודת חתרים או כיום ש"ק
 שאין לו מנה יפה או דאיכא הפ"מ סמיכין אסתמא דמרגל
 הכי ז"ל ואלוין לקולא (צ"י שיך הנהגת א"ה אות ה'): וזה
 ק"ב כן א"כ לעולם כפ"ס האמנטי שהוא פגם ג"ה ראה
 חראה דתתם מרגל כסי' ג"ה דין אי ז"ל כפ"ס האמנטי
 חס: נחמך שלא כ"ה כשרה ואם נחמך כ"ה טריפה ולא
 נאכרה מפני שהיא חתוכה הרגל ממקום זה אלא מפני
 שנחתו הגידן. לפיכך חס נשבר העצם כ"ה ר"ה לחת
 ואין עור וכשר החיר ודק כ"ה ונמלאו קיימים כשריה
 זכו שתמו של מן וכו' עור ויש אופרים כנחמך פ"ס
 האמנטי בכל מקום אפי' שלא כ"ה ולדעתם חס נשבר
 הפגם במקום ג"ה ר"ה לחת ואין עור וכשר חופין אח
 רובו אפסיי כדקב כ"ה ונמלאו קיימים טריפה. משום
 דסברי דהטרפות הוא מ"ד הפגם בלי טענת ג"ה וכו'
 שאינו דקב י"ד השבר אפי' שלא כ"ה טריפה וכתב
 הרב הענייה דכל אשכנז ורפת נהנו כסברא האחרונה
 ואין לשנות פי"ט בדין זה וכוזמים לו היו עושים
 מעשים ככל יום כהלכה ומורין כן שנמקום הססד
 מרובה ושעת הדחק הסברה ראשונה סתמית פיך
 וכשהשבר שוכב ועג"ז היו משפרין באמר ואם נמלא
 שיפור הכשירין. ובשלא היה שעת הדחק ולא הפסד
 מרובה והשבר שוכב ועג"ז אפי' שלא במקום ג"ה המנהג
 היה להסריף כסברת ה"א: עוד ראיתי שכתוב שמוכרין
 כשבר רנו לקרוא הפסד מרובה מעקדים אחד שלם
 ובשרט לעין כל הנשר הממור והנמכר ד"ס ג"כ היאר
 ס"ס מתהפך ובמבו השחטים המומחים ונקראין כסתמו
 של מרגל והכשירו כשיפור הידוע. עין סי' ר"ז בדין
 סי' ההגיה כי לרי"ס אנו לאוקמא נמקום הפסד
 נורובה דאי לא תימא הכי קשיא דדיה ארדיה כ"י
 ג"ה פס סניו וליכונס אפטר לו דמיירי דוקא כשהמכה
 כשבר ג"ה ולכן מספרינן כרוחב חלוצם ואמרינן דכיון
 דאיכא רוחב לאו מקום ג"ה הוא וכשר חלל חס י"ס שס
 שבר כפ"ס והוא הפסד מועט מטריפין לה מ"ד הפגם
 כסברת רשיי אפי' שיהיה רוחב ג' חלוצות ומדמינן
 ליה לעולם הקולית דכל נונא טריפה ודקב: עוד
 אדיעך דרך כלל שקבלתי מרבותי כד"ע"ת דעת הסוסק
 כשכתב

לה משמיה דרב סודי ביה ודכ פמא וכו' ותפומיה דרב לא
 גמעינן בפירוש בלאו רבוכה קאמר אלל רב יהודה אמר
 לה משמיה והא סודי ביה עכ"ל הנה יש תיחוס לדרקוק קצת
 ברבנא ז"ל. וכוונת דבריו גדולה שסוף מיימי מרש"י שכתב
 דהא לא הוינן דסודי ביה רב. ולשון זה לכאורה אינו מכוון
 וכוזאי רבתי כגא בעבידתין כגאנתא לט"מ פ"ח דשמיטת
 בס"ד דהא רב לא שקיל ופרי בהדי עולא אלל רב יהודה
 ולכחי פירש רבינו שאפיה ברבנא דבגמס דרב יהודה הרב
 פ"ע כפן דרב אמרה למעשתא לא הוינן דסודי ביה רב
 ולא אשכחן גמס אמורא דשקיל ופרי בסדיה הכי קיימינן
 כלשנא קמא. ועל זה השער רבינו יעקב דרב יהודה
 דקאמר לה משמיה דרב סודי ביה ותפומיה דרב לא גמעינן
 וכו' פ"ט. אבל ק"ק דהא מילתא דרב יהודה סודי והא רב
 יהודה לא אשכחן דסודי אלל אשתיין לעולא ועבין רבי
 עיני דרש דרשוי לא סוד דלרדיה תתקומא תמי' שפיר
 אלל רעולא רב"ה לדרקוק ביקור לעון פתגמה אבל אינו לא
 סוד ביה. וכן פ"ט דה"ט בטעם ריבא דאחיותי רב לליתא
 קמא אינו מכוון ולא אחיותי גמס רב יהודה לה סוד ביה
 וכו"ט דה"ט א"א בתנ"א רב פ"ט וכן ס' סתומה וכו"ט
 וכו"ט כתבו חסד רש"י שאלו חזנים שחזר בו רב יהודה :

ומעתה

נבא לרברי דרב פלתי שכתב דקוטי' עולא
 והא מתכוו וכו' ל"ק דמי' תמא מתכוו וכו'
 ראשונה' להעלה חז"ט ז"ל דסבר מי איבא חזלי וכו'
 ולהסקא ל"ק סנה מאי דמיין סבי דייקין כפומותין לעיל
 אות א' גמס סבאתי דברי רבן בחיזושי דברגא חוס ונירף
 קורב לרברי דרב פלתי בסו"ל. ובסבבן שתיירן סו"ל
 דרב יהודה לא חסע ליה חותכא תכאן וכו' דייקא לעיל
 דהא בריתא היא בכתרא דף ק"ל. ובסבבן שכתבם הרב
 פלתי דמא' הקטא עולא והא מתכו. קתי ותיירן. דהא
 סבר בסבבן שחקה לקמן מי איבא חזלי פסיק ותי וכו'.
 קמא ולא אשאר רעולא סבר כן דהא לרדיה חסל חסע
 סגוין פהלק ולמעלה אס מתכוו כגמס ומזכירי דסבר
 כוסקאל וכו' דאישו פבי סבר מאי פקי' לרב יהודה וכו' וכו'
 גו לדרקוק בסבבן וס עולא רבני סו"ל דה"ל בעב רש"י
 איתא דרב יהודה סברא חתכא מכלא ומיה זנ' הוא אחר
 כעולא וכו' כהא דבגמס רעולא סבר דהא סבי תקטא
 לרב יהודה דמחשע לאו וקבר ראשונה' : אבל בסבבן הרב
 פלתי אס לאמר כן סויד בסמך סבלי' דלמסקא ל"ק פ'
 והא הא מילתא דרב עולא אלל דרש"י לרב יהודה. ומס
 נרדח בסקאל. ור"ט אשאר לעוד רעולא סבר הכי כורב
 סודי אבל חק סבבא לן כרב יעודא ולמסקא ועוד יש
 לצרד כוה ובסבבן אחר ולין להארך :

ומחזורתא

תינתא לרברי סגיא הא סת"ס
 סו"ל אה"ל דהן סארסכו' ולמעלה
 עיקר פאסא חסע סמך טעה וסא עבן סמיסל טחור
 סודין סמעינן ליה עכ"ד ומא ריקלמר רב יהודה ס"ס לאו
 אמרי ליה למעלה למעלה חז"ט סייס דלכנרין לאמרי
 סכרת עולא דמסאי בעצם סאמעיני סככרת סותכא סכאן
 וכו' וכו"ט סהרס"ל כחידושי סלכות דלע"ז רלין איתרס
 כמדיעות ו דמס לה אמת כמלאס סוססול וכו' ס"ט
 כהא ליין סודין כן והא אשחעינן סתמי'. וסוד אחר דשפיר
 עבר ולא אחר דיקטס לו סן סולוכוס ולמעלה קתי
 דמחשע כסמך וכו"ט רש"י כליגוד דכסא ליבא רביתא
 סו"ט סו"ל. ית"ט סרס פלתי על דברי סהרס"ל וכן פ"ט
 לעיל בתוך קשיטו וכו' פ"ט דתמא תכפ סתכו וכו' ח"ן
 דברי מחזורין ולין להארך בפסוקי דברים :

וראיתי

ובו עכ"ל ומרש"י כי הוא חיבא דברי סרב כה"ל
 בעמיהם אחרים שכתב על מן סהכיא סתי סככות לא
 סכרע כחאל כוה. הוה קשיא לי דהרי סתס בסכרל
 אית ומסורת כידים שרעפו כחו סתס וכך הייתי מקשה
 על ססה אחרים סכותים כך כאלר כתבתי כעבודתי
 ככסה עבידים. אבל גדלה דלק"ע רכל סכתב סכרת
 סחלק נמי קרי ליה ולא סכרע. ורעת סכס"ל ורעמיה
 עלקך כתב סכרת סחלק להורע שיש לחוש לסכרל ו וכו'
 וכן כיד דרב סו"ל בסמך סכס"ל אסור וסתר טעין רע"כ
 ברעת מרן וסן לו יחי ררעת מרן למתוך על סכרל סתס
 להצר סף כהסוד חועס כמס"ל ס' ס' אות כ'. ת"ט
 למעשה קמטינן להחזיר אבל כמעט סודין או סעור
 סוכה סוכין על סתס מרן להסיר וכו"ט הרב סהכ"ח
 בגו"ל הל"ס ח"ל ס' רב"ג. וכן סתין הרב סה"ל ברין
 זה דהן סכס"ל באוטיור להסתיי כרס' כשש ספק אחר או
 כהסוד סרס"ל מילא הוא סמך על מרן להסיר. אלל סהר
 זל כתב הרבה מיל :

ק"ה

אחרי כותבי ראיתי כמ' כתיבי ופלתי כפלתי אמת
 כ' סהכרע כין סהרס סהרס סררי קרס פלגתא
 דכחיתא סנו' סתך סגויית סה"ס וזל סהרס"ל כ"טס דהן
 להסמיד דברי רש"י רליכא פלוגתא כלל ודכריו וכו' אבל
 באמת לא ירעתי סהכ"ח תיתי כלי לפמך כח"ק סה"ל
 כבט' בארכוסה סמכרת פס דה"ל ויא טמס דקשיא ליה
 כבט' והא מתכוו קתי וסתיין ולא תירן פלוס זל דודאי סה
 ק"ו והא מתכוו ופירש"י וליכא למיעד תמא ארכוסה פס כ"ט
 וסוד תמא כ"ט כלי ארכוסה ר"ל סתמי כ"ט וכו"ט סתכו
 וכן סה ירוס כוה חלו יתי כ"ט לבר סה פ"ט עסרך למתי
 כתיכו להורות ראי חתך כעצם למעלה סנ"ס דסרעס רוס
 לא סעעסו סמיסל כ"ט וכו' וז"ל דביטל כ"ט לבר סתס
 דביטל למעלה סרעס סק' סג' סה' סה' סה' סה' סה' סה'
 וחי ולתקא סרעס וכו' סה' סה' סה' סה' סה' סה' סה'
 ק"ו דהן אחרים כמדיעות וכו' ח"ן כהן ק"ו סתכו קתי
 דהן דהן ק"ו כ"ט אשריך למתי סתכו וכו' וכו' רש"י
 כרדוס להלכה ורע"א עכ"ל :

ק"ט

דמס"ל נדחק וכו' הא סוין כס' כעבודתי
 לעיל אמת כ' וטמס באר"ה דעירוס סהרס"ל
 מרן להארך כמחזורין וכתבם סכרס סה"ל סה"ל דלא
 פירשו סבי. וכו"ט רלא ירב סהכ"ח תיתי סלל לפמך
 כלשנא קמא דקוטי' עולא על רב יהודה לק"ט. פיעס
 עליו סה"ל סכרע ס"ב סה"ל וסו"ל וסו"ל סה"ל סה"ל
 וריכא וסרע"ן וכל סיעתס כוה וכו' רלעבין דכ"א יש
 להחזיר כרס"ל וס' סתומה סיעתס סכל לומר סחועס ו
 סאס חו איכס חס פכח סה"ס כרס"ל רב"ל וספלו
 יסבינן ליה כל ריליה דע"ס כשיטת סה"ס סכס אמת סכו.
 פ"ט הא סתכו זל סעם לסתורא רכין דעולא פליס על
 לסכא קמא דרב יהודה וכו' יסודס נופיס איכא תרי לישאי
 ורב פמא דהן כתר"ל סתמי כלשנא כה"ל סבי כקיינן
 כלשנא כתר"ל דרב יהודה ועולא טמס לריכא ?

ק"ס

רבינו יעקב סה"ל סה"ל כמ' סכרע ס' יס סוכה
 ספ' סתת סליעס גס סודיין דחיותכיס רגלי
 סהכיס סה"ל למעלה סנ"ס וסיה אלחא כל יעס ססוק
 כק"ל למסח סן סה"ל כ"ט כחופן דסלגיס וכן רכיס
 סחולקיס על רש"י סעסס וסיעוק פסס ולין ליתוס סכר
 פלתי סכתב ולא ירעתי ססכ"ח תיתי סלל לפמך כלשנא
 קמא :

איכרא

דמ"ס סס כמ' סכרע וזל ז"ל סה"ל סיסת
 סתלמוד סלבת כן וסא רב יהודס דקלמר

ישיב שאת וחשובות משה

ובענין המשא שיטחוט במקום אחר ודאי האידנא לא שייכא כלל כ"ש מע'. ובכן אם יסכימו מע' כל רבני הציר אף ודיחבון עמהם ע"ה **משה שחרי'** ס"ט

סימן י"ה

לאו ג' רבנא יע"א שנה התרפ"ג להמס"ש והכולל כמס"ר' אברהם הכהן הי"ו :

שאת

כמה שכתוב בספרינו שנה אחים סימן ס"ט אות ו' דאם מלא ולא סדוה חזיל' וירוחו וימלחנו שנית כדעה הסתם שבש"ע ואפילו כהפס" מיעט מותר וחז' בו מ"ש ככ"י וכמ"ש המש"ז והמח"כר ע"כ וכחכת שהש"ך כתב להפך דמשמע דדעתו כמ"ש ככ"י וכו' וזנס אנחנו פסקנו כסו' נ"ו רוח ג' להחמיר כה"ן הפ"מ כדעת ה"ש אוס"ים וכ"ה כל האחרונים והארכת בזה לאסוף כמה אחרונים דס"ל להחמיר כה"ן הפמ"ר כדעת ה"א וז"כ קשה גמ"ש כסו' ס"ט שהוא נגד דכ"י ונגד כל האחרונים ולע"ג עכ"ד :

תשובה

דע דמקובלים אנחנו דדעת נון כמ"ש כסתם להחיר בין כהפסד מרובה בין כהפסד מועט ולא כתב וי"א אלא לחלוק בכוד לחיתה דיעה או לומר דהרובא להחמיר וחמיר ולא הוי כחולק ע"ד מ"ן כאותה שחמרו בכרכות (נספ"ק) על ר"ט שקרא והטה ככ"ש וסיבן בעלמא וא"ל

וא"ל כדאי הי"ן לחוב בעלמך שעברת על דברי כ"ה ע"ש לפיכך כתב מ"ן וי"א דהרובא להחמיר יכול להחמיר ולא יחוש. אמנם (לדעה) קי"ל כדעת מ"ן שסתם להחיר א"ה דמקום שמלוינו לרבני הספ"דים אשר אנו הולכי' אחריהם שמחמירים כהפסד מועט הולכים אחריהם וגם לפי ענין ההוראה אם רבים וגדולים המחמירים וכיולא כזה. וכוה יתכארו כמה וכמה סחירות בענין זה שאין כל הענינו' שוים. והנס בענין של סהדחה ק"ל מאד דאפי' ה"ס יחלו אותו הטכחיס די וגם מור"ס כתב שס' א"ס הדיתו אותו הדחה מועטת מותר וגם מ"ן דעתו להחיר כמדיתו ומולחו שנית וכ"ה הפ"מ והמח"כר ומ"ה כס' אבני ל"דק זל"ה וגם הפ"מ כתב אע"פ שגראה מדכרו הרש"כ"א וזר"ה ז"ל להחיר בל"ה מליחה אחיה מכל מקום אין להקל וא"כ דיינו שנחמיר בלי הדחה ומליחה אחיה ומ"מ כהדחה ומליחה אחיה כודאי יש להחיר כדעת מ"ן והפ"מ והמח"כר וה"ה מוס"ר כספ"ר אבני ל"דק זל"ה ושכ"ד ריה"פ וליכ"ה להקשות ממ"א רח"ן כל הענינים שוים :

סימן ש"ו

וששג"א בענין ספק ביבוח להקל :
ה'שובה קי"ל דאפי' נגד דעת מ"ן אין לכרך א"ס כחלקו א"ס יש לכרך או לא חבל' א"ס סמטלוקת

יג (כט) יהיה הקלף שלם שלא יהיה בו נקבי שאין הריו עובר עליו דהיינו שלא תהא האות נראית בו חלוקה לב'.

יד (ל) הסופרי' הורזי' עושי' ג, מיני קלפים העב יותר לכתוב בו פ' שמע שהיא קטנה והדק ממנו לפ' והיה אם שמוע שהיא יותר גדולה ולפ' קדש ולפ' והיה כי יביאך שהכאורבו' עושי' קלף דק מאוד וכזה יתמלאו הבתים בשוה וזהו נוי לתפלין.

טו (לא) אם לאחר שנכתב ניקב בתוך ההא (לכ) או המם כשר אפי' ניקב (לג) כל תוכו שהנקב ממלא כל החלל (לד) חלל צירושלמי משמע שגם צפנים נרין שיהא

איפשטא פסקו הפוסקים לאיסורא. [כט] יהיה כו' מדאמרינן גבי עוף דבסמוך דעורו כשר אע"פ שיש בו נקבי נקבי שהדיו עובר עליו אתה שומע שאם אין הדיו עובר עליו פסול וכתב בב"י וכתב הר"י אכסנדרני בסימן ל"ו פי' נקב קטן כחודו של מחט עד כשמעברין עליו הקולמוס בדיו נסתם שאין האות נחלקת בו לב' אינו נקרא נקב וכותבין על גביו אבל אם הוא גדול שהאות נראית בו חלוקה לשנים ודאי נקב הוא ע"כ. [ל] הסופרים כו' ז"ל הר"י אכסנדרני שהביא בב"י. [לא] אם כו' ז"ל הטור הן חסר הן יתר כמו שאבאר בע"ה והיינו מימרא דאשיאן בר נדבך בשם ר"י בפ' הקומץ דכ"ט ע"א ניקב תוכו של ה'א כשר ניקב יריכו פסול ופרש"י תוכו רגל פנימי יריכו רגל ימיני לישנא אחרינא. תוכו הגויל והחלק שבתוכו וכתב ב"י ורמב"ם כתב בפ"א דתפלין כלשון אחרון וכ"כ ס"הת סימן ר"ד שלשון אחרון עיקר דלשון תוכו משמע אמצעיתו דהיינו חללו דלאידך לישנא שפרש"י תוכו רגל שמאלי שהוא בפנים לא נכון הוא דמה לי ימני מה לי שמאלי אבל הרא"ש כתב בה' ס"ת שלשון ראשון עיקר דלפי' ב' קשה אמאי נקט תוכו של ה'א טפי משאר אותיות ואע"פכ כתב רבנו כלשון שני משום דאיכא למימר א' מאותיות שיש להם תוך נקט ואפשר שגם הרא"ש מודה דניקב חלל שבתוך האות כשר ולא כתב דלשון ראשון עיקר לדחות דינו של לשון ב' אלא לומר דעל אשיאן בר נדבך מתיישב טפי לשון א' מלשון ב' ע"כ. [לב] או כו' כ"כ רמב"ם לומר לך דה'א דנקט ר"י לאו דוקא אלא ה"ה כל אות שיש חלל בתוכו וכ"כ רמב"ם בהדיא וכן בשאר אותיות כשר כלומר שיש להם חלל ורבנו העתיק אות המ' לבד לומר דלאו דוקא ה'א. [לג] ניקב כו' הטור כתב וז"ל י"א אפי' ניקב כל תוכו כו' וכתב בב"י ויש לדקדק בלשון ר' למה כתב י"א שהרי כל הפוסקים הושוו לומר דתלמודא דידן מכשיר אפילו ניקב כל תוכו וצ"ל משום דללישנא קמא דרש"י דלא איירי תלמודא בהכי כלל אין לנו אלא דברי הירושלמי דלא מכשיר אא"כ מקיף גויל מבפנים וללישנא בתרא דמיירי בהכי משמע דאפילו ניקב כל תוכו כשר קאמר י"א אפילו ניקב כל תוכו דהיינו התופסים לשון ב' עיקר ע"כ ואפ"ה כתב ר' בלשונו י"א כיון דכל הפוסקים סוברים כלישנא בתרא ולא כתב רבנו כן לדעת הטור אלא להראות לו פנים ללישניה אבל אין המקרא יוצא מידי פשוטו שאין מחלוקת בדבר דכשר אפילו לא נשאר היקף גויל לתלמוד דידן. [לד] אבל כו' כתב בב"י ובירושלמי משמע שצריך גם בפנים מוקף גויל בס"הת וסמ"ג והמרדכי בפ' הקומץ והג"מ בפ"א כתב דמשמע דהא דאמר אשיאן ניקב תוכו של ה'א כשר אפילו הנקב ממלא כל החלל אבל בירושלמי פ"ק דמגילה פוסל אם אין גויל מקיף האות מבפנים ומ"ש רבנו הילכך אם ניקב כל תוכו פסול אפשר שהוא סיום דעת הירושלמי כלומר בירושלמי משמע שצריך גם בפנים מוקפת גויל ולפ"ז אם ניקב כל תוכו פסול ואפשר שהוא לישניה דנפשיה שפוסק לפסול כיון דבירושלמי פוסל ובש"ס אינו מכורר ההכשר בהדיא אבל רמב"ם כתב סתם

מוקף קלף (לה) ניקף רגל פנימי של הא אפילו לא נשאר ממנו אלא כל שהוא כשר להרא"ש הגה אצל שאר פוס' מנריכין כמלא אות קטנה והכי הילכת' (צ"י) (נו) ניקב רגל הימני אם נשתייר ממנו מלא אות קטנ' כשר ואם לאו פסול.

יו (לא) נפסק א' מהאותיו' הגה הפשוטו' כגון ו' ז' או שנפסק רגל (הז') וכיוצא בה (מרדכי ה"ק דל"צ) (לח) אם תנוק שאינו לא חכם ולא טפש יודע לקרותו כשר ואם

ניקב בתוך האות כגון תוך הה"א או המ"ם וכן בשאר האותיות כשר ולא חילק בין נקב ממלא כל החלל להיכא דאינו ממלא וגם המרדכי בפ' הקומץ אחר שהביא הירושלמי כתב ומיהו תלמודנו לא בעי היקף גויל בפנים וכל רבותינו שוין בדבר ע"כ וכ"כ ס"הת שתלמוד דידן מכשיר לגמרי ע"כ בב"י הא למדת דרובם ככולם מכשרים באין מקיף מבפנים ולא הביא רבנו הירושלמי הזה אלא לחוש לכתחילה דסתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם הילכך אי ליכא תפלין אחרים כי אם אלו מניחם בברכה. [לה] ניקב כו' כתב בב"י היינו כלישנא קמא שכתבתי בסמוך שפרש"י אהא דאמר אשיאן ניקב תוכו של ה"א כשר וכתב הרא"ש שהוא עיקר ואשמועינן דאין שיעור לרגל הפנימי רק שנשאר בו כל שהוא ואע"פ שכל שאר הפוסקים כתבו שלשון ב' עיקר רבנו דעת הרא"ש לפסק הלכה משום דרביה הוא ומיהו אנן לענין הלכה לא דחינן כל הני רבוותא מקמ' הרא"ש ע"כ הא למדת דמ"ש רבנו סברא זו בשם הרא"ש ולא סתם כמ"ש הטור להודיע דאין הלכה כן אלא בעינן שיעור אות קטנה דהיינו יו"ד וכמ"ש הגה בסמוך משמו של ב"י. [לו] ניקב כו' בגמ' הנ"ל אהא דאמר אשיאן ניקב ירכו פסול אמרינן שם א"ר זירא לדידי מפרשא לי מיניה דרב הונא אם נשתייר בו כשיעור אות קטנה כשר ואם לאו פסול. [לז] נפסק כו' ז"ל בב"י וכתב המרדכי בהקומץ דהאי שעורא (דאמר ר"ה כשעור אות קטנה כדלעיל) הוי לאות ה"א ודכוותא דוקא אבל אותיות פשוטות שאין להם אלא ירך א' כגון וי"ו זי"ן נו"ן פשוטה אי אינקיב או איפסיק אין שיעורא באות קטנה דאדרכא אם לא נשאר רק כשעור יוד פסול אלא בהיכר תינוק דלא חכים ולא טפש וכתב עוד וכל הפשוטות יכול להיות דפסולות אפילו אי קרי ליה תינוק דלא חכים ודלא טיפש. כלומר דכל הניכר ונראה לעין בפשוטות שלא נשתייר בו שעור אות אפילו קטנה קרי ליה תנוק דל"ח ול"ט, לא משגיחין ביה ומ"ש תחילה הוא פשוט והכי מפורש בהדיא בהקומץ דגבי איפסיק כרעיה דה"א אמרינן אם נשתייר מלא אות קטנה וגבי איפסיק ויו אמרינן אייתי תינוק ומיהו אפשר לפרש דשיעור אות קטנה הוי גם לאותיות פשוטות שאין להם אלא ירך א' ומאי מלא אות קטנה מלא וי"ו או נו"ן קטנה וניכר יפה שהיא וי"ו או נו"ן ע"כ נמצא דכל שחינוק קורא אותו כתקנה אינו פוסל בנקב או בפסוק בין באותיות פשוטות בין בכפופות ולכך כתב רבנו סתם נפסק אחד מהאותיות ולא חילק בין פשוטות בין כפופות, ומ"ש ההגה כגון ו' ז' פרושי מפרש דברי רבנו דאפילו אלו פשוטות אם תנוק קורא אותו כשר ואין צ"ל בכפופות דאמרינן עד שישאר קטנה אלא בכפופות בלבד ולא בפשוטות. [לח] אם כו' בגמ' שם רמי בר תמרי איפסק ל"י וי"ו דויהרוג בנוקבא ופרש"י וי"ו אירע במקום נקב ונראה כמין יו"ד אתא לקמיה דר"ז א"ל זיל אייתי ינוקא דלא חכים ולא טיפש אי קרי ליה ויהרוג כשר אי לא יהרג הוא ופסול ופרש"י דלא חכים דאי חכים מבין שמחרף הוא לומר יהרג כלפי מעלה ואומר ויהרוג ה' כל בכור ולא טפש שאם הוא טפש אינו יודע לקרות אלא אות שלמה וכתב בב"י וכתב התוס' והמרדכי שדל"ת הנראית כמו יוד יש להכשיר ע"י קריאת תינוק דלא חכים ולא טיפש וכבר כתבתי

ב אם מלח ולא הדיח תחילה ידיחנו וימלחנו שנית ויש אוסרין. הגם וכן נוהגין

זבחי צדק

השלחן אות ה', פתחי תשובה משם לוית חן סק"ו. מיהו סיים הערך השלחן דבסימן ע"ה אות ד' העלה להתיר בחלחולת אם מלח מצד פנים ולא מצד חוץ עי"ש, הגם דלא זכינו לאורו דשם בסימן ע"ה לא כתב הערך השלחן מיד, אפשר דטעות סופר, ואיך שיהיה הערך השלחן מתיר. גם בבשר שנמלח מצד אחד הכשיר מן ז"ל לקמן בסעיף ד', וכתבנו לעיל אות ה' דיש להתיר בהפ"מ, והז"א בסימן ע"ה והכנה"ג שם בסימן ע"ה גם כן הכשירו בדיעבד גבי חלחולת עי"ש, על כן יש להתיר בהפסד מרובה.

כח. סעיף ב' אם מלח ולא הדיח תחלה ידיחנו וימלחנו שנית וכו'. ואם לא הדיח ומלח שנית ובשלו כן, אסור אפילו בהפסד מרובה. פרי"ח ס"ק י"ד, כרתי ס"ק י', בית לחם יהודה ס"ק ט"ו, שפ"ד ס"ק י"ב, מחב"ר אות ז', וכתב שם השפ"ד דמן[סתם מרן ז"ל וכתב ידיחנו וימלחנו שנית, משמע דאין תקנה אלא בהדחה ומליחה שנית, אבל בלאו הכי אסור אפילו בדיעבד. ומה שהתיר הרב בית דוד ז"ל דהיכא דאיכא בקדירה מרק ותבלין כשיעור מה שהיה הבשר, או ודאי הוא דהוי ששים נגד הדם שעליו ומותר. כבר חזר וכתב דהיינו דוקא לטעם האומרים דהדחה הראשונה הוא משום הרב שעליו, ומהני ליה ששים, אבל לדעת האומרים דהדחה ראשונה הוא כדי שיתרכך הבשר, ואם לא כן אינו מפליט הדם, לא מהני ששים וכו' עי"ש. ואנן כתבנו לקמן באות ל"ד דמרן ז"ל לא סמך אלא על טעם דריכוך הבשר, ואם כן לפי זה אנן דקבלנו עלינו הוראת מרן ז"ל, אפילו אי איכא בקדירה מרק ותבלין כנגד הבשר ג"כ אסור, ועל כן יש להחמיר. מיהו הסכימו חכמי הישיבה הי"ו דבהפסד מרובה וערב שבת ושנת הדחק, יש להתיר כהוראת הרב בית דוד ז"ל.

כט. שם ויש אוסרין. מרן ז"ל בכ"י כתב דלענין הלכה אין להתיר אלא בהפסד מרובה או בערב שבת ואי אפשר להכין אהר

דכיון שנקרש אז אינו פולט כלל, והוי כמו בשר שלא שהה שיעור מליחה ואסור. רש"ל שם, כנה"ג שם, מנחת יעקב שם, מחב"ר אות ל"ז. כד. יש אומרים דאם נשתהה זמן מה רפוי קודם התחלת הקרישה, אף על פי שלא שהה אחר ההפשר כשיעור מליחה, כיון שנשתהה שיעור מליחה בין הכל בהפשר ראשון ושני, הגם שנקרש בנתיים מצטרפים לשיעור מליחה, לפי שאין כח בקרישה לבטל קצת דם שנפלט קודם לכן. פרי"ח שם, בית לחם יהודה שם, חכ"א שם. ויש אומרים דצרוף לא מהני אפילו בדיעבד, דכבר נתבטל רתיחה ראשונה, וצריך לשהות אח"כ ביחד שיעור מליחה, ואין השהיות מצטרפות. שפ"ד סק"א, חו"ד סק"י. ויש להחמיר, יען דפשט לשון רש"ל והש"ך מורה כסברא האחרונה.

כה. אם היה ספק ואין ידוע אם נקרש או לאו, ועד אחד העיד דלא נקרש נאמן. שו"ת משאת בנימין סימן ק"ח, כנה"ג הגב"י אות ע', בית לחם יהודה שם, שפ"ד שם. אבל אם הדבר ספק ואין עד מעיד שלא נקרש אזלינן לחומרא, מיהו אם כפי הזמן לא היה יכול ליקרש סמכינן להקל. כנה"ג שם, בית לחם יהודה שם, שפ"ד שם. ואם עד אחד אומר דלא היה נקרש, אף אם לפי הזמן היה אפשר שיקרש נאמן. שפ"ד שם. כו. דין בשר שהודח ונקרש הבשר תכף עם המים ונעשה קרח, ושהה עם הקרח כמה ימים בלא מליחה נכתוב משפטו לקמן סעיף י"ב בעה"ו.

כז. בשר שנמלח והודח, ואח"כ נמצא באמצע הבשר קרח, אין תקנה לחזור ולמולחו, כיון דבשר החיצון הסביב פלט כל דמו, אין כח במלח להפליט דם הבשר שבפנים כמו שפסק בהגה לקמן סימן ע"ה, דאם מלח החלחולת מצד פנים ולא מצד חוץ, הוי כאלו לא נמלח, דאין המליחה בצד שאין בו דם מפליט הדם שבצד אחר, ואין תקנה אלא לצלותו. ערך

הפילו לא נמלח רק מעט כדרך שמולחים לזלי ואפילו לא שהם נמלחו שיעור מליחה (ארוך וש"ד וסמ"ג).
 ויהיו במקום הפסד מרובה יש להחיר (צ"י). ואם לא הודח רק מעט קודם שמלחו מותר בדיעבד. והוא

זבחי צדק

ל. גם בהפסד מרובה מותר לצלי אף אם לא הדיח ומלח שנית, דכל מקום דשרי הדחה ומליחה שנית, כל שכן דשרי לצלי. ש"ך סקי"ב, כנה"ג הגב"י אות פ"ו, פר"ח סקי"ד, בית לחם יהודה סקט"ז, הלכה פסוקה שם, ועיין לקמן סימן ע"ו אות ט'.

לא. שם בהגה אפילו לא נמלח רק מעט וכו' לא שהה במלחו וכו'. והכי נקטינן כמו שפסק מור"ם ז"ל, דאפילו לא נמלח רק כדרך שמולחין לצלי, וגם אפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה ג"כ אסור, ואין להתיר אלא דוקא בהפסד מרובה. אחרונים.

לב. גם לצלי, אפילו לא נמלח רק מעט ולא הדיח תחלה, או לא שהה במלחו שיעור מליחה, אין להתיר אלא דוקא בהפסד מרובה, אבל בהפסד מועט גם לצלי אסור מספק, מיהו אי איכא תרתי למעליותא, דהיינו לא שהה במלחו שיעור מליחה וגם לא נמלח כי אם מעט כדרך מליחה לצלי, יש להתיר לצלי גם בהפסד מועט. שפ"ד סקי"ג ועיין לקמן סימן ע"ו אות יו"ד.

לג. שם בהגה מיהו במקום הפסד מרובה יש להתיר וכו'. היינו כשחזור והדיחו ומלחו שנית, כמו שכתבנו לעיל אות כ"ט.

לד. שם בהגה ואם לא הודח רק מעט וכו' מותר בדיעבד והוא הדין אם היה ששים בחתיכה וכו'. הא דמותר בדיעבד בהדחה מועטת או אם היה ששים בחתיכה, היינו משום דסמכינן

ע"ש, וכאן בש"ע סתם להתיר, משמע דעתו לסמוך על זה אף בהפסד מועט, משום דכתב סברא ראשונה בסתם, והוא היפך ממה שפסק הוא ז"ל בב"י, וצריך לומר שחזרו בו ממה שפסק בב"י. מש"ז סק"א, מחבר"ר אות ו'. ולענין דינא יש לחוש לסברא שניה, ואין להתיר אלא דוקא בהפסד מרובה או לכבוד שבת ואי אפשר להכין אחר כמו שפסק מרן בב"י. ומה גם לדעת הכנה"ג ז"ל ודעמיה, דסבירא להו לדעת מרן ז"ל בכל מקום שסותם מרן בש"ע להתיר, ואח"כ כותב ויש אוסרין, שלכך כתב סברת החולק להודיע שיש לחוש לסברא זו, כמ"ש רבינו חיד"א ז"ל במחבר"ר לעיל סימן ג"ה סוף אות ד', ושכן צידד הש"ך בפסק הנהגת איסור והיתר סימן רמ"ב בדעת מרן, ואף אם נאמר דאין הדבר כן, אלא דעת מרן לסמוך על הסברא שסתם להתיר אף בהפסד מועט, מכל מקום גדולי הדורות הבאים אחריו ראו לסמוך על הסתם להתיר בהפסד מרובה דוקא, כמו שכתב רבינו חיד"א ז"ל שם במחבר"ר סימן ט' אות ב', ועל כן למעשה נקטינן להחמיר בהפסד מועט, אבל בשעת הדחק או בהפסד מרובה סמכינן אסתם מרן להתיר, עד כאן דברי רבינו חיד"א בסימן ג"ה אות ד', וכן הסכים מור"ם ז"ל בהגה שכתב מיהו במקום הפ"מ יש להתיר, וכן הסכימו הלבוש אות ב', ש"ך ס"ק י"ב, בית לחם יהודה סקט"ו, הלכה פסוקה אות ב', חכ"א כלל ל"ב אות ב', מש"ז סק"ט³¹.

31 וכ"כ השו"ג סקי"ג ע"ש. אלא שיש לתמוה על מ"ש וז"ל, וגם בב"י הדר ביה רבינו, שהרי לקמן כתב הטור בסימן זה וזה לשונו, מיהו בין אם מלח במלח גס או דק ולא ניפצו או לא נשטף במים תחילה, אין לאוסרו, עד כאן. וכתב רבינו שם ודבריו נכונים בטעמם, ועוד דאם איתא דאסור לא הוה שתקי מיניה בגמרא, עד כאן. הא קמן דהכא הסכים להתיר אפילו בהפסד מועט ואפילו בחול, עכ"ל. [נוה תמוה] דמה ענין זה אצל זה, דהתם לא מיירי בדין הדחה ראשונה, אלא בשטיפה שאחר המליחה, ומה ראייה היא לכאן. גם מה שתמה על הכנה"ג דאין לא הרגיש בזה שבכ"י פסק להתיר בהפסד מרובה דייקא, וכאן פסק בלי שום תנאי יע"ש, אין כאן שום תימה, דהכנה"ג סבירא ליה דבכל מקום שסתם מרן ז"ל בתחילה ואח"כ מביא סברת החולק, שדעתו לחוש לאותה סברא, כמ"ש במחבר"ר לעיל בסימן ג"ה סוף אות ב' ע"ש, וא"כ לק"מ. (זהב שבא).

ה' אם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה או שאינה בת יומא שניער בה ובלעה כזית חלב ואחר כך ניער בה קדירה של בשר אין צריך אלא ס' לבטל הכזית שבלעה. וכל מה שזלע נעשה נעשה נעילה מפילו אם ניערו צו איסור. אבל כף ישנה ובת יומא נייערין בכולה (דכל מה שזלע נעשה איסור ולא ידעין כמה זלע) (שם). ויש מי שאומר שגם בזה אין צריך אלא ס' לבטל הכזית שבלעה. הגם והסגרא לאשונה עיקר כמו שנתמאר לעיל

זבחי צדק

ששים נגד השני זיתים. ש"ך סוף סק"יז, פר"ח סק"יז, בית לחם יהודה סק"יז, חו"ד חידושים ס"ק י"ג.

נח. שם ויש מי שאומר שגם בזה א"צ אלא ששים לבטל הכזית שבלעה. ולענין הלכה הנה מרן ז"ל הביא סברת המחמירין בסתם וסברת המתירין בשם יש מי שאומר, נראה דדעתו להחמיר. והגם שכתבנו לעיל בסימן צ"ד אות י"ג ובסימן ס"ט אות כ"ט דכשכותב מרן סברא ראשונה בסתם להתיר ואח"כ כותב ויש אוסרים או ויש מי שאוסר, דפסקינן בזה דבהפסד מרובה או שעת הדחק דוקא מותר, אבל בהפסד מועט חיישינן לסברת האוסר ואסרינן, לא תימא דג"כ כשכותב סברא ראשונה בסתם לאסור ואח"כ כותב סברא שניה בשם יש מי שאומר להתיר, דג"כ אמרינן הכי דבהפסד מרובה או שעת הדחק יש להתיר, דזה אינו, דלא פסקינן הכי אלא דוקא כשסתם להתיר, אבל כשסתם לאסור כגון הכא, גדולי הדורות שבאו אחריו ראו להחמיר אף בהפסד מרובה, כמו שכתב רבינו חיד"א במחב"ר לעיל סימן ט' אות ב' עי"ש, וא"כ הכא אף בהפסד מרובה אסור, וכן פסק מור"ם ז"ל בהגה. ומה גם דמרן ז"ל לעיל בסימן צ"ב סעיף ה' בדין טיפה שנפלה על דופן הקדירה כתב דין זה בלא מחלוקת, דאמרינן חנ"נ אף בבלוע עיין שם.

ה' דאם תחב הכף שתי פעמים אין צריך רק פעם אחת ששים. אבל לדידן דקבלנו עלינו סברת מרן ז"ל וס"ל לעיל שם דאם תחב הכף בקדירה שתי פעמים ולא נודע בינתיים, דצריך שתי פעמים ששים, כל שכן הכא באיסור עצמו דצריך שתי פעמים ששים⁹.

נח. סעיף ה' אם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה וכו' ובלעה כזית חלב ואח"כ נייער בה קדירה של בשר א"צ אלא ששים לבטל הכזית שבלעה וכו'. אבל כף ישנה ובת יומא נייערין בכולה וכו'. פירוש דאם היא כף ישנה ובת יומא הניינו שבלעה היום בשר הרבה ואח"כ בלעה כזית חלב, ואח"כ נייער בה קדירה של בשר, צריך ששים כנגד כל הכף, דכשבלעה כזית חלב נעשה כל הבלוע בכף נבילה, וצריך ששים כנגד כל מה שבלעה, ולא ידעין כמה, השו"ה צריך ששים כנגד כל הכף, והיינו דוקא בבשר בחלב דאמרינן ביה חנ"נ, אבל בשאר איסורין כגון חלב (בצירי) או נבילה וכיוצא, א"צ אלא ששים כנגד כזית שבלעה, דאנן קיי"ל בסברת מרן ז"ל דלא אמרינן בשאר איסורין חנ"נ כמש"ל סימן צ"ב. והא דאמרינן דצריך ששים כנגד כולה היינו משום דלא ידעין כמה בלעה, אבל אי ידעין כמה בלע א"צ לשער אלא כנגד הבשר והחלב, כגון אם נייער בה כזית של בשר ואח"כ נייער ביומו כזית חלב, ואח"כ נייער בה קדירה של בשר, א"צ אלא

9 הערת התלמידים: רבינו סתם הדברים מה, דעד כאן לא בעי מרן ז"ל שתי פעמים ששים אלא בבשר וחלב, ומטעמא דתחיתה נעשית נבילה, כמבואר לעיל שם בט"ז סק"ב וש"ך סק"ד, אבל בשאר איסורים דאין חנ"נ לסברת מרן ז"ל, ודאי דסגי בפעם אחת ששים, וכן כתב הרב יאודה הנ"מ על הלכות בשר וחלב לעיל בסימן צ"ד בפירוש הארוך סק"ז, דלהטור ומרן ז"ל דלית להו בשאר איסורים חנ"נ, סגי בפעם אחת ששים עי"ש, ועי"ש בפירוש הקצר סק"י ופשוט.

באר הגולה
א מחנה י"א.
ב שם ר"ת.
ג השופה הראש
דלל ג' והמנדט
הפקד כיצד דבש
ו מתחיל . :
ז לשם הראשית
והרשעה

יג דיני ציצית בשבת. וכו' ג' סעיפים:

א א ארבע ציציות מעכבין זה את זה שכל זמן שאין בה כ"ג הארבעה אינה מצויצת כהלכתה
ב והיוצא בה לרשות הרבים בשבת הייב חטאת (ועיין לקמן סי' ש"ח סעיף ל"ח): ב ג אם היא
מצויצת כהלכתה מותר לצאת בה לרשות הרבים בין טלית קמון בין טלית גדול אפילו בזמן הזה שאין
דנו תבנית: (רק שלא יבא מנחה לו על כתיפו) (דברי ר"ן ור"י פי' שנית דף ק"ח ע"ב) (ומוקמין
לטלית אחזקתי שהוא מלויין ככלתו ואין לריך נגדקו קודם שילא בו) (דברי תשובת הרא"ש כלל ז'
ותשובת הרמב"ן סימן רט"ו וזכרנו בו בשם הרמב"ם פרק י"ט מהלכות שבת): ג ד אם נודע לו בשבת

כשהוא

קף החיים

שכרנו המחבר בספ"ר בקלר הפנים מים הרמב"ם בין זיוס
בין זיילס לא מפני שסיבד דלילה אסור אלא סתם כחז מותר
לאלה בו ויש בהשמוטתו בין זיוס בין זיילס. וכן הספיקו
בה וכן עמא דבר עכ"ל וכיז ע"ה אה"ג וזוהו ד' מ"ה
סק"ה. עדין אה"ג ב' ר"ח אה"ג ב' עיקרי הדין סי' ז' אה
ע' שח"י ז"ח"ס אה"ג ב' יע"ן סי' י"ח אה"ג א' שכה"ט עוד
כזה ואפי' בחוץ מ"ה דחויבא. דלילה ליכא כבו רק
מדרבנן מותר לאלה כבש לר"ה. פרה שם א"ו ג :

ג) שם מותר לאלה לרכיב וכו' מי שיש לו מלבוש משי לכתוב
בזה של ד' נכסו ואינו מברך עליו בו אם על גדר
למר כמ"ס הצי"ט סי' פ' מותר לאלה לרכיב בזמן שזה דחשיב
כרמליה כפנה ממכס סעמיס. רכב שבו יעקב בשרה א"ה
ס' ה' כביאו יד אה"ג במס"ב בהג"ט אה"ג ב' וסב"ח
אה"ג ד' א"ה כב"י יוד א"ו ב' ועיין לקמן אה"ג ז' :
ד) שם בין טלית קמון וכו' וכיז שכה"ט בהג"ט אה"ג כ'
דרכי אה"ג ז' וכן עמא דבר :

ה) הגה' רק שלא יבא מנחה לו על כתיפו. דאז לא ה"ו
דרך מלבוש אלא משאוי. פי' סק"ב ועיין מש"י וכו'
ע"ה אה"ג ה' א"ה אה"ג ב' חס"ל א"ו ז' והג'
פ"ס החס"ל וז"ל ורבים נכשלים בזה שמינים כמליה מקומי
ע"ג כהפיהם או על אזוריהם ושונרים על איסור חודס ה'
כטוב יפטר בפרד כי לכל העם בשנוגה ור"ך ללמד לפ"ס ד"ה
ש"י שר"ך להולך עליוהו דרך רשות הרבים או המסע בו כעפ"ה
ישמאלים שלנו פ"ס"ס בשעה הכרס בחושן ביראס כמו ש"ה
שלנו או יתימנו על כתיפו מושפס על גיור רחבו לקומתו ויהו כג"ו
העליון הנקרא ביי"ש עליו ב"א"ש של איראס החולס וכו' דרך ישר
ע"ה שם וא"ר כ"ס דהיולא בפליה וכס"ה עלמנו בפליה רא"ב
עכ"ל. וכינינו בדרך לביטחו וכחז הטהר דיוחר טוב לפטוח ה'
מאלו שקופלין א"ה הפליה וימנעין בו כעין תורה דהא כר"ב
פ"ס"ק"ס איסורים שחי מגירות זו ע"ג ז' עיין סי' ש"א ע"ב
וכחז א"ר שם בשם כ"פ"ו סי' ש"א ס"ק פ"ו דברוב ג"ש
כ"ו כשנשאו חחה גלמא יע"ה. ואס"ה סיוולאס כפ"ה
מלייולא חייבה. א"ר שם :

ו) שם בהג"ט. ומוקמין לטלית אחזקתו שהוא מליין
ככלתו וכו' עיין מ"ה סק"ב ועיין דבריו נכ"ד
סי' ה' אה"ג ל"ד ומ"ה כחז בשם ב"י דהתמיר לברך
הע"ב. א"ר אה"ג ז' :

ז) סעי' ג' א"ה נודע לו בשבת וכו' גדול כבוד י"ה
כחז סמ"ה סק"ו וז"ל גדול כבוד וכו' שדר"ב
איסור דרבנן וכרמליה כמי דרבנן. ובזמן ס"ה א"ן ל"ו ז"ה
כמ"ס סי' ש"ג ס"ה ס"ה כ"ל אמנם עיין למרן ז"ל סי' ס"ב
סעי' ז' שהביא ספרה זו בשם י"א וכחז שם שכה"ט
בהג"ט

בשם ז"ה וכ"מ מר"ז ש"ס. וזהו לפי סברה כפרמי"ג ומאמ"ר
דכ"ל מ"ה מרן ז"ל סי' י"א סעי' ד' יש אימרים שימיר
הלילה י"ב גודלים הוא לעיובא עי"ן א"ה שם א"ו ח' ימאמ"ר
א"ו כ"י א"ה לפי מ"ה נב חיים סב"ב"ל כל דברי הראשונים
והאחרונים ומאמ"ר והסרמ"ג וז"ר ד"ס אומרים אלו סב"ב"ל
מרן ז"ל לא פלוגי אלא להחליטה יש לברך נ"כ דאין כאן סב"ל
ועיין דבריו לעיל סי' י"א אה"ג פ"ו וד"ק. וא"ס לא נשאר ד'
נדל"ן בין ככל גדיל ע"ק פשיטא שאין לברך :

יח) א"ה ע"ה לילה בחוליא אה"ה וקשר א"י ואח"כ נספק
אחד מהוסיין ויש כדי עניב"כ מן הפק"ה וא"ס
יב"ל"ס שא"ר הכריכות לא יוכיז כ"ט ע"ב שיניה הלילה כמו
שכן דבריוהו א"ן מעכב"ה. פ"ה"ט שם מש"ס א"ה :

א) סעי' א"י. ארבע לילות מעכבין זו את זו וכו' וסיו"א
כ"ס לרכיב בשבת חייב חטאת. דכו' מש"י ור"ן
לומר דכ"ל נגבי בגו דחשיב"י כ"ס לגביה שדעחו להשלים
פליכס. כ"כ ב"י בשם החו"ס והרמב"ם :

ב) פ"ז א"ה נפק"ו כל כ"ד לילה ולא כשה"ר בשם כ"ה
דוד"ו יע"ס אחרים החתוכים. בטלים הם לגבי
נגד ומותר לאלה כבש בשבת. פי' סק"ה. וכיז הטהר אה"ג
ב' אמנם מדברי הלבוש סי' ש"ה סעי' ל"ה שכתב ח"ל א"ה
א"ן בה לילה כלל מותר לאלה כ"ס וכו' עכ"ל משמע דא"ס
י"ב כ"ס ק"ה א"ה שא"ן כבש כדי עניב"כ אסור לאלה כ"ה.
וכיז סק"ה. וכחז שם הא"ר וז"ל ונד"ה דא"ה ל"ה"ט
היינו מש"ס איסור שבת מותר. אבל מ"ה מש"ס ביטול מ"ה
לילה אסור. א"ה לא כגו"ה דמותר מש"ס כבוד הבריות
כדלקמן וכ"מ בלבוש שם עכ"ל וכיז ר"ח אה"ג א"י שח"י
ז"ח"ס א"ו ב' ועיין מ"ה מאמ"ר אה"ג א"י ומש"י אה"ג א'
ועוד עיין בסמ"ה ע"ל א"ו א"י שכתב בשם ביאור סרמ"ב
ע"ל דברי ס"ז כ"ו שהוא חמו"ה כיון דשח"ר לפסקו לא
סי"ך דכ"ל א"ב נגד כ"ל וע"כ יש להחמיר כדברי הלבוש
והא"ר :

ב) סעי' ב'. א"ה הי"ה מלייולא כהלכתה מותר לאלה כ"ה
לרכיב וכו' הרי"ס ז"ל כחז בהשוכה שאסור
לילה בפליה כמלייולא בליל שבת כיון דליכא לאו זמן לילה
הוא. דדיד דוד בן מיסור לואון כ"ה. הביאו בהג"ט
בהג"ט וכיז רבינו יע"ס"ה כ"ה בספקו כ"י ס' חולין הביאו
בהג"ט א"ה ב'. אמנם הבי' ס"י י"ה כחז דמותר לאלה
א"ה בלילה דלאו זמן לילה הוא מש"ס דלילה אי"ה מש"י
אלא מכו' הבגד והכש"פ"ו. וכיז שם בהג"ט בשם הרד"ב
ח"ה ס"י רמ"ד דהוא פ"ן המחירין דל"ה לאו זמן לילה
הוא מ"ה מלבוש הוא לכל ישראל כיון שחי' מלייולא כהלכתה
פ"ל וסב"ו"ו נ"כ בהג"ט אה"ג ד' וכחז ח"ל ואפי"ס

היהו ברמליה שהמליה שעליו פסול לא יסורנו מעליו עד שיגיע לביתו דגדול כבוד הבריות:
כח יאילו עליה קטן שהחם בגדיו אין לרין לפשוט וה"כ אם נפק אחד מן הליאות ומחציה

לישכ

בה החיים

ולכרז חיים סתהון כפי ארץ חיים הנרע בקו הכללים כלל כ' וביא יעו"ש):

לכזיא רהיט שור מדברי מן זיל שפסמים מכריע כפי
כ' בליח סי' יא סעיף ויזל וסעיף פ"ו ובסי' ס"ז
סעיף ד' ובסי' ק"מ סעיף ג' שכתב י"א וי"א ובי' הכרע
כס' ב' והבזאו כפי' ק"מ אות ד' וכן צו"ד סי' רע"ז סעי'
ו' כחב י"א וי"א וי"א וי"א וי"א וי"א וי"א וי"א וי"א
זל כס' ב' ומליטו ניכ שור למרן זיל בליח סי' ליג סעיף
ס' שכחב י"א מחירין וי"א אוסרים ואחיכ פחב ובשעה
דחמק י"א לסוצן על דברי המהירין וכן צו"ד סי'
פ"ב סעיף כ' כחב וי"א י"א מי שאוסר וי"א מי שמחור וי"א
לחור לדברי האוסר פ"ב ועיין עוד לקמן בדבריו לסי'
י"א או"י כ"ז, משמע מכל החיל דכשנביא מרן זיל ככרז
בסחם ואחיכ י"א חולקין דדעתו לפסוק כסחם וכשנביא י"א
וי"א דעתו לפסוק כס' ב' וכשכוא דעה החולקין או ככרז
א' להחמיר מושט להם לתחילה וכשכוא להקל סומך עליהם
בשעה דחמק, ואיכ ככא נמי גבי ריה שכתב דעה המחמירים
בסחם ואחיכ החולקים בשם י"א דעתו להקל בשעה דחמק
ולפיכך כס' שכיב סעי' ב' כשנאל מחירין בשעה דחמק
פסק כמותן, ודוק :

שם א"ש טוע לו בשעה ככזיא ברמליה וכו' דגדול
כבוד הבריות, אבל אם הוא בריא אין נראה מסני
כבוד הבריות, וסיב ככלאים נמי חייב להגיד לו ואין נראה
מפני כבוד הבריות, שאגה אריב סי' י"א יע"ש והבזאו
שע"ה אות ב' וכיכ פחתי עולם אות ב' בשם א"ת, אמנם
העריה אות ב' כחב וי"א אבל אם לא נודע לו וחזירו
רואבו אפי' בריה א"ל להזימו ולהפרישו משוגג כמי' כרא"ש
וספור צו"ד סי' ש"ג ורי' גי"ט ח"ב והכ"ד סי' רפ"ט גבי
כלאים פ"ט עכ"ל והבזאו פקדה אלעזר ז"ל, אבל אם נודע
לו בריה שכתליה שעליו פ"ב מן החורב לרין לפשוטו ב"ן
פליה קפן ב"ן פליה גדול ואפי' ישאר פומר ערום בשוק
שאין כבוד הבריות דוחס אה ליה שנחורב שנאמר אין
חכמה וכו' נגד סי' ר"א אות ד' :

הנה, ואפי' פליה קטן שהחם בגדיו א"ל לפשוט,
וכן אפי' פליה גדול שלטו שאין לנשטן
אוחו למבזבז ולכא צו"ד בכפרתו אשיב א"ל לכסירו כיון
דלא מרו רבין, ב"ן ל"ב, מ"א סקי"ז, ר"א אות ח', וכיכ
ברכ"י אות ב' וכחב ודלא ככרז זקן אכרן סי' קליד שחילק
דבר יעו"ש :

שם ככב, ובי"א אם נפק אחד מן הליאות ומחציה
לישכ בלא פליה דיוכל לנבשו בלא ברכה וכו'
עיין בשכנ"ג בשבז"י אות ח' שכחב שדוקק מחשוכב זו
שכבז"א ב"י דדוקא כשכ"א לככ"י וקודם לבישחו מלא הפליה
סביל מוחר לנבשו בלא ברכה משום גדול כבוד הבריות דאסלא י"א
משוטף בפליה פ"אחריס בוסב הוא לו שיאמרו שאין לו פליה
מליאה ככלכח וחינו זכיר במטה, אבל אם בשעה לבישחו
הי"כ כשר וגחטקף בו ואחיכ נפקו לו הליאות יכול לכסירו
מעליו

הנביא או"י וי"ל ולעמן הלכה רבוט המחבר ז"ל בספרו
הכ"ז הביא ב' הסברות ולפי הכלל המפור בידיו דכסברס
השניה כוחבכ בסחם נ"ל דסיל כרמנים ז"ל דאפ"י שאין
ה' ר"ל בוקעין כס' הו"י נ"ס מלאח בנימין כס' ל"ב כחב
ה' י"א ר"ל ר"ל כנגד המחמירים ואפי' המקילים לא סמכו
לכסיה מפני כביל וכיכ ככ הברכ"י אות ב' דדעה
כ"ז נ"ל ככרמנים שסרי כחב סברה הרעבים בסחם וספברס
הסברה כחכב בלשון י"א ומסורה בידו דדעהו
הסוק ככרז שמתבא בסחם יעו"ש, ומ"א מ"א ס"א סקי"ז
הס"א פסק להקל כס' ש"ג ס"ח, וכן כרז י"א אכרן
כ"ז ככנ"ז כחב ד"ע ידכס"י ש"ג ס"ח כחב ששח"א ל"ה
כ"ז י"א וכו' יע"ש כרז חוספת שנה סי' ש"ג אות י"א הס"ג
כ"ז דברי מ"א כ"ל, וכחב דדעה מרן ז"ל דנס כז"י
כ"ז ר"ל ומ"א ש"ס מרן בש"ט סי' ש"ג ס"א דברי י"א
ר"ל לא ס"ל פ"ד, וכיכ הברכ"י ב"א כ"ז והבזאו בספרו
הס"ד ש"ס כס"י מ"א אות ב' וכו' כס"י או"י ג' ומ"א פ"ד
כ"ז כס"י ש"ר אות ב' דמ"א מרן ז"ל כס"י ש"ג כוא ס"א ו"ל
הברכ"י וכו"ה כן מ"א ש"ר סי' ב' שכחב דנו ח"כ או
ל"ר מ"א או משום דר"ל שלט מוחר לחה ל"ה ומזואר כב"י
דד"רן ד"ה ל"ן ר"ל הוא דדרי יעו"ש ללפיך ד"ה דכס"י ש"ב
כס"י ב' ניכ נמי כחכב מרן ז"ל ל"ה סברה י"א ואפ"י
הכ"ז כסחם, וכו"ל ע"ד מ"א ס"א ז"ל דכל מקום שפ"ה
מ"ן ז"ל להחיר ואחיכ כוחב י"א אוסרים מושט לפברה האוסרים
להחילה כמי' רבוט חיר"א כמחב"ר יו"ד סי' י"א סוף אות
י' ד"ע ככנ"ג ודעמ"ה, וכן ל"ד כש"ך כפ"א סכנה איסור
י"א ש"ס סי' רמ"ז בדעה מרן ז"ל, והבזאו המחב"ר ש"ס
י"א וכו' ל"ד סי' ס"ט אות כ"ט, וכיכ מדברי ש"ג א"ת
כ"ז ל"ב אות ל"ד וככאחו דבריו כס"י ק"ל יפ"ב סי' ל"ב אות י' וכ"מ
הבר"י הנ"ס על א"ת סי' ל"ב אות י"א וס"ד כ"ז ס"א אות ג' ל"ה
י"א, וכן כחב מרן ז"ל ע"למו ב"ד סי' ס"ט ס"י י' יע"ש, ועוד
ד"ן ב"ד סי' רפ"ז סעי' יו"ד, ועיין ניכ בזכ"ל ד"ק סי' ס"ט אות
י"א וכן בכל מקום ס"ה"ס מרן לאסור ואחיכ טחב י"א מכסירין
כ"ז ל"סמוך על הסיחור בהפ"מ אל"ה סכנ"ך להחמיר אפי'
בכ"מ וכו' נקטין כמי' כהיר"א כמחב"ר יו"ד סי' ס' י'
י"א ב' וכן פסק דכ"ג כ"ז וכו' ל"ד סי' כ"ז י"א י"א י"א
י"א ומליטו נגי י"א וי"א שטחב מרן ז"ל שכחבו כס"י דדעהו
י"א ק' כ"ז ב' כמי' ס"ד מלאכי ד"ל ככללי שיע אות י"ג
י"א ק"ג סי' יע"ש, וכיכ הס"ג ככללי שיע אות סי'
אות י' וא"ז בליח סי' חר"י"ב אות א', ובי"א סי' י"א וברכ"י
י"א סי' י"א ח"א ו' וס"י ק"מ אות ב' וס"י
הס"א אות א' ויו"ד סי' רכ"ט או"י ס' וכמחב"ר
י"ד סי' ס"ד אות ב' ופ"הכ"ד סי' י"א אות ב' ועיין מחב"ר
י"ד סי' י"ב אות א' שכחב ז"ל משב כמ"א ס' יע"ש וכחב
אחיכ וי"ל וכו' מורן ככל מדרשא ככוליס מלטהא דארע"א
ד"הר"ל ומ"רס סגדולס וגלילוט עורקו"ה פ"ב וע"ש, (עיין
הכ"ז שעי' עורס הנר"מ כחש"י סי' י"ב מ"א כ"ז כ"ע"ש"ב

(י"ד)

סימן פ"ה

מנהגי מרוקו

לכבוד הרב דוד אביסרור שליט"א. שלום לך מאדון השלום, הנני להשיב על שאלותיך בכתב. כדרישתך,

א'. על ענין מי כמך. כיון שכל הצבור מארוקאי, יכול וצריך להתנהג כמנהג מארוקאי משום אל תטוש תורת אמן. וא"כ יכול לאומרה קודם מציל עני מחוק ממנו.

ב'. צריכים לומר קודם ברכה מעין שבע. יום הששי ויכלו השמים וכו'. וגם הצבור יענו יום הששי ויכלו השמים. ובפרט שיש שם הר"ה בראשי תיבות.

ג'. על אנשים לא רתיים, אם אפשר להעלות אותם במוספין, מה טוב.

ד'. להגיד, ובדברי קדשך כתוב לאמר. אבל מי שאמר ובדברי קדשך אין קפידא. שהכל עולה למקום א' ולכונה אתה.

ה'. בברכת ראש חדש אב, המנהג שלא לומר יהי רצון וכו' רק מחדש חדשים.

ו'. כאשר יש תג בתוך השבוע, אין אומרים במצאי שבת ויהי נועם וכו', אלא מתחילין ואתה קדוש וכו'.

ז'. תמיד באזכרת השנה בחדש האחד עשר. לא היו מדקדקין במארוקו שיגמר החדש לגמרי ואז יעשו אותה. אלא כשנכנס חודש הי"א. כל אחד עושה אותה בשבת שירצה. או בשבת שני של החדש, או שבת שלישי או רביעי. ותמיד עושין האזכרה רק ביזם ראשון בערב, וסעודה. ולמחר ביזם שני בבקר, מתפללין עם האבלים בבהכ"נ. ותיכף עולין לבית הקברות. אומרים לנו נרגנה וכו' וקדישים, ואזכרה. ומפסיק מלומר הקדישים עד יום א' או יומים קודם תשלום הי"ב חדש.

ח'. בימים הנוראים, ר"ה ויה"כ, אומרים הפזמונים כל אחד במקומו ככתוב בספרי מרוקו. וגם ובכן נקדישך מלך, אומרים אותם קודם הקדושה. הכל כמו שהיה במרוקו. וגם פה יום הכפורים אני מתפלל עם המארוקאים בבית הכנסת היכל אברהם בבקעה ואומרים הכל כמו במרוקו ממש.

ט'. גם אשירה כשירת משה, קודם או ישיר משה. ותקח מרים הנביאה, אחרי שירת הים.

יוד'. לגבי ספירת העומר. המנהג במרוקו, לומר אח"כ. הרחמן יחירי עבודת בית המקדש למקומה במדה בימינו. אבל אין קפידא אם יאמר הרחמן הוא יבנה וכו'. והכל עולה למקום אחד.

יא'. ביום הבר מצוה מעולם לא לבשו הנשים ולא סיבבו הרצועה לבר מצוה כלל.

יב'. גם בתגים יוכלו לומר פיוטים קודם נשמת וקודם קדיש. וכך היה מנהג מרוקו.

יג'. גם באירועים בשמחות לחתן וכלה ולכרית מילה. הפייטן היה אומר קודם נשמת וכו'.

יד'. הבקו יכול לעלות לבית עלמין. בתנאי שלא יהיה בתוך ד' אמות. של שום קבר, ואז יכול לעמוד ברזוק ד' אמות מקבר אביו ואמר קדיש, הא לאו הכי לא יטמא. רק בזמן הלילה הא'. אז יש לו רשות להתקרב לאביו ולאמו לאח ולאחות שאינה נשואה. ואח"כ אין לו רשות.

ט"ו. אם יש בנים, הם אומרים קדיש ולא האחיים. אבל בזמן שאין בנים עומדים שם, יכול לומר קדיש על אחיו.

ט"ז. אם התפירה של ס"ת היא בבית, גם הנשים היו תופרים לבדן, בלי תעזובת עם אנשים. רק כאשר גומרים אנשים, אז מתקריבין לתפור. ובצניעות גדולה ובמלבוש צנוע.

י"ז. המנהג לומר אמת תורתנו הקדושה, קודם ברכה אחרונה.

י"ח. אם אוכלים מן המזונות בבית הכנסת. שיעור ד' ביצים. אז חייבים לברך ברכת המזון, וצריכים לברך ו' ברכות, גם בלא פנים חדשות, כי השבת הוא הפנים חדשות.

י"ט. גם אם אין רוצים לטעום, הש"ץ מברך ג"כ בביתו ושוחה רוב. אזי א"ץ לשתות רוב בבהכ"נ, והוא נעשה רק לזכרון בעלמא.

זה הג"ל להשיב. וה' יתן לך כח ועצמה להמשיך בדרכך הטובה. אמן.

ע"ה שלום משאש ס"ט

סימן פ"ו
כללים

לכאורה דברי מר"ן ז"ל, יו"ד סי' רט"ז ס"ד. סותרים הם לדברי באו"ח סי' תק"ע ס"א. וכמו שרמז לזה מור"ם ביו"ד שם. ע"ש בש"ך שביאר דבריו. דבאו"ח הביא ב' הסברות. ודברי הרמב"ם כתבם שם באחרונה. והסתם שלא כדברי הרמב"ם ע"ש. ולפי דעתי אין כאן קושיא, לפי הכלל הידוע שהביא המשבצות בהלכות שבת גבי מלאכה שאצ"ל, הבאתי דבריו בספרי תבואות שמש"ש האו"ח סי' ל"ג, דכשכותב מר"ן ולהרמב"ם כו"כ, כן היא דעתו. וכאלו אמר, אבל הרמב"ם כתב וכו', שידוע שפוס' כלשון הזה. ואישרתי דבריו בתשובתי שם. ולכן כאן באו"ח שהתחיל בו, הודיענו שני הסברות. וכתב ולהרמב"ם וכו', שהיא הלכה, ולכן ביו"ד סתם כמו הרמב"ם לגמרי. ודו"ק.

ב'. ראיתי בספר כלי השלחן להרב עמוס פריץ שליט"א. בהרבה מקומות משם כף החיים. והיכא דמר"ן כתב סתמא ויש, שדעתו לחוש לסבת י"א ע"ש. כאלו קובע זה להלכה. ובאמת לא קי"ל כן, הן מצד ההלכה, הן מצד המנהג. אלא הלכה כסתם בכל ענין. הן לכתח"ל והן בהפסד מועט. וכמ"ש הפמ"ג ז"ל בס"י ס"ט, רבותא יותר מזה. גבי מלח ולא הדיח כתב מר"ן בסתם ידיחנו וימלחנו, וסיים ויש אומרים. ע"ש. ובכ"י כתב להדיא, דאם יש הפסד מועט לבד, יש לפסוק כדעת י"א. ודוקא בהפסד מרובה יש לפסוק כדעת הסתם ע"ש. ועכ"ו כתב הפמ"ג ז"ל דמר"ן ז"ל חזר מדבריו בכ"י, ופוסק בש"ע כסתמא ודינא, דאפי' בהפסד מועט ידיחנו וימלחנו שנית.

דסתמא ויש, הלכה כסתם לגמרי. וכך היא סברת קדמונינו, וכן המנהג. והארכת בתשובה, וכאן קצרותי. גם הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א בהקדמתו לספר הנו' אישר דברי ע"ש.

סי' פ"ז

ירושלים ה' לתודש אדר הנהדר התשנ"ט
לקדם מרא דאתרינו, הגאון הגדול, מבצר עוז ומגדול,
רבה דעמיה, ורחמנא עימיה, מיוחדן שמעתייה,
חריפא סכינתיה, כמוהו"ד שר שלום משאש שליט"א.
ראב"ד מקודש, בעיד הקודש והמקודש,
ירושלים ודהבא, ת"ז
שלום עליך רבי ומורי

הנה מקדם שלחתי לדר"מ מכתב ובו מ"מ במש"כ בספרו הנכבד שו"ת "תבואת שמש". ובהיותי אצל הדר"ג שליט"א בעת מסירת המכתב אמר לי כי קשה עליו הקריאה מתוך כתי"י שלנו. וע"כ הנני לשלוח את דברי ברפוס למען יוכל לעיין בזה ולהשיבני דבר כפום תודפיה. וזה התלי: בחלק אורת חיים (סימן לב) יצא הדר"ג שליט"א לידון בענין כיסי הראש דאנשים אי הוי חובה מדינא, או שאינו אלא מדת חסידות. ופתח דבריו אידי מדברי התלמוד פ"ק דקידושין (דף לא.) דאמר התם רב הונא בריה דרב יהושע לא אויל ד' אמת בגילוי הראש, אמר שכינה למעלה מראשי וכו', הלשון הזה העתיק ג"כ הראש"ל ז"ל (שם סימן מו) והסוד (או"ח סי' ת). וכתב ע"ז הדר"ג שליט"א בזה"ל: וככל לשונות אלה יש להסתפק בהם אם אסור מן הדין קאמר או רק מדת חסידות, ומפשט הלשון לכאור' משמע דאין בו איסור וכו', גם ממש"כ בש"ס פרק כל כתבי תיתי לי ולא מדינא ד' אמת בגילוי הראש לשון זה מוכיח שהוא מדת חסידות וכו' וכ"כ הכלבו". ושוב הוכיח מדברי הסוד בקיצור פסקי אביו הראש"ש שכ' אסור לילך בגילוי הראש, משמע שיש בזה חיוב מדינא, וכן הוכיח מדברי הב"י (סימן ת). וסיים "ולפי האמור צ"ל דלשון תיתי לי נאמר גם על איסור שהוא מן הדין ולא ממת חסידות [ודלא כהכלבו הג"ל]. עכ"ד הנאמנים.

[ושו"ד להגאון מהר"ש קלוגר (באו"ח סימן ג) שכתב חילוק כזה, ע"ש. הבי"ד מרן הראש"ל שליט"א ביחזה דעת (ח"ד סימן א). וזו"ק]. ומעתה י"ל דדברי הש"ס בפרק כל כתבי אידי על כיסי הראש הגדול שבו מעטפין כל הראש והוא דאי חסידות, ואין צריך לומר ולשון תיתי לי נאמר גם על איסור שהוא מן הדין ולחזות דברי הכלבו, אלא תיתי לי נאמר רק בדבר של חסידות, וגם הדיא דמס' שבת אידי בזה ולק"מ. [וכרגע נ"ל ראייה קצת מדברי התוס' גיטין נט: (ר"ה דאפי') למ"ש בס"ד, האכמ"ל].

ולולי דסתפינא אמינא דגם משה"ק מדברי השו"ע (סי' צא ס"ג) י"א שאסור להוציא אוזרה מפיו בראש מגולה, ומשמע דבשאר הזמן אפשר להיות בגילוי הראש, והדר"ג האריך בזה, ולפי דרכנו הנ"ל י"ל דהשו"ע אידי לענין כיסי ראש הגדול שמעטף בו כל ראשו, וגילוי הראש דקאמר היינו גילוי כל הראש, אך כיסי הראש הרגיל דאי מחייב מדינא, וי"ל. ודר"ק. מנאי זעירא דתברייא המצפה לתשובתו הרמתה הצב"י פנחס א. רז ס"ט בלא"א הרה"ג ר' אלעזר שליט"א

תשובה

לכבוד הרב המופלא, וכתר ש"ס עולה, חריף ובקי, ורב פנחס א' רז שליט"א. שלום רב וברכה רבה.

קבלתי מכתבו היקר, באותיות הדיפוס כמו שדרשתי ישר חיליה. הנה ראיתי מה דקשיא ליה על מה שכתבתי בספרי תבואת שמש"ש תאו"ח סי' ל"ב, ברין גילוי הראש שהוא אסור מדינא לדעת מו"ן, ושלפי זה מוכרח לפרש מ"ש בגמ' פ' כל כתבי, תיתי לי ולא מדינא ד' אמת בגילוי הראש, הוא על איסור שהוא מן הדין ולא ממת חסידות. ועל זה קשיא ליה דמדמייתי הש"ס שמנהג רב הונא היה כן לכסות הראש, מוכח ששאר חכמי התלמוד לא נהגו בכך, ושהרב שלו שליט"א, תירץ לקו' זו. דיש ב' כסוי ראש, אחד כיסי קטן הרגיל אצל כל אדם, ועוד אחד שהיה עוטף בו כל ראשו להגדיל ידאת ה'. ומעתה י"ל דדברי הש"ס בפ' כל כתבי, תיתי לי וכו', אידי על כיסי תב' של כל הראש, והוא דאי ממת חסידות, וזהו לשון תיתי לי, שנאמר רק על מדת חסידות. וזה תורף דבריו.

והנה מתחלה הנאוני הדברים. אמנם אתרי מעט עיון, נ"ל האמת כמו שכתבתי. ולדעת הסוד הב"י אי אפשר לפרש דברי רב הונא כדברי רבו הג"ל. והוא ממה שהבאתי דברי הסוד בקיצור פסקי הראש"ש סי' מ"ו, שכתב אסור לילך ד' אמת בקומה וקופה ובגילוי הראש. ומקורו מדברי אביו הראש"ש שהביא לשון הש"ס, רב הונא לא אויל ד' אמת. ומשמע דהסוד בפסקי הראש"ש, מפרש לגמ' שהוא מדינא ולא ממת חסידות. וכן משמע להדיא גם מדברי הסוד שכתב ויכסה ראשו כדאיתא בגמ' רב הונא לא אויל ד' אמת וכו'. וכבר הוכחתי מדברי בקיצור פסקי הראש"ש שכונתו, ויכסה ראשו מדינא. ומביא ראייה כדאיתא בגמ' רב הונא לא אויל וכו', משמע דמפרש דברי הונא דאסור מדינא קאמר.

וגם לגבי תיתי לי, מצאתי לי ראייה שהב"י מפרש לה, דמדינא קאמר. והוא מדבריו שהבאתי בסוף תשובתי שם על ברכת

ואנא עבדא נתקשיתי לפי מסקנת דבריו שיש חיוב מדינא לכסות את הראש. מדברי הגמ' דקידושין הג"ל, דמדמייתי הש"ס שמנהג רב הונא בדד"י היה כן לכסות הראש, מוכח ששאר חכמי התלמוד לא נהגו בכך. דמפרש רק את רב הונא משמע שלא נהגו כך כולם. [וכיוצ"ב כתב הרב ערוך השולחן (או"ח סימן רג) להוכיח שהוכנה לשבת קודש אין בה חיוב מדינא אלא תומרא בעלמא, מהגמ' (קידושין מא.) דחשיב התם הרבה חכמים שהיו עושים בעצמן צרכי שבת ש"מ שרבים לא עשו בעצמם ע"ש. וה"נ י"ל הכא]. ולתרץ קושיא זו השיבני אמו"ר שיח"י, דיש ב' כסויי ראש, א' כיסי קטן הרגיל אצל כל אדם, ועוד א' שהיה עוטף בו כל ראשו להגדיל ידאת הש"י [ע"ד שאמרו (שבת קנו:)] כסי ראשך כי היכי דתרוי עלך אימתא דשמאי] ומנהג החכמים היה לילך בשני הכיסויים, וע"ז קאי דברי הש"ס שהיה מנהג רב הונא להקפיד שלא לילך אפי' ד' אמת בלא זה. אבל בכיסי הראש"ש הקטן כו"ע נהגו דהיה בו חיוב מדינא וכמ"ש הדר"ג שליט"א, ומכאן סיוע לדבריו.

הרי דין שער וקול שוין הם, שלדעת הר"ף והרמב"ם שניהם מותרים בשעת קריאת שמע, ולדעת הרא"ש שניהם אסורים, וכמבואר בב"י שם. ולפי דרכנו מבואר, שבשער אשה, שבקל יכול להזהר ממנו על ידי שיעצום עיניו או יחזיר פניו, בזה אסר מרן לקרוא קריאת שמע בלא עצימת עינים או החזרת פנים, אבל בשמיעת קול אשה, שקשה יותר להמנע מן השמיעה, לא כתב מרן אלא שיש להזהר בזה. (וראה עוד מה שנתבאר בענין זה בספר אור לציון תשובות ח"א חאו"ח סימן י', ע"ש).

יג. וזהו ג"כ הטעם בכל מקום שמרן מביא דברים בסתם ואח"כ כותב שיש חולקים על זה, דלכאורה קשה כיון דקי"ל שהלכה כסתם, למה לו למרן להביא את סברת הר"א, וכבר האריכו בזה אחרונים, וראה בשו"ת הרמ"ע מפאנו בסימן צ"ו, ובחלקת מחוקק אבהע"ז סימן א' ס"ק י"א בהערה מבן המחבר, וראה עוד במחזיק ברכה יו"ד סימן ג"ה ס"ק ד', ובספר יד מלאכי כללי השו"ע אות י"ו, ע"ש. והנראה הוא שבמקום שהי"א בא להתמיר כתב מרן דבריהם כדי לומר שבמקום שבקל אפשר להתמיר יש להתמיר כשיטה זו, ומשום שאין שיטה זו רחוקה לגמרי. וכן במקום שהיש אומרים בא להקל, כוונת מרן בזה היא, שאעפ"י שהלכה כסתם, מ"מ במקום שיש עוד צד להקל יהא אפשר להקל, והרי זה כאילו כתב מרן שגם הוא מצטרף להיות.

ורמז ליסוד זה אנו מוצאים בדברי הש"ך ביו"ד סימן ס"ט ס"ק ע"ח, שכתב שמרן הביא בדין חליטה ד"א שצריך ליתנו כמים רותחים, משום דהיכא דאפשר יש לחוש ולעשות כן, וכמו שכתב שם בב"י, ע"ש.

ולכן מצינו בכמה מקומות שהרב בן איש חי החמיר כדעת הר"א שהביא מרן, וכגון מה שהחמיר בשנה שניה פרשת משפטים אות י"ח בניבול דבר דלאו בר ניבול כדעת ספר התרומה, אף שמרן פסק בסתם כדעת הרמב"ם שאין בו משום ניבול. (וראה מה שנתבאר בזה להלן בפרק ל"ג בבאורים לתשובה ג' ע"ש), וכן החמיר בשנה שניה פרשת טהרות אות י"ד לאסור בשר שנמלח בלא הדחה, כדעת הר"א שהביא מרן, אעפ"י שמרן סתם ביו"ד בסימן ס"ט סעיף ב' להתיר, ע"ש. והוא מהטעם שנתבאר, שכיון שבקל אפשר להתמיר יש להתמיר בזה לכתחילה.

יד. וכן יש להוכיח קצת שמרן לא פסק בתורת ודאי, מדברי מרן בסימן קע"ד סעיף ו', שכתב שם

לעיל זו דעת מרן, ואין חוששים לדעת הסוברים שצריך שיעור גדול יותר. והטעם לזה הוא, שכבר נהגו בעינים אלו כך, וכמ"ש בכה"ח בסימן תנ"ו אות ט"ז שהמנהג לשער שיעור חלה תק"כ דרהם, ע"ש, לא אמרינן ספק ברכות להקל במקום מנהג. וטעם המנהג גבי קידוש וגבי חלה נראה, משום שקידוש על היין הוא מדרבנן, כמבואר בתוספות פסחים ק"ו ע"א ד"ה וזכרהו, וברמב"ם בפרק כ"ט מהלכות שבת הלכה ו', וכן חלה בזה"ו דרבנן, וכמבואר בשו"ע יו"ד סימן שכ"ב סעיף ב', ולכן הקילו בהם.

יא. ובזה ניחא ג"כ דברי מרן לענין בישול אחר בישול בלח, שבסימן שי"ח סעיף ד' פסק מרן שיש בישול אחר בישול בדבר לח, וכדעת הרא"ש שיש חילוק בין לח ויבש כמבואר בב"י שם, ובסעיף ט"ז שם כתב מרן שמותר ליתן אינפנדא כנגד האש, אף שסופו נימוח ומתבשל. והוא לכאורה כשיטת הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות שבת הלכה ח' שאף בלח אין בישול אחר בישול. אך לפי הדברים לעיל מיושבים דברי מרן, שאף שבבישול דאורייתא חשש מרן לדברי הרא"ש שיש בישול אחר בישול בלח, מ"מ באינפנדא שבשעת נתינתו על האש אינו לח, הו"ל כגרמא ואינו אסור אלא מדרבנן, ולכן סמך להקל בזה על פי שיטת הרמב"ם. וראה עוד בזה להלן בפרק ל' בבאורים לתשובה י"ד, ע"ש.

ומטעם זה נראה לומר, שאעפ"י שהכריע מרן בסימן שי"ח סעיף ח' כדעת הסוברים שמותר ליתן דבר יבש קד על גבי סיר המונח על האש, ולא חשיב כנותן על האש, מכל מקום אפשר שלא הכריע כן מרן אלא משום שאיסור שהיה מדרבנן, וספק דרבנן להקל, אבל במקום שיש נ"מ לחומרא, וכגון שהיה מונח על האש סיר על גבי סיר, שאם נחשיב את הסיר העליון כאינו מונח על האש יהא אסור להורידו מעל הסיר העליון ולהניחו על גבי האש, אפשר שמרן יודה להקל להניח את הסיר העליון על גבי האש, ולסמוך על הסוברים שהסיר העליון חשיב מונח על גבי האש, וכמו שיתבאר להלן בפרק ל' בבאורים לתשובה ח', ע"ש.

יב. ועל פי יסוד זה בדעת מרן יש לנו לבאר דברי מרן באו"ח סימן ע"ה, שבסעיף ב' כתב מרן, שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו. הרי שכתב דין זה בלשון איסור. ולענין קול אשה כתב שם בסעיף ג', י"ט להזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע. יצריך ביאור למה שינה לשונו וכתב רק בלשון יש להזהר,

והקשה החיד"א בשו"ר ברכה שם אות ב', דכיון שבב"י שם כתב שראוי לחוש לדברי מהרי"א, מדוע פסק מרן בסתם שלא כדבריו. אולם לפי מה שנתבאר לעיל היא ראייה לדברינו, דמה שהביא מרן י"א הוא לחוש לדבריהם, ואדרבה מכיון שכתב בב"י שראוי לחוש לדבריו, לכן הביא דבריו בשם יש מי שאומר.

יח. ובזה נחא ליישב את דברי מרן שלכאורה סותרים זה את זה, שבסימן קע"ח סעיף ה' הביא מחלוקת לענין דברים הצריכים ברכה אחרונה במקומם, ש"א שכל שבעת המינים צריכים ברכה אחרונה במקומן, וי"א דוקא מיני דגן. משמע שעיקר דעתו כ"א בתרא, שאין דינם של כל שבעת המינים כדין פת, אלא חמשת מיני דגן בלבד. ואילו בסימן קפ"ג סעיף י' כתב שיש לישב בשעה שמברך ברכת מעין שלש. ומשמע שכל שמברך ברכת מעין שלש, אף על דבר שאינו מה' מיני דגן, צריך לישב כמו בברכה"ז, הרי שהשווה דין כל שבעת המינים. ולדברינו אין הדברים סותרים, שכיון שלישיב בשעת הברכה הוא דבר שאפשר בקל, הביא מרן רק את הדעה להחמיר בזה.

יט. ויסוד זה יש לומר גם במקום שכתב מרן יש אומרים ויש אומרים, דאף דקי"ל שהלכה כיש אומרים בתרא, וכמו שהביא בספר יד מלאכי בכללי השו"ע אות י"ג, ע"ש, עכ"ז כתב מרן את הי"א הראשון, כדי לחוש לסברא זו לכתחילה. וכן מוכח דבר זה מדברי מרן בסימן תק"ז סעיף ג' לענין תקיעת שופר, שבתחילה הביא מרן את שיטת רש"י, ששיעור תרועה ג' טרומיטין, ולאחר מכן הביא את שיטת הרשב"א ועוד ראשונים, ששיעור תרועה ט' טרומיטין, וכתב שם מרן שאם האריך בשברים כשיעור ג' טרומיטין ולא האריך בתקיעה של תש"ת כשיעור של ט' טרומיטין, לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר. והנה אם דעת מרן מוחלטת כ"א בתרא שהביא, לא היה צריך לכתוב אלא שקיום המצוה תלוי כמה שיתקע כפי אותה דעה, ומוכח מכאן שמרן חשש לדעה הראשונה, ולכן כתבה כדי לומר שראוי לחוש לה לכתחילה. ואמנם יש מחמירים לחוש לשיטת רש"י, ולאחר התפילה בראש השנה חוזרים על תש"ת ותשר"ת כשיטת רש"י שלא להאריך בשבר כשיעור ג' טרומיטין. וכן על זה הדרך יש לכאר דברי מרן בכמה מקומות, ואין להאריך בזה עוד.

מרן בסתם שאין לברך על משקין בתוך הסעודה, והוסיף ש"א לברך על המשקין שבסעודה, וכתב על זה, והרוצה להסתלק מן הספק, ישב קודם נמילה במקום סעודתו, ויברך על דעת לשהות בתוך סעודתו. והנה כיון דקי"ל שסתם ויש אומרים בדברי מרן הלכה כסתם, משום שדעת מרן להכריע כדעה שהביא בסתם, א"כ שוב אין ספק בדבר, ולמה הצריך מרן להסתלק מן הספק, ומוכח מכאן שאף במקום שמרן פסק כשיטה אחת, לא פסק כן כודאי גמור, ועדיין יש מקום להחמיר כהשיטה השנייה, וכמו שנתבאר.

טו. ובזה מתישבת הערת הפרמ"ג שם בסימן ס"ב משב"ז סוף ס"ק א', על מה שסתם מרן כדעה הראשונה שאם מלח ולא הדיח ידיחו וימלחנו שנית, ומשמע שהתיר אף בלא הפסד מרובה, ואילו בב"י כתב להתיר רק בהפסד מרובה, וכתב שמרן חזר בו. ולדברינו מרן לא חזר בו, שהרי כתב בשו"ע שיש אוסרים, דאף דסתם וי"א הלכה כסתם, מ"מ במקום שאין הפסד מרובה יש לחוש ל"א, ואדרבה הוא ראייה לדברינו שמרן חושש לדעה שמכ"א בשם יש אומרים.

טז. ובדומה לזה מצינו בשו"ע או"ח סימן ק"ט, שבסעיף א' כתב מרן, הנכנס לביהכ"ז ומצא ציבור מתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע ש"צ לקדושה או לקדיש, יתפלל, ואם לאו אל יתפלל. והרמ"א הוסיף דבעיני ג"כ שיספיק לגמור קודם שיגיע הש"צ לאמן דהאל הקדוש ושומע תפילה, ודעת מרן נראה שלא חש לזה, וכמו שכתב בב"י שאין חילוק בין אמנים אלו לשאר אמנים. ואילו בסעיף ב' כתב שאם מתחיל להתפלל עם הש"צ יאמר עמו גם ברכת האל הקדוש וברכת שומע תפילה, משמע שחשש לברכות אלו, וכבר העיר בזה במג"א שם ס"ק ח', וכתב שבמקום שאפשר לתקן, מודה הב"י שמתקנין כל מה דאפשר. חזינן שאף שמרן בב"י לא ס"ל הכי, מ"מ חש לזה לכתחילה, והוא כדברינו.

יז. ובזה מתישבת ג"כ קושית החיד"א על מה שכתב מרן בשו"ע או"ח סימן ס"א סעיף י', כשקורא קריאת שמע על מיטתו, מותר לקרות כל הפרשה ולחזור ולקרותה, ויש מי שאומר שגם בזה יש לזהר מלומר פסוק ראשון ב' פעמים. ושיטת היש מי שאומר היא שיטת מהרי"א שאין לחזור על פסוק ראשון.

מאמר ח'

הכללים "יש ויש" ו"סתם ויש" אצל מרן

הקריאה המהדהדת בארץ בקרב הספרדים ועדות המזרח לשוב למרן, נשמעת מאד משכנעת והיא מושכת את הלב. מה יותר טבעי מאשר לנהוג תמיד כדעת מרן, מאחר וכל הספרדים בכל העולם קיבלו עליהם את מרן כאלף פוסקים, כבר דורות רבים, ומאד שאפילו האשכנזים ברובם, קיבלו עליהם את סמכותו של מרן בכל הלכה בה אין רמ"א חולק עליו? מה יותר נכון מאשר לנהוג תמיד כדעת מרן שהוא מרא דאתרא, ואתרא זה הוא א"י לב ליבו של העם היהודי?

אלא שהקריאה הנ"ל, קריאה תיאורטית היא. כשניגשים למעשה, מגלים במקרים לא מעטים כמה קשה לחשוף את דעתו האמיתית של מרן. ראינו במאמר ו' שמרן נוהג לקיים סתירות רבות בסברתו, כדי להתחשב בשיטות הראשונים החולקים ביניהם. לא ברור איפוא איך לפסוק לדעת מרן במקרה שלא נידון ע"י מרן. האם להחל עליו סברה א' או סברה ב' כמו כן ראינו במאמר א' כי מחלוקות רבות בין פסיקת צפ"א ופסיקת המזרח, נובעות מהבנה שונה בדברי מרן. ומעל לכל, מרן נוהג להביא בהלכות רבות יותר מדעה אחת באמצעות המונח "יש אומרים". אמנם קיימים כללים איך לפסוק במקרים אלה, אך כללים אלה לא זכו להסכמה כללית. מאמר זה דן בנושא זה.

יש אומרים ויש אומרים

"מסורת בידינו דכשמרן כותב יש אומרים ויש אומרים – דעתו כיש אומרים בתרא" (המגן בברכי יוסף, סי' רעג, אות ח). כלל זה נמסר כבר במאה הי"ז ע"י ר' חיים בנבשתי המכונה מרן ההבדל ע"ה בספרו כנסת הגדולה (אוי"ח, סי' שי"ח) ועוד ע"י אחרונים רבים (ראה בנידון ספר "יד מלאכי" מלאכי הכהן שחי בליחורנו במאה הי"ח, כללי השו"ע, אות י"ג).

הקשו עליהם ממקומות שונים בשולחן ערוך. למשל מרן כתב (אוי"ח, סי' פו, ס"ב): "גרף... שבו עושה אדם צרכיו) ועביט של חרס (של מי רגלים) או של עץ שכפאו על פיו (הפך אותו) – יש כח... (לקרוא קריאת שמע כנגדו, כי הפיכתו דומה לכיסוי), ויש אוסרין (כי הוזהמה בלועה בו, והכלי חשוב בעצמו), והלכה כדברי האוסרים". ומכאן הקשה הרב מלאכי הכהן: אם דעתו של מרן לפסוק כדברי אומרים האחרון, מדוע נאלץ להוסיף: "והלכה כדברי האוסרים"?

ודעה מוסכמת על כל הפוסקים, ואינה באה לחלוק על הדעה הראשונה שהובאה בסתם, אלא לפרש אותה. בעל פרי מגדים בכללי הוראת איסור והיתר בתחילת יורה דעה כתב שבכגון זה, אין דעת היש אומרים לחלוק אלא לפרש את הדעה הראשונה.

בסיכום

כאשר מרן כותב סתם ויש אומרים, אין הוא תמיד מתכוין לפסוק כדעה הסתמית. קיימות האפשרויות הבאות:

- הוא ממליץ לנהוג כמו "יש אומרים".
- הוא מציין כי נוהגים כמו "יש אומרים".
- הוא ממליץ להימנע מלהיקלע למחלוקת.
- הוא פוסק בפירוש כדעת יש אומרים, ורק בהפסד מרובה או בשעת הדחק הוא מאפשר לסמוך על הדעה הסתמית.
- הוא פוסק לכתחילה כדעת יש אומרים המחמירים ובידיעבד כדעת הסתם המקל.
- הוא פוסק לנקוט בחומרות של שני הצדדים.
- הוא מקל כמו יש אומרים כשיש עוד טעם להקל.
- הוא מחמיר כמו יש אומרים, כשיש עוד טעם להחמיר.
- יש אומרים באים לפרש את הדעה הסתמית ולא לחלוק עליה.

סיכום כללי

במאמר זה סרקנו את רוב המקרים בהם כותב מרן "יש אומרים ויש אומרים" או "סתם ויש אומרים", ובהם העיר, בצורה מפורשת, הערה הסותרת את הכללים. האם יש לעשות מהם בנין אב, ולקבוע כי בכל "יש אומרים ויש אומרים" ובכל "סתם ויש אומרים", מרן לא הכריע, או האם יש לקבוע כי רק במקרים שהבאנו הוא נמנע מהכרעה? קשה לענות על שאלה זו. ובכל זאת, אפשר לומר את הדבר הזה: יתכן ומנהגו של מרן ע"ה להביא ככה דעות, נובע מדבריו בהקדמתו לב"י, שהוא לא בא לבטל מנהגים קיימים, אלא רק לפסוק הלכה במקרים שאין בהם מנהג ברור; לפי זה, כאשר מרן ידע שיש קהילות שונות בעולב שנוהגות בצורה שונה בהלכה כלשהי, וכל אחת נוהגת כך על פי חלק מן הראשונים – היא נמנע מלהכריע, וכתב את המנהגים ההלכתיים בצורת "יש אומרים ויש אומרים" או בצורת "סתם ויש אומרים". במילים אחרות, מרן קיבל את האפשרות שבהלכות מסוימות, חלק מעם ישראל ימשיך לנהוג לפי פסק מסויים, וחלק אחר ימשיך לנהוג לפי פסק אחר, והוא

מזמר ח' - יש אומרים ויש אומרים

299

ביטא את דעתו זאת בדרך של "יש אומרים ויש אומרים" או "סתם ויש אומרים". ונראה שכאשר ראה מרן שרוב עם ישראל נוהג על פי דעה אחת, ומיעוט קטן נוהג על פי דעה אחרת, הוא ביטא זאת באמצעות "סתם ויש אומרים", במקום באמצעות "יש אומרים ויש אומרים"; וכשראה שרבים נוהגים כדעה אחת, ורבים אחרים נוהגים כדעה אחרת, הוא ביטא זאת באמצעות "יש אומרים ויש אומרים".

מכל מקום, אנחנו רואים כי לא תמיד אפשר לעמוד על דעתו החד-משמעית של מרן. לכן נחלקו חכמי הספרדים ביניהם כמה וכמה פעמים בפענוח דעתו האמיתית. וזאת אחת הסיבות שגרמו לשוני שבין בני מזרח לבין בני מערב. ויהי רצון שהקב"ה יאיר את עינינו בתורתו אכי"ר.

הוא הלא היה הפ"מ הורה המורה לאיסור, ואח"כ נעשה
 ע"י תעובת או שהוקר נידון השאלה, הדר דינא
 הורה הוראה שטעה והתיר דבר שאינו מותר אלא בהפ"מ,
 עובדא, אע"פ שאין בדבר הפ"מ, כיון שמעיקר ההלכה
 הן קום להתיר גם שלא בהפ"מ, והנלע"ד כתבתי.

סימן ה

ה"ל. מנהג"אב התרצ"ט לפ"ג.

אחריכון בדין בשר שנמלח בלי הודחה ראשונה, האם יש לו
 תקנה על ידי שדיחנו וימלחנו שנית, או לא.
 (ק"ג). אמר שמואל אין הבשר יוצא מידו דמו אלא אם
 כן מולחו יפה ומדיחו יפה יפה. איחמר, רב הונא
 ומדית, במתניתא תנא מדית ומולח ומדית. ולא פליגי
 כי טבא הא דלא הלליה בי טבא. וכתב הרא"ה בדרק
 ס"ט סע"ב), שהטעם להדחה ראשונה מפני דם שנתייבש
 בשר קודם המליחה. ויש להוסיף שמא ישתהה הרבה הבשר
 ה"טווח מלפלוט הדם והציר, והוא הדם ניתן ויבלע בבשר.
 במשמרת הבית שם השיג עלי, שחששא רחוקה היא,
 מולט דם וציר ב"ב שעות, והאי גברא בעי ליה לשעתא,
 להדיח גורה שמא ישתהה זמן מרובה כיום תמים,
 לא שמעונה בשום מקום וכי. והפירוש הנכון בהדחה
 כדי שיתלחלח הבשר וידבק בו המלח וגם הבשר יהיה נוח
 והציר חציר על זה וכן פירשו בחוספות. עכ"ד.
 רבינו יונה ונחמ"ל מלוגיל בס' עבודת הלוים (חולין ק"ג) כי
 גם הר"ן (חולין ק"ג) הביא דברי הרא"ה, וכתב להעיר
 רבינו יונה שצריך להזהר שלא להניח הבשר במלחו
 יעלוט כל דמו וצירו דהיינו י"ב שעות, לפי שחורר ויבלע
 (וכן חשב לוח לכתחלה בש"ע סי' ע"ה), אי"כ כיון
 אותו קודם לכן ומדיחין אותו לאחר מליחה, למה יאז צריך
 קודם מליחה. לפיכך ב"ל דה"ט דמדית חולה כדי שיתרכך
 יוצא דמו ע"י המליחה, שאם יהיה נקשר על פניו לא יהיה כח
 יוציא דמו. ע"כ. וכ"כ המאירי (חולין ק"ג). ע"ש. ובשרית
 (סי' כד) כתב, שההדחה אינה אלא להעביר הדם שעל
 בחוץ, שאם היה מולח בלא הדחה היה המלח שואב הדם
 החיכה מבחוץ ומתמלא ממנו ועוב לא היה מוציא את הדם
 לפיכך אמרו להדיח החתיכה מהדם שעליה כדי שישאוב
 את הדם שבתוכה ויציאו לחוץ. ע"כ. וכ"כ המרדכי (פרק כל
 ה"שכא). ע"ש. והסמ"ג (לארן קלו) כ, שטעם ההדחה מפני
 קירוש שעל פני החתיכה, וע"י המלח יהיה נבלע קצת בחתיכה
 ויכל לצאת, לפיכך צריך הדחה תחלה. ע"כ. וכ"כ הסמ"ק.
 הר"ט"א (חולין ק"ג) בד"ה אמר שמואל, כי וז"ל: וההדחה
 מליחה מפני שלפעמים יש דם יבש על פני הבשר, ואם לא
 תחלה יבא המלח ויבליענו בבשר, שאין המלח מפליט אלא
 הבלע בבשר. וכן פ"י בחוספות. ו"א שאפילו אין דם ע"פ הבשר
 הדוח, שאין המלח פועל בבשר אלא ע"י ההדחה שמרכך
 וירטיבו. ע"כ. וטעמו הראשון נראה שהוא טעם הסמ"ג
 וטעמו השני כדברי הרשב"א והר"ן והמאירי. (וק"ק על
 בטעמו הראשון שכן פ"י החוספות, ואילו הרשב"א במשמרת
 המ"ל כתב שהחוספות ס"ל כטעמו השני. וצ"ע) ונפקא מינה
 היעדרם שלפי דברי הרשב"א והר"ן והמאירי, אם מלח בלא
 דיחנו וימלחנו שנית, וכן הוא לדברי הראב"ן והמרדכי, אבל
 הסמ"ק נראה שכיון שבלע דם בעין מהדם שעל פני
 החתיכה שוב אין לו תקנה. ומיהו לדעת הרא"ה, כל זמן שעדיין
 לא על צירו, דהיינו בחוץ י"ב שעות, אין כל חשש שבלע מהדם
 פניו, שכיון דטרדי למפלט לא בלע ועדיין יש לו תקנה עכ"פ
 הדחה שנית. וז"ל הרא"ה (בפרק כל הבשר סי' מו): ואם
 בלא הדחה י"א שאין תקנה לבשר ואף אם דיחנו וימלחנו
 אסור, לפי שעי"י מליחה הראשונה פירש מקצת הדם ולא היה

כה במלח להפליט כל הדם מאחר שלא הודח הבשר ואותו הדם עצמו
 שפירש חוזר ונבלע בבשר דלא שריק, כיון שלא נמלח כהוגן, ואין
 המלח השני מפליטו כיון שכבר פירש וחזר לתוכו. ומיהו לפמ"ש
 בספר התרומה שבשר שנמלח שנתנוהו על בשר שלא נמלח יש לו
 תקנה במליחה ויפלוט הדם שבלע עם דמו, כל שכן הכא דשרי,
 שכיון שפולט דם שקבל מעלמא, כ"ש דמו. וכן מסתבר. עכ"ל. וכן
 פסק רבינו ירוחם (דף קלה ע"א). ע"ש. [וכתב מרן הגבית יוסף ביד"ד
 (סי' סט) שהרא"ש ס"ל כהר"ן שטעם ההדחה כדי שיתרכך הבשר
 יוצא דמו ע"י המליחה. וצ"ע.]. וכן כתב בס' האשכול ח"ג (סי' כו)
 וז"ל: ולא מהני מליחה לבשר אא"כ מדיחו יפה יפה במים, וצריך
 לשורחו כדי שיתרכך הדם שעל גביו והתחילה עצמה. ואם מלח
 בלא הדחה ראשונה אין המלח מוציא כל הדם ומקצתו פירש ממקום
 למקום והבשר אסור. ומיהו חז"ן ששאם מדיחו ומולחו שנית והוא
 מפליט כל דמו. וכן אם הניח בשר במליחתו על בשר שלא נמלח
 וזב דמו עלי, כשמולחו אגב דפלט דם ידיה פלט נמי הדם שקבל.
 ע"כ. (וע"ע באור זרוע ח"א סי' תעד). ובשרית מהר"ם בר ברוך
 (דפוס לבוב שנת כתי"ר, סימן שלו, ובדפוס פראג ס"ס התקצ"ב)
 כי בזה"ל: ואת הבשר שלא הודח ונמלח הוושם לקדרה, ואסרה,
 אינו כן דהא דמצריך תלמודא הודחה ברישא אינו אלא לכתחלה, כמו
 כבדא עילוי בישראל דק"ל (חולין ק"א). דלכתחלה לא אבל בדיעבד
 שפיר דמי, דמא משרק שריק בצליה, והיה במליחה, וכמ"ש החו"ס,
 שאל"כ יהיה אסור למלוח הרבה חתיכות יחד, ואפי' חתיכה גדולה
 בפני עצמה. עכ"ל. (וכן הובאה תשובה זו למתה"ם בשו"ת הרשב"א
 ח"א סי' תתע). וכ"ש שאם עדיין לא נתבשלה מותרת בהדחה
 ומליחה שנית. (וראה עוד במאירי חולין ק"ג). ומרן הב"י (סי' סט)
 הביא דברי השערי דורא שכ, שראה למתה"ם שהתיר בדיעבד בשר
 שלא הודח ונמלח, וראה מכבדא עילוי בישראל דבדיעבד שפיר דמי.
 ובהגהה כי דלא דמי, דשאני התם דהוי דם פליטה ושייך ביה טעמא
 דמשרק שריק אבל בשר שלא הודח הדם שעל פניו הוי כמו דם בעין
 שנפל ע"ג בשר ורוח ואסור דלא שייך ביה משרק שריק ולא כבולעו
 כך פולטו. ומתה"ם אגב הורסיה לא עיין, ואי שמע תהה הדר ביה.
 ע"כ. וכי ע"ז מרן הב"י, ולענין הלכה אע"פ שהסמ"ק אסור, במקום
 במקום הפסד מרובה או בערב שבת, כדאי הם מהר"ם והרא"ש
 לסמוך עליהם. ע"כ. ומהרש"ל בס' ים של שלמה (פ"ב דחולין סי'
 יח) כי לדחות דברי הרא"ש שהתיר, דשאני הכא דהוי דם בעין,
 ושכ"כ מהר"י טרוישין ומהר"א בהגש"ד. ע"ש. ולפ"מ שהבאנו כמה
 ראשונים שסוברים להקל, ודאי דשפיר סמכינן ע"ד מרן הב"י.
 ב) והנה בשלחן ערוך (סימן סט ס"ב) כי מרן בזה"ל: אם מלח
 ולא הדיח תחלה דיחנו וימלחנו שנית, ויש אוסרין. וכי
 הרמ"א בהגה, וכן נוהגין, ומיהו במקום הפסד מרובה יש להתיר
 (ב"י). ע"כ. והש"ך (בס"ק יב) כ, שדעת מרן הב"י לסמוך על מהר"ם
 והרא"ש במקום הפסד מרובה או בערב שבת, על ידי שדיחנו וימלחנו
 שנית. ושכן משמע מדבריו כאן בשלחן ערוך. וכן הרמ"א מיידי נמי
 כה"ג. ומ"ש מהרש"ל שאין תקנה לאותו בשר אינו עיקר להלכה.
 ע"כ. (וע' בט"ז סק"א, ובכנה"ג הגה"ט סק"ח, שכ, שטעם האוסרים
 דס"ל כי הרא"ה דשמא יחד שגינה מלפולט דם וציר יהא הדם
 שעל פניו ניתן ויבליענו. והמתירם ס"ל כדעת הר"ן דההדחה כדי
 שיתרכך הבשר יוצא דמו ע"י מליחה. ע"כ. וכ"כ בכיאו"ר הנראי
 ס"ק י"ב. ותמיהני שהרי גם הרא"ה יחד להתיר כשלא שחה י"ב
 שעות כדי פליטת כל דמו וצירו. ויותר היה להם להסביר טעם
 האוסרים משום דהוי דם בעין, וכדעת הסמ"ג והסמ"ק. וכמ"ש מהר"א
 בהגש"ד הג"ל. ושורר בהפ"ג במש"ז סק"א שעמד בזה, וכתי"ב
 הניח המחוקק ברכה בסק"ד, שהי"ל להט"ז להסביר טעם האוסרים
 כמ"ש הרא"ש שהדם שפירש במליחה חוזר ונבלע בבשר ואין מלח
 שני מפליטו. ע"ש). ולפ"ד נראה שמרן הש"ע חזר בו ממ"ש
 בבית יוסף להתיר רק במקום הפסד מרובה, ולכן בש"ע פסק בסתם
 להתיר ע"י הדחה ומליחה שנית. ומה שהוכיח א"כ סברת היש
 אוסרין, אינו אלא לחלוק כבוד לבעליה במקום שפשט המנהג
 להתמיר, וכמ"ש בשו"ת הר"מ"ע מפאנו (סי' צז) וז"ל: דע כי מרן

ליחנם יחד וע"ז, אבל בדיועבד מותר. וכמ"ש הש"ך שם ס"ק כ"ג וס"ל למרן דה"ל לא השיב דם בעין. [ועמ"ש"כ כזה בשו"ת יב"ב אומר ח"ה חיו"ד סי' ה אות ד]. וכן מצאתי בס' חלקו של ה"ה שהביא מ"ש הפרי חדש שאילו היה רואה מרן דברי הראשונים היה מתיר בפשיטות. וכתב, ש"ל שבאמת כן דעת מרן בשלחן ע"ש שפסק להתיר בסתם, וחזר בו ממ"ש בכ"י ע"ש. וכ"כ עוד ב"ה מסגרת השלחן (סי' סט ס"ב) להעיר ע"ד הפרי"ח הנ"ל, דלפום כ"ד דק"ל דכשמרן כותב שבאר בסתם דעתו לסמוך עליה לגמרי, אי נמצא שבש"ע ס"ל להתיר אפילו בהפסד מועט. ואודא לה ה"ה הפרי"ח, שגראה שמרן חזר בו בספרו הקצר ממש בכ"י ע"כ. וכן מצאתי הלום להגאון ר' יצחק עטייה בס' זרע יצחק (בקונט) פר"ט כל שהוא סימן יד) ש"כ, שכפי הכלל המסור בדיניו דבסתם וא"כ מחלוקת בש"ע הלכה כסתם, ה"נ דיהינו וימלחנו שנית אף בהפסד מועט ובימי החול. ואף שבכ"י כ' להתיר רק בהפסד מרובה או כ"כ שבת, נראה דמרן הדר ביה מהכרעתו שבכ"י, משום שהרבה ראשונים ס"ל להקל כמ"ש הפרי"ח, ולכן חזר בו מרן הש"ע ממש בכ"י ומ"ש מרן הש"ע (סי' ע"ו) לכתחלה יש לחוש לר' האוסרים. פ"י הש"ך דהיינו שלא ליתן בשר שלא נמלח עם בשר שנמלח בדיועבד מותר, וה"נ דיהינו וימלחנו שנית ושפיר דמי. עכ"ל. בשו"ת משנת ר' אליעזר די טולידו ח"ב (חיו"ד סי' ג) פסק דמי למעשה להתיר בשר שנמלח בלא הדחה ראשונה, ע"י ש"ל וימלחנו שנית, כ"י מרן הש"ע שסתם כ"י המתירים. והפרי"ח דברי רוב הראשונים דס"ל להתיר. ועוד שיש כאן ס"ס להתיר הלכה דם שמלחו אסור רק מדרבנן, וספקו לקולא, ואת"ל מדאורייתא שמה הלכה כמ"ד שע"י מליחה שנית נסתלק האיסור לגמרי וגם מדרבנן מותר. וכי"ב כתב הפרי"ח יו"ד (כל"ל סי' ס"ט אות ט) להקל בכי"ב. ע"כ. והנה מה שהוכיח בספק הראשון הפוסקים בדם שמלחו אי הוי מדאורייתא או מדרבנן, לכאורה דאפי' למ"ד דהוי מדאורייתא, מ"מ מה שהמיררין בדין הדחה ראשונה אלא הומרא מדרבנן, שהששו שפ"ס דם בעין הוא והמלח מדרבנן רשוב אינו פולט גם במליחה שנית. וכן ראיתי להרב ערוגות ה"ה (בפתיחה להל' מליחה אות ד) שדן בה, שאפשר שאפילו שהמליחה מן התורה, מ"מ ההדחה היא רק מדרבנן, ואם נמלח הדחה ראשונה, אפשר דמן התורה אין קפידא בזה, ואע"פ אוסרים כשמלח בלא הדחה ונתבשל כך, כמ"ש הש"ך בס"י פ"ג אפשר שהוא רק הומרא מדרבנן. וגי'מ לדינא לענין אם נסתלק הדיח הבשר תחלה או לא, אי הוי ספקא דרבנן שי להקל. ועכ"פ בני"ד שרוב הפוסקים ומרן הש"ע ס"ל להקל הכי. וע' היטב בשו"ת ישמח לב פראגוי ח"א (חיו"ד סי' ג) מ"ש ב"ה וע' בשו"ת נחפה בכסף ח"ב (דל"ה ע"ב) דו"ק.

ג) ותבט עיני בשו"ת מצרף לכסף (חיו"ד סי' יא) שמתחיל לנידונו, ממש מרן הש"ע בסתם שאם לא תודה ימלחנו וימלחנו שנית, ואח"כ כ' ויש אוסרין, וידוע דסתם מחלוקת הלכה כסתם. ושבו דחה, ש"ל דיהינו דוקא כשלא בכ"י, כהא הוא דאמרין הלכה כסתם, אבל כאן שבכ"י פסק על מהר"ם והרא"ש רק כשיש הפסד מרובה או כשיש שסתם בש"ע כהמתירים היינו לומר שיש לסמוך עליהם חזק. וכמו שכן הכין הש"ך ס"ק יב. ועוד שאף אם נאמר מרן להתיר לגמרי בתדחה ומליחה שנית, י"ל דבני"ד וכו'. נמצא דאין ולא ורשיא בדידה אם דעת מרן הש"ע להתיר או דוקא במקום הפסד מרובה ובע"ש. אולם לפמ"ש לעיל שהעיקר בדעת מרן הש"ע להתיר לגמרי. ושבו מצאתי בשו"ת אהרן ח"ב (חיו"ד סי' א) שהביא מ"ש הרב יד דוד (סי' סט ס"ב) כשם הרב מחושקים כסף (הוא המצרף לכסף הנ"ל), שלא התיר הש"ע אלא בהפסד מרובה, וכמו שביאר בכ"י. וכתב הע"י דבריו נראים, ומחזורתא כמ"ש הפרי"ח והמחבר דסתמא דמרן אף כשאין הפסד מרובה, ומעתה עלה בדינו היתיר בשו"ת ע"ש. גם בשו"ת זרע אמת ח"ב (חיו"ד סי' כד) הבינו דברי הש"ע שפסק בסתם שיתוו וימלחנו שנית, שיש

המחבר רבן של כל בני הגולה זה דרכו בש"ע הקבוע להוראה, להביא תחלה הדעה היורר מוסכמת, והיכא דאיכא דמיחש לסברא אחרת מייתי לה בשם י"א, אי"כ מה שסתם תחלה להתיר הוא פסק גמור ומחלט לפי סברתו, ולא זכר הסברא השניה אלא לחלוק כבוד לבעליה שגם הם גדולים ורבים ויש מקומות שפשט המנהג לאסור כמותם. ע"כ. וכן הובא בחלקת מחוקק אה"ע (סי' א ס"ק יא). ובשו"ת יו"ד (בכללי הוראה סי' רמב). וכ"כ הש"ך יו"ד (סי' פד ס"ק יב) ובכ"ד. ולכן מצינו בכמה מקומות שמרן הש"ע הביא בסתם דעת המתירים, ואח"כ כתב ויש אוסרים, ובמקום אחר סתם כ"י המתירים, ולא הזכיר כלל שיש אוסרים, ומשום שהעיקר כ"י המתירים. וכ"כ הפרי חדש יו"ד (סי' קיח ס"ק יא). ע"ש. וע' לקמן (בסי' ע"ג) שהביא סברת הר"ן בשם ו"א לאסור בנוגעים זה בזה, ושם בסעיף ב וכן בסימן קה ס"י סתם כהמתירים, שפסק כמותם בסתם בס"ג. ע"ש. וכ"כ הש"ך (שם ס"ק יט). והפרי"ח (שם ס"ק יט) ובדין בשר שנמלח והוכשר הביא מרן הש"ע (סי' סט ס"יט) דעת הרמב"ם שמצריך חליטה ברותחים, בשם י"א, ובסעיף ה' סתם כהמתירים ודלא כהרמב"ם. וע"פ בש"ע (ר"ס צו) שהביא דעת האוסרים דחורפא משוי לשבת גם בשאינו בן זמנו, בשם י"א, ושם בסעיף ג סתם כהמתירים. וע' בש"ע לקמן (ר"ס צד) בדין חם מקצתו חם כולו בכלי מתכת, שהביא בשם י"א להחמיר. ושם בסעיף ז סתם כהמתירים. וכ"כ הש"ך (שם ס"ק כח). וכהנה רבות. וע' בס' יד מלאכי (כללי השלחן ערוך אות יז) שאספי איש טהור דברי גדולי הפוסקים האחרונים שכולם קיימו וקבלו כלל זה בדעת מרן שהסברא שכתב בסתם היא העיקר, ולא חיישינו לסברת הי"א. ומכללם הכנה"ג באו"ח (סי' שיח) ובכללי הפוסקים (כלל סב) בשם מהר"ש הלוי מהר"יט. ושכ"כ עוד הכנה"ג ביו"ד (סי' לו הגב"י אות טו), שמסורת היא בדינו שהסברא שכתב מרן בסתם היא העיקרית. וכ"כ הש"ך והפרי"ח בכמה דוכתי. וכ"כ הא"ר (סי' פא). והב"ח יו"ד (סי' קצ סל"ד). ובשו"ת בית דוד (תאו"ח דמ"ה ע"ב). וגנת ורדים (תאה"ע כלל ד סי' ל). ועוד ועוד. ע"ש. וע"פ בשו"ת חמד (כללי הפוסקים סימן יג אותיות ח-ט). ובשו"ת תעלומות לב ח"ג (בליקוטים דק"א ע"ג). ע"ש. ומעתה אף כאן דעת מרן לפסוק בהחלט כדעת המתירים להדיחו ולמלחו שנית, ואפילו שלא במקום הפסד מרובה וערב שבת, ואף שבכ"י יוסף לא התיר אלא במקום הפסד מרובה או בערב שבת, כבר כתב בכ"י מרן החד"א במחוקק ברכה יו"ד (סי' מז סק"ד) בד"ה ואחשבה, דזמנין דמרן הב"י רוח על סניו הילוך בחיבור השלחן ערוך בראותו כמה גדולים דס"ל להיפך ממש בכ"י. ע"ש. וה"נ י"ל שראה דברי הרשב"א וכל קדושים טעמו הנז"ל דש"ל להתיר, לכן פסק בש"ע בסתם להתיר ע"י הדחה ומליחה שנית. וכי"ב ממש אשכחן בברכי יוסף בשו"ב א"ח (סימן שכג סק"ב). וע"פ במחבר"ר א"ח (סי' רסח סק"ב). וכן מצאתי אליו כאן במחוקק ברכה (סי' סט סק"ו) ש"כ, מרן בכ"י כ' להתיר במקום הפסד מרובה ובערב שבת, וזה לכאורה נגד המקובל בדינו שכשמרן כותב בש"ע הסברא בסתם דעתו לסמוך ע"ז אפילו בהפסד מועט, וכאן כ' בש"ע הסברא בסתם להתיר, ואילו בכ"י כתב דדוקא בהפסד מרובה יש להתיר, אם לא שנאמר שזו אחת מן ההלכות שחזר בו מרן הש"ע ממש בבית יוסף. ע"כ. וז"ל הפרי מגדים (במש"ז סי' סט סק"א). ומרן המחבר דאי שחזר בו בש"ע ממש בספרו הארוך (בית יוסף) להתיר דוקא בהפסד מרובה, וכאן סתם כדעה ראשונה להתיר אף בלא הפסד מרובה. כידוע דרכו לפסוק כסתם. ע"כ. ולפ"ז אתי שפיר מה שהעיר הפרי חדש (סי' סט ס"ק יד) על מ"ש מרן הב"י דשרי דוקא במקום הפסד מרובה ובערב שבת, דאילו שמיע ליה, שכן דעת הרשב"א והרא"ה התוס' והמרדכי והר"ן דס"ל להתיר, היה מתיר בפשיטות, וכ"ש דהכא הוי מידי דרבנן, דדם שמלחו ובישלו מדרבנן. ע"כ. ולפי האמור אה"נ דמה"ט גופיה הדר ביה מרן הש"ע וס"ל להתיר בפשיטות אף כשאין הפסד מרובה. ולפי טעמו של הרא"ש ובעל האשכול הנ"ל דפלט דם שבלע אגב דם דדידה, מרן נמי לקמן (בסי' ע"ג) ס"ל להתיר בשר שלא נמלח שנתגהו עם בשר תוך כדי מליחתו. (ומ"ש ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים, היינו שלא

ן ס"ל שהחכם נאמן בכל גונא, מ"מ יש חולקים עליו, וזו הנהגתו אוליין לקלא. ע"ש. וכ"כ הקרבן נתנאל ז' ל, שלפ"ד הרמ"א, הא דאמרין שאם אמרה: פלוני הכתם, שהחכם נאמן, מידי שראתה דם בודגשה והיה נתם בלא היגשה דהיי מדרבנן נאמנת. ע"ש. הן אמר ד' קצו סק"ד הביא דברי הרמ"א בתשובה הג"ל, וכתב, דרבנן ס"ל להרמ"א להקל, אלא דוקא בנידונו דמידי ל עכ"ל, והיי איסור קל יותר משאר איסורים דרבנן, שהוא איסור דרבנן נאמן החכם להכחיש אותו. ע"ש. צחק אלחנן בשו"ת עין יצחק ח"א (תאה"ע סי' כו את המעין בתשובת הרמ"א יראה, שהעיקר כדברי הקרבן ל איסור דרבנן, שבתשובת הרמ"א שם כתב דבאיסור וקל, אלא שסיים, וכל שכן בתמאה, לפי שנידונו היה ס"ל להרמ"א שדינו של הרמב"ן שבכל עד מפי עד, ו רק מצד ספקא ופולגתא, דמתמידין בה בשל תורה, לינן ככל ספק פולגתא בדרבנן ואלוין לקלא. וה"כ : בספר עדות נשים אה"ע (סי' יז ס"ק טו) שאע"פ שפרן עד שראשון נאמן, כדברי הרמב"ן, מ"מ נראה שזה גוריתא, אבל באיסור דרבנן כגון שיש עדות על האיש עין להם סוף, ושזה כדי שתבא נפשו, שאסורה ע"כ אשה ואמרה בבי"ד, פלוני אפי' לי שראה גופת בעלי ון הים, ופלוני זה מכחישה ואמר שלא ראה, האשה להנשא, כיון דהיי מידי דרבנן. וכמ"ש הרמ"א בתשובה שיש חולקים על הרמב"ן במידי דרבנן אוליין לקלא. ון משכיל לאינן בהגות יד אברהם, שבכתם טמס דהיי לו אם החכם מכחישה האשה נאמנת. וכ"כ בספר תפארת אק"ד שהדבר ברור דמ"ש הרמ"א בהגה כאן, שאמרה י לי את הבהם, היינו באופן שיבא ממנה דם בודגשה, גוריתא, ומשם הכי החכם שמכחישה נאמן. משא"כ שהיא נאמנת, וכמ"ש הרמ"א בתשובה (סי' טו). ע"ש. וכן עיקר. וע"ע בשו"ת בריית אברהם (תאה"ע סי' ג כהונת עולם (סי' ג). ובשו"ת הגאון רעק"א (סי' קד). ש"כ בסורת הבית ז"ל, (עמוד קפס והלאה).

במה שסיף מב והלאה, ובמספר ימי התעניות שצריך ענות מי שנכשל באיסור גוה, הנה בשו"ת רב פעלים (ד) הביא דברי רבינו תא"י המקובלים אשר רוח אודות מספר אחר, ובאמת שבדורות אלה קשה מאד להצדיק תיקון עונות וטוהרות. ובספר רב פעלים שם ב"ה העולה : שותיקין הוא למי שנכשל בפתג ובשכחה, כי די לו . ובספר לשון חכמים ח"ב (סי' קכו) כתב התיקון לעין וס אחד בלבד, ושאר התעניות יפדה כצדקה. ושם מובא : המתאים לאנשי דורינו אשר כשל כחם להתענות כל ! למן הזו"ר"א בכסא רחמים (אבות דר' נתן פרק לו) בשם רבינו תא"י ז"ל, כי כל מ"ש הראשונים סיגופים ו עונות חטאים, לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה, ו אמנותו וידע דעת ויראת ה', תקנתו היא לעסוק ; וביתר שאר, ולא יחלש, ולא יתבטל מלימודו. ע"כ. ה בורות בביתארה הלכה (סי' תקעא) מהש"ל"ה בשם ספר : בשם רבינו תא"י. ע"ש. וע"ע להג"ה פלאגי' בספר לחיים (דף ק ע"ג). ובשו"ת האלף לך שלמה להגרש"ק ז. ובספר זכר ירוספי משאול (שבת לא:). וע"ע בשו"ת (תאה"ע סי' פ דף צו ע"ב) בד"ה לבד, שהביא דברי שו"תמי בזה, וכתב שבמח"ל נדש סאה להמיר כדרכו ומי יאמין לשמעותו נגד כל דברי הגדולים, ולא שביק י"ה דברי תמוהים וכו'. ולא ציינתין להני כללי דכ"ל חטא בתמורות דעת רבינו תא"י להקל בזה, וכ"ש לו להתענות אם יגרם לו ביטול תורה. ע"ש. ואכמ"ל. סעיף ב כתב בשם אגרות משה, בתולה שנקרע בתולה ח שנעשה ע"י רופא, אפילו יצא דם ממנה טוהרה היא . הנה ראיתי רבים שחולקים על האגרות משה, וסוברים

שעכ"פ היא טמאה, ומתם, כשו"ת מגנת יצחק ח"ד (סי' גח) שכתב להגאון ר' משה פיינשטיין שאף שבספרו אגרות משה (חזו"ד סי' פו) כתב להקל, לדעתו נראה שיש להמיר. ע"ש. וכ"כ בשו"ת קנן תורה בהלכה ח"ד (סי' צח). ובשו"ת ציץ אליעזר ולק"י (סי' כה). ובשו"ת שבט הלוי ח"ה (סי' קסט). ע"ש. וכן בשו"ת מהר"י שטייף (סי' קלא) צידד להמיר. ע"ש. אולם לדעתי נראה עיקר שיש להקל וכמו שהעלתי בשו"ת יביע אומר ח"ד (חזו"ד סי' י) בראיות נכוחות למבין. ושם הבאתי מאי דפשיט"ל להמירש"ם להמיר בזה, והחיתי דבריו בס"ד. ע"ש. ושכן העלה להקל הגאון מהר"א די טלידו בשו"ת משנת ר' אליעזר ח"ב (בכורות דף כד ע"ג). וכן הסכים בשו"ת תעלומות לב ח"ג (בליקוסיס דף צח ע"ב). ע"ש. גם הלום ראיתי בשו"ת באר משה ח"ג (ס"ס קמב) שבתולה נטה להמיר, אך בראותו את דבריו במש"כ בתשו' יביע אומר ח"ד הג"ל, כתב שהמיקל אין גוערים בו, ושוב הביא דברי רופא מומחה שמייעץ לדבריו. ע"ש. ומצאתי אה"כ בספר גשמת אברהם (חזו"ד עמוד צו) שגם הגאון רש"ו אידכן אמר לו שיש להקל. ע"ש. וכן עיקר להלכה ולמעשה. הלום ראיתי בשו"ת חשב האופר ח"ב (סי' קיז) שמתולה צידד להקל, ושוב מצא להמירש"ם בתשובה ש"כ להמיר, ולכן נסוג אחר. והמיר. ע"ש. ובמחל"ת למה נתבא אל הכלים, ולא היה לו לחזור בו משום דברי המירש"ם. ונמ"ש כבוד בסעיף ז, שיש מקילים בכנס בתולה ולא יצא דם, לא היה לו להביא דבר זה, מאחר שאינו הלכה, כי הוא נגד דעת מרן וכל הפוסקים שאנו הולכים אחריהם, ואף הרמ"א לא סמך על זה להלכה, וכמו שסיים בהגה שם.]

סימן קח

הערות על ספר "אור לציון" ח"ב לתרה"ג רבי בן ציון א. שאל ז"ל

- א) בעמוד פ מ"ש שאנו מחמירים 'לענין טוה' לחשוב הספס לעשה סנטימטר, אף שאנו תופסים עיקר כמ"ש הגרא"ח נאה, שלדעת מרן הספס הוא שמנה סנטימטר. ע"כ. וזה אינו אלא ממת חסידות היכא דאפשר, אבל מעיקר הדין די בשמנה סנטימטר. ובפרט כאן שהמחלוקת בשיעור המצוה, ולא בכרחה, וכיון שמרן מחייב המצוה, בשיעור זה, הברכה נמשכת אחר המצוה, וכדברי הרדב"ז ח"א (סי' רכט), שכל שהמחלוקת בעיקר עשיית המצוה, כיון דנקטינן כאחד מהם, מברכים עליה, ואין זה בכלל ספק ברכות להקל. ע"ש. ואין לומר בה ספק ברכות להקל נגד מרן, וכמ"ש מרן הזו"ר"א בספר שם הגדולים ח"ב (ליחודו תקמ"ו, דף צב ע"א). נמצא שאף הזו"ר"א שחידש לנו בשם רבותיו דאמרינן סב"ל נגד מרן, הרב עצמו הדי בתורה לגיוה, שבמקום שמרן פסק בחיוב המצוה, בדוכי מברכינן עליה, ולא אמרינן סב"ל. וכן ראיתי בשו"ת ישיב משה שתרזו (סי' קנד) שכתב, שבמחלוקת מרן הש"ע עם שאר פוסקים, כגון באתרוג אם הוא כשר, נקטינן כמרן להכשיר ולברך עליו, כיון שהמחלוקת במצוה ולא בכרחה, ובכ"ה יש לתפוס להלכה כדעת הרדב"ז הג"ל. ע"ש. ומה שחלק על הרדב"ז, וזה דבר שלא נפסק בש"ע כדעת מי שמחייב המצוה. וכ"כ בשו"ת ויסמך משה (דף יב ע"ג), ובשו"ת שואל ונשאל ח"ד (חזו"ד סי' א), וכ"כ הגאון ר' רחמים חיות בוכרי כהנה (מע' ש את מז). וכל זה נעלם מעיני המתבר, שחשב שגם בזה חולקים על הרדב"ז, ושאר חולקי בין מחלוקת בברכה או במצוה. וליאת. והעיקר כמ"ש, וכן הובא כל זה בשו"ת יביע אומר ח"ה (חאו"ח סי' מב אתו ה). ע"ש.
- ב) אש"ר כתב במטבא (עמוד טו) בתורת כלל, שבכל מקום שכתב מרן פסק בסתם להיתרא, ואה"כ כתב יש אומרים (לאסור), דעת מרן שיש להמיר בהפסד מועט, ואין להמיר כדעת הסתם אלא בהפסד מרובה. (וכן כתב בבן איש חי בכמה מקומות). ואין זה נכון, כי הנה בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' צו) כתב ח"ל: דע כי מרן המתבר רבן של כל בני הגולה, וה דרכו בש"ע הקבוע להוראה, להביא תולה הידע היחוד מוסכמת, והיכא דאיכא למיחש לסברא אחת מייתי לה בשם י"א, אי"כ מה שסתם תולה להמיר, הוא פסק גמור ומחלט לפי סברתו, ולא זכר הסברא השניה אלא לחלוק כבוד לבעליה, שגם הם גדולים רבים, וגם יש מקומות שפשט המנהג לאסור כמותם. ע"כ. וכן הובא בחלקת מחוקק אה"ע (סי' א ס"ק יא). ובש"ך י"ד (בבבלי הוראה ס"ט רמב). וכ"כ הש"ך

ס"ב) להעיר ע"ד הפר"ח הנ"ל, דלפום מאי דק"ל זכ"ש...
 סברא בסתם דעתו לסמוך עליה לגמרי, א"כ נמצא שבש"ע כ"י...
 אפילו בהפסד מועט, ואודא לה השגת הפר"ח, כי נראה שמה...
 בספרו הקצר מ"ש בב"י. ע"כ. וכן מצאתי להגאון ר' יצחק...
 ורע יצחק (בקונט) פלפלת כל שהוא סימן דו) שכ', שכפי הכרז...
 בדידו ובסתם ואח"כ מחלוקת בש"ע הלכה כסתם, ה"נ ידית...
 שנית אף בהפסד מועט ואפילו בימי החול. ואף שבכ"י כ' ל...
 בהפסד מרובה או בערב שבת, נראה דמון ביה מהכרע...
 משום שהרבה ראשונים ס"ל להקל כמ"ש הפר"ח, ולכן חזר בו...
 מ"ש בב"י. ומ"ש מן הש"ע (ס"ו ע"ו) דלכתחלה יש...
 האוסרים, כבר פי' הש"ך דהיינו שלא ליתן בשר שלא נמלה...
 נמלה, אבל בדיעבד מותר, ה"נ ידיתו וימלחו שנית ורבי...
 עכ"ל. גם בשו"ת משנת ר' אליעזר די טולידו חי"ב (חור"ד סי'...
 הלכה למעשה להתיר בשר שנמלה בלא הדרה ראשונה, ע"י...
 רמלחנו שנית, ואפילו בהפסד מועט, כד' מן הש"ע שכתב...
 המתירים.

ג) בעמוד 9 אות יז, הביא מה שהקשה מן החיד"א בשו"ב...
 על מ"ש בסתם שטוור לחזור ולקדוה כל פרש...
 והרי כתב בב"י שראוי לחוש לד' מתיר"א שלא לחזור על פני...
 וכתב לתרץ, שלכן הוכיח בש"ע סברת מהר"א בשם ו"א...
 לסברא זו. ע"כ. אולם באמת מן החיד"א לשטתו שטרם עצמו...
 פוסק לעולם כדברי הסתם, אלא צ"ל שטרם חזר בו מ"ש בב"י...
 לעיל.

ד) בעמוד 9 אות יח ויט, מ"ש בסתירת דברי מרן מס' קעה...
 דבריו תמוהים מאד, שאין כאן סתירה כלל, ו...
 קעט ס"ה מידי במחלוקת בענין אם כל שבעת המינים צריכ...
 אחרונה "במקומם", וכתב בשם יש אומרים בתרא דזוקא...
 ומסקנתו כן. אבל בס' קפ"ג ס"י אליעזר די טולידו חי"ב...
 אחרונה, ובוה פסק טיש בעת שמבדק ברכה מעין שלש...
 סתירה כלל. ולכן מ"ש לחודש שגם כשכותב מרן יש אומרים...
 מן חו"ט לכתחלה ל"א קמא, זה לא נכון כלל, שהלכה לעיר...
 בתרא אף לכתחלה. וכבר כתב כן מרן החיד"א במחזיק ברכה...
 יב סק"א) טוף ד"ה וראיתי, שכלל זה מוסכם מכל גדולי האר...
 אומרים ויש אומרים הלכה כיש אומרים בתרא, ואפילו לכתי...
 מורים בני מדרשא בכלי מלכותא דארעא דישאל ומצרים...
 תורקיה. ע"ש. וכן כתב עוד בברכי יוסף א"ה ס"י קמ סק"ב)...
 מהר"ט אלגאוי בשו"ת שמת יו"ט (ס"ו טו דף סב ע"א), ד...
 דעלמא. ע"ש. וכ"כ בשו"ת שואל ונשאל חי"ג (ס"ו כו). ע"ש...
ה) בעמוד 9 א הנהגה שקבלו דברי מרן ליתן היא כמ"ש...
 ולעולם השטה האחרת לא נדחית לגמרי, ו...
 לעצמו שאם כן בדיני ממונות אך מוציאים ממון מן המוהר...
 מרן בש"ע, ולא מצי טעין קים לי כדעת החולקים על מ...
 החלטים בממון אחר הרוב. ע"כ. ואף שיש לפלפל בזה, מכל...
 דברי מרן היא קבלה גמורה גם בדיני איסור והיתר, כאלו...
 למשה מסיני, בתורת ודאי גמור. צא ולמד ממה שכתב הגאון...
 פראגי אב"ד אלכסנדריא של מצרים בשו"ת מהר"ף (ס"ו...
 ע"א), בארץ ישראל ונגלילותיה שהיא אתריה דמון, שלימד...
 לסמוך עליו בדיני התורה, דבריו שנתקבלו עליהם הוקבעו...
 "כאלו דבריו הם הלכה למשה מסיני", כאלו אין שם מדרש...
 ואפילו רבים חולקים עליו. והנהגה מדבריו אפילו מקולא להוב...
 הוא נוסה מדברי תורה ומזולזל בכבודו רבותיו. ע"ש. וכן כתב...
 יעקב בן צור בשו"ת משפט וצדקה בריקב ח"ב (ס"ח), שאהר...
 חיבורי מרן עם השלחן ערוך, וקבלנו הראיות, שוב אין ל...
 לכל אשר יאמר כי הוא זה, ואפילו נגד אף פוסקים. ע"ש...
 הגאון רבי יוסף מולכו בעל שלחן גבוה, בשו"ת אהל יוסף (ת...
 שכיזו שקבלנו עלינו ונראות מרן, הכי נקטינן, ואפילו כש...
 פוסקים כמוהו חולקים עליו, אנו בני ספרד בתר מרן גררי...
 בין להמיר. ע"ש. ובשו"ת חיים ביד (ס"י קח) כתב, גלי...
 העולם כי חמ"י ספרד וצפת קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם...

יו"ד (ס"י פד ס"ק יב) ובכ"ד. ומרן החיד"א בספר ברכי יוסף (בש"ז...
 ברכה א"ח ס"י סא סק"ב) כתב, שלפי הכלל המסור בדינו, כאשר מרן...
 הש"ע כותב הלכה בסתם, ואח"כ יש אומרים, דעתו שהלכה כסתם, וכבר...
 כתבו מגדולי האחרונים "שמרן עצמו אמר כן". ע"ל. ולכן מצינו בכמה...
 מקומות שמרן הש"ע הביא בסתם דעת המתירים, ואח"כ כתב ויש...
 אוסרים, ובמקום אחר סתם כד' המתירים, ולא הזכיר כלל שיש אוסרים,
 ומשום שהעיקר כד' המתירים. וכ"כ הפרי חדש יו"ד (ס"י קח ס"ק יא).
 ע"ש. וע' בש"ע יו"ד (בס" ע"ג) שהביא אחר הסתם, סברת הר"ן בש"ע
 וי"א לאמור בנוגעים זה בזה, ושם בס" עט"ף ב, וכן בס"מ קה ס"י,
 סתם כהמתירים, שפסק כמותם בסתם בס"ג. ע"ש. וכ"כ הש"ך (שם ס"ק
 יט). והפר"ח (שם ס"ק יט). ובדין בשר שנמלה והוכשר, הביא מרן הש"ע
 (ס"י סט ס"ט) אחר הסתם, דעת הרמב"ם שמצריך הליטה ברותחים, בשם
 י"א, ובסעף ה' סתם כהמתירים, ולא כהרמב"ם. וע"ע בש"ע ר"ס צו)
 שהביא דעת האוסרים דחורפא משוי לשבח גם בשיאנו בן יוטו, בשם
 י"א, ושם בסעף ג סתם כהמתירים. וע' בש"ע יו"ד (ר"ס צד) בדין אם
 מקצתו הם טולו בכלי מתכת, שהביא אחר הסתם, בשם י"א להחמיר.
 ושם בסעף ז סתם כהמתירים. וכ"כ הש"ך (שם ס"ק כח). וכהנה רבות.
 וע' בס' יד מלאכי (כללי השלחן ערוך אות יז) שאסף איש טוור דברי
 גדולי הפוסקים האחרונים, שכולם קיימו וקבלו כלל זה בדעת מרן,
 שהסברא שכתב בסתם היא העיקר, ולא חיישינן כלל לסברת הי"א.
 ומכללם הכנה"ג באר"ח (ס"י טיה) ובכללי הפוסקים (כלל סב) בשם
 מהר"ש הלוי (מהר"ט). ושכ"כ עוד הכנה"ג ביו"ד (ס"י לו הגב"א את סו),
 שפסורת היא בדינו שהסברא שכותב מרן בסתם היא העיקרית. וכ"כ
 הש"ך והפר"ח בכמה דוכתי. וכ"כ הא"ר (ס"ס פא). והב"ח יו"ד (ס"י ק"צ
 סל"ד). ובשו"ת בית דוד (תאו"ח דמ"ה ע"ב). ובשו"ת גנת ורדים (תאה"ע
 כלל ד ס' ל). ועוד. ע"ש. וע"ע בשו"ת חמד (כללי הפוסקים סימן יג
 אותיות ח - ט). ובשו"ת תעלומות לב ח"ג (בליקוטים דק"א ע"ג). ע"ש.
 ומצאתי למרן החיד"א במחזיק ברכה (ס"י סט סק"ו) שכ', (בדין אם לא
 הדיח הבשר תחלה), מרן בב"י כ' להתיר במקום הפסד מרובה ובערב
 שבת, שיחזור וידיתו וימלחו שנית, וזה לכאורה נגד המקובל בדינו
 שכשטרם כותב בש"ע הסברא בסתם דעתו לסמוך ע"ו אפילו בהפסד
 מועט, וכאן כ' בש"ע הסברא בסתם להתיר, ואילו בב"י כתב הדוקא
 בהפסד מרובה יש להתיר, אם לא שנאמר שנו אחת מן ההלכות שחזר בו
 מרן הש"ע מ"ש בבית יוסף. ע"כ. וה"ל הפרי מגדים (במש"ז ס"י סט
 סק"א): ומרן המחבר ודאי שחזר בו בש"ע מ"ש בספר הארוך (בית
 יוסף) להתיר דוקא בהפסד מרובה, וכאן סתם כדעה ראשונה להתיר אף
 בלא הפסד מרובה. כדודע שדרכו לפסוק כפ"ס. ע"כ. ולפ"ו אתי שפיר
 מה שהעיר הפרי חדש (ס"י סט סק"ד יד) על מ"ש מרן הב"י דשרי דוקא
 במקום הפסד מרובה ובערב שבת, דאילו שמיע ליה, שכן דעת הרשב"א
 והרא"ה והתוס' והמרדכי והר"ן דכלתו ס"ל להתיר, היה מתיר בפשיטות,
 וכ"כ דהכא הוי מידי דרבנן, דדם שמלחו ובישלו מדרבנן. ע"כ. ולפי
 האמור אה"נ דמה"ט גופיה הדר ביה מרן הש"ע וס"ל להתיר בפשיטות
 אף כשאין הפסד מרובה. ולפי טעמו של הרא"ש ובעל האשכול דפלט דם
 שבלע אגב דם ידיה, מרן נמי לקמן (בס" ע"ו) ס"ל להתיר בשר שלא
 נמלה שנתנתו עם בשר תוך כדי מליחתו. (ומ"ש ולכתחלה יש לחוש
 לדברי האוסרים, היינו שלא ליתנם יחד וע"ו, אבל בדיעבד מותר. וכמ"ש
 הש"ך שם ס"ק כט). וס"ל למרן וה"נ לא חשיב דם בעין. [ועמ"כ כזה
 בשו"ת יביע אומר ח"ה חו"ד ס"י ה אות ד]. וכן מצאתי בס' חלקו של
 ידיו, שהביא מ"ש הפרי חדש שאילו היה רואה מרן דברי הראשונים היה
 מתיר בפשיטות, וכתב, ש"ל שנאמת כן הוא דעת מרן בשלחן ערוך
 שפסק להתיר בסתם, וחזר בו מ"ש בב"י. ע"ש. וזה כמ"ש מרן החיד"א
 במחזיק ברכה יו"ד (ס"י מז סק"ד), דוימנין דמרן הבית יוסף רות על פני
 יחלוף בחיבור השלחן ערוך, וחזר בו ממה שכתב בבית יוסף, בראותו
 לאחר מכן כמה פוסקים שכתבו להיפך, והדר הוא לכל חסידיו. ע"כ.
 וכ"פ הרה"ג ר' שלום משאש בתגתה לשו"ת לב מבין (ס"י פט). וכ"כ
 בשו"ת ישיב משה ח"א (ס"י שה), שאנו מקובלים שדעת מרן לפסוק
 כמ"ש בסתם להתיר אפילו בהפסד מועט. ע"ש. וכ"כ עוד שם ח"א (ס"י
 שלג), שבכל סתם וי"א בש"ע, אנו מקובלים מקדמונינו שהלכה כסתם,
 ואפילו בהפסד מועט. וכ"כ כל האחרונים בספריהם. ע"כ. וכן כתב
 בשו"ת שואל ונשאל חי"ג (ס"י כה). ע"ש. וכ"כ בס' מסגרת השלחן (ס"י

כל די יעקב הצדיק ממרויש ולא לפתרונו. ששאל ע"י שאלת חלום. אם צריך חוכמה ומלכות כשעונים ברוך שאכלנו משלו. והשיבו. הלא ידעת וכו' ואם לא תמליכנו במה תברכהו. [וחו בשוית מן השמים כי נא] וכי ע"י השחיל. ואין משגיחין בדברי חלומות. דק"ל לא בשמים היא וכו'. ורק בעשרה אומר נבדך אלהינו. ע"ש. ועוד הבאתי גם דברי כמה מרבני האחרונים שהסכימו דלא כהחיד"א בשו"ב הנ"ל. ומהם הגאון משאול בקונטי שבסריס שו"ת זכר יהוסף (ד"יב ע"ג) שכי, שאם אולי הוא עצמו (מהר"י ממרויש) היה חושש להחמיר בזה שהשיבוהו לעצם חסידותו. מ"מ המעיין בפוסקים על מקומם יראה שכמעט כל החשובות [ד"ו צ"ע] הם דעות דחויית לדינא. ועל כוונת נאמר כבוד ה' הסתר דבר. וגם החיד"א אחר כל האריכות העלה ע"י שגורא בעיניו שתשובתו הימך ככללי התראות יוכל להלוק ע"י כי לא בשמים היא. ע"כ. וכן הרהיג ר' שמש גאון ז"ל ביריעות (אהל דצ"ג ע"א) כ', דמאי דנקיט החיד"א ליסוד בנין כדברי התשו"ב השמים, אדרבה לא צייתו ליה דלא בשמים היא וכו'. ע"ש. וכ"כ המלבי"ם בארצות החיים (סי' ט המאיר לארץ סי' כא) ומהר"י פלאגי (סי' יפה ללב ח"ב בקונטי אחרון סי' רטט) והפני אהרן ח"ב (סי' ח). וע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין שאין לסמוך ע"י לעשות מעשה הקל נגד דעת רוב הראשונים ומרן בשיע שקבלנו הוראותיו. ונראה שאף מהרש"ם לא כתב להקל בזה אלא לדידהו דאולי בתר דמ"א הוסיף מנהג להקל בזה. משא"כ לדידן אין להקל בזה כלל.

ו' וצאמת שעינינו הוראות שמנתנינו ברור שלא לחוש לדברי מהר"י ממרויש בתשו"ב מן השמים ביהוד בעניני ברכות. הרי בשו"ת מן השמים (סי' טו) כ', ועוד נסתפקו על מה שנהגו ברוב מקומות לומר ברכת שהחיינו על קריאת המגילה בשחרית וכו'. והשיבו. שגם בשחרית אומר זמן. ע"ש. והמנהג פשוט בא"י יריבו קהלות ספרד כדעת הרמב"ם ומרן השיע (סי' תרצב) שלא יברך שהחיינו בשעת קריאת המגילה שחרית. (אע"פ שרוב הפוסקים כ"ל שצריך לומר גם עם בהשחרית.) וגם בהגלות נגלות דברי מהר"י כדברי הגמ"ל אין מי שיעלה על דעתו לתנהיג לברך שהחיינו גם כיום. גם בדין ברכת ההלל ברי"ח וחזו"מ שכי מהר"י ממרויש בשו"ת מן השמים (סי' מ) שאפשר לברך. והמנהג פשוט לדידן שלא לברך. כדעת הרמב"ם ומרן השיע (סי' תכב) ושלא כהתולקים. ואין מוצא מ"ל לומר מן השמים ויכוהו. דק"ל אין משגיחין בבת קול. ומכ"ש כדברי הלומות שאינם לא מעלין ולא מורדין. אפי' בהלומות של קדושי עלין כו"מ (הוריות יג.) וכמשי"כ בשו"ת יביע אומר שם. וכן בענין נטי' לתפלת מנחה. שכי בשו"ת מן השמים (סי' לג) שצריך לברך ענטי. ולית דחש להא כלל וכלל. ומכ"ש ג"כ מרן הב"י (סי' צב) שהמנהג שלא לברך. וכ"פ השיע (סי' רלג). וכהנה דבות. ולכן כ"ל כדרינו צ"ל שגם מרן החיד"א שהחזיק בכל עוז כדברי מהר"י כדרינו ולהראות להם מקום ע"פ הלכה. לא נתכוון לתנהיג ולעשות דהנהגה בארץ היפך המבואר בדברי הפוסקים וכללי ההוראה אשר אנו נלכדים לאורם. וכמקובל כי עושה חדשות בעל מלתמות. ורק בראותו התחלה שרבו הנשים שמברכות על הלולב אע"פ שהוא מ"ע שהו"ג. כה עק לומר שנהגו כרוב הפוסקים שהתירו בזה. וע"פ מהר"י כדרינו בשו"ת מן השמים שג"כ בן החדשות ביד הנשים לעשות כן. ושלא כהרמב"ם ומרן שפסקו שלא לברך. וכל זה כי להליך על המנהג של הנשים האם. (וגם בזה לא הסכימו לו הרבה אחרונים. דק"ל.) וכן ראיתי למהר"י פלאגי בסי' יפה ללב ח"ב (סי' תרנב סק"ה) שכי. ודוקא על הלולב שנהגו הנשים מקדם לברך המשך החיד"א הנהיג כן. אבל על השופר וסוכה שלא ראה שנהגים לברך עליהם לא נהג לומר להם שיברכו. ע"ש. וכן דעת הגרי"ח בנן איש חי (פר' צבים אות יז). ע"ש. ומעתה בנ"ד דלא מצינו מנהג בזה נגד מרן שקבלנו הוראותיו. וגם רוב הפוסקים ס"ל שאין הקטן מצטרף לעשרה כלל. מהצ"ח תינתן לסמוך ע"י מהר"י ממרויש לעשות מעשה בזה. וכן מצאתי בשו"ת תורת יקותיאל (תאו"ח סי' ל—לא) ששאל בנ"ד. והקלה כדעת הא"ר וסיעתו שאין לצרף קטן למנין אפילו בשעת הדחק. ושכן פסק בשו"ת אבני צדק (תאו"ח סי' ז). ושבו הוכיח דברי הפה"ש ח"ג שהסתמך ע"י מהר"י ממרויש בשו"ת מן השמים.

כנ"ל. והשיג על דבריו. שאין לסמוך ע"י. דק"ל לא בשמים היא ואיפסיקא הלכתא דאין משגיחין בבת קול. ומה גם כניד דרוה"מ כי שאין לצרף קטן לעשרה בתפלה. וכן הכריעו האחרונים. ואין ראיה כלל מהברי יוסף להקל בזה. עכ"ל. וכ"ש לדידן דאולינו בתר מרן שקבלנו הוראותיו. והרי הוא כמבואר.

ז' אלא דאכתי יש מקום לבעל דין לחלוק בנ"ד. ולומר שהרובים לסמוך בשעת"ל על המקילים גם למרן השיע שפיר דמי. לפי"ש השיך יו"ד (סי' רמב בהנהגת אריה סק"ה) שאם מרן המחבר מביא בתחלה סברא אחת בסתם ואח"כ כי שיש מי שאומר להתיר. הוא מפני שני"ל עיקר כהסברא שהביא בסתם והסברא השניה היא טפלה בעיניו וכו'. ואם הוא אסור דרבנן יש לסמוך על סברת י"א להתיר בשעת הדחק. ע"כ. ומסתברא שגם כשכותב מרן י"א דאולינ בתר וי"א בתרא. שהיא הסברא הנכונה. מ"מ להשיך הנ"ל יש מקום לומר שבשעת הדחק יש לסמוך על סברא ראשונה להקל. דלא גרע מסברת וי"א לגבי סתם. וא"כ בנ"ד דלרוה"מ ברכה שאינה צריכה אינה אלא מדרבנן. וכ"י התוס' (רי"ה לג.) וסיעתם. שפיר ספיקן בשעת"ל גם לענין חורת התפלה. וכ"ש לקדיש וברכה. שאף להרמב"ם ומרן (בסי' רטו) דברכה שא"צ דאורייתא אמירת קדיש וברכה שלא בעשרה אין בזה איסור תורה כלל. ויותר ע"כ יש להעיר לפי"ש כרן החיד"א במתב"ר יו"ד (סי' ט סק"ב). במ"ש הרב המנייה בהלכות קטנות ח"א (סי' רצג) שקבל הלכה למעשה. שבכ"מ שסתם מרן להקל וסי"ם שי"א לאסור. הלכה רוחח לפטוק כהאוסרים בהפסד מועט. אבל בשעת"ל והפ"י וכיו"ב ספיקון אסתם מרן לקולא. וכי ע"י. שהחבר ברור דמ"ש שכן קבל מרבותיו. אין רצונו לומר שכוונת מרן היתה כן. אלא לעולם דעת מרן כשסתם להתיר לסמוך ע"י גם בהפסד מועט להקל. וכשסתם מרן לאסור וכתב שיש מכשירין. היינו לסמוך על ההיתר בהפ"י. וכמ"מ בפר"ח. אך גדולי הדורות שבאו אח"כ מרן ראו לסמוך על הסתם להתיר בהפ"י דוקא. ולפ"י כשהסתם לאסור נכון להתמיד אף בהפ"י. והינו דאיכא בין כשהסתם להתיר וי"א לאסור. ובין כשהסתם לאסור וי"א להתיר. עכ"ל. וכיו"ב כי המאמר מרדכי (סי' פט סק"ט) בדעת מרן. ומכיון שדעת מרן מיהא להתיר בשעת"ל כדעת היא (נגד הסתם שאסור). ה"נ י"ל בנ"ד שכי תחלה דעת המתירין בשם י"א. שאפשר לסמוך ע"י בשעת"ל. (ואף לגדולי הדורות שפוסקים להחמיר לגמרי בהסתם. אינו מדין הנגמר וכמו שדייק במתב"ר לומר. שנגבון להחמיר אף בהפ"י. וק"ל. וע"ע בבחי' צדק (סי' צח ס"ק נח). ובשו"ת רב פעלים ח"ב (תחר"ם סי' ג). שהסתמכו ע"ד החיד"א הנ"ל.) וכד דייקנו פודתא נראה דרב המרחק ביניהם. דשאני הכא שאחר שהוצאו כשיע דעת היש מתירו לצרף קטן למנין. סי"ם. ולא נראו דבריהן לגדולי הפוסקים. ולא סגי ליה שהביאו דעת יש אוסרין לחלוק על היש מתירין. ובכה"ג נראה שלא הביא דברי המתירים אלא לבטל כשרתם. כההיא דתנן (בס"ק דעדות מיו) א"כ למה מוכיחין דברי היחיד בין המרובין לבטלה (ג"א לבטלן). שאם יאמר אדם כך אני מקובל. יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת. ועי' בפ"י הראב"ד ושי"מ שם. ע"ש. ודמי למ"ש החיד"א בדעת מרן עצמו שהעיקר לדעתו כסתם להקל ואפי' בהפסד מועט. ונמצא שלא הוכיח סברת היא לאסור אלא לבטל כשרתם. וא"כ לחלוק כבוד לסברא זו (חו לא מיד). וכן מודין דברי מרן בב"י. ועמ"כ בשו"ת יביע אומר ח"ג (תחר"ם סי' ד). וי"ל. ומכ"ש לצרף קטן לומר חורה וקדושה שלדעת מרן הוא עובר מן התורה על לא תשא את שם ה' לא לשוא וכל ברכותיו לבטלה. מאן ספין לעשות מעשה בכי"ב. וכדמטכ בש"ך הנ"ל דבכה"ג אין שום מקום להקל אפי' בשעת"ל. וכמ"ש מרן בית עובד הנ"ל. וכן ראיתי לידידי הרה"ג ר' עובדיה הדאיה שליט"א בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה (תאו"ח סי' ח). שפסק בפשיטות שאין לצרף קטן למנין גם בשעת הדחק גדול (אלא שלא שידד עמקים ולא ירד לדברי האחרונים הנ"ל) ע"ש.

ח' אולם ראיתי בשו"ת יין הטוב (תאו"ח סי' כח) שהורה לצרף קטן לעשרה לדברים שבקדושה בשעת"ל. והשיג עליו רב גדול אחד וצ"ל דמה כחו להכריע נגד גדולי הפוסקים ולהורות נגד מרן השיע שקבלנו הוראותיו דס"ל שגם בשעת"ל אין להקל וכו'.

היה ע"ש. ומכל שכן בחמץ שהוא צורך מחר, שמכואר בשבולי
 י"ח (סי נז) בשם רבינו שמחה, דהא דאסינן להשהות קרה
 י"ח ולא בשיל א"כ שדא ביה גרמא חיה, היינו דוקא כשבישל
 היה אתה לצורך הלילה והיום, דאיכא למיחש שמא יחתה בגחלים
 י"ח ביטולו לפי שרוצה לאכול ממנו בלילה, אבל אגן דאית לן
 י"ח קדרי ודא לרמסא ודא לצפרא, לא חיישינן לשמא יחתה
 י"ח בגחלים, דהא אקצייה לקדרא דצפרא מדעתיה. ע"ש. וכי"כ כתב
 י"ח ישיעה הראשון בפסקיו (ר"פ כמה טומנין) לענין הטמנה. וכ"כ
 י"ח שבת (סי שלח). ע"ש. ומרן הב"י (ס"ס רג) הביא דברי
 י"ח הגה"מ הלכות ור"י ישיעה, וכי, שכן משמע מ"ה המרכזי ר"פ כירה
 י"ח שלצורך מחר לא חיישינן לשמא יחתה, ושאינן נראה כן מ"ה
 י"ח הפוסקים שבב"י ר"ס רני"ה. ע"כ. ועכ"פ חזי לאצטרופי להקל באופן
 י"ח הג"ע למאב"ד. וכ"כ מרן החיד"א בברכי יוסף (סי רג סק"א)
 י"ח ד"ה מר וקנו הגאון מהר"א אבולאי ז"ל, שמה שנהגים להשהות
 י"ח הג"ח בתנור או בכוסה לצורך שבת שחרית, יפה עושים לדעת יש
 י"ח א"ר"ם שבי"ר רג ס"א, שהיא דעת רש"י ותוס' ורוב הפוסקים,
 י"ח ה"ה קדרות דידן כשמשחינן אותן כבר הן מבוטלות כמאכל בן
 י"ח י"ח וי"ח, וכ"כ מרן החיד"א בברכי יוסף (סי רג סק"א)
 י"ח ה"ה מחר להשהותו ע"ג כוסה התנור. (כמ"ש התוס' שבת לה:
 י"ח תנור, וכי מרן הב"י שכי"כ הסמ"ג הסמ"ק. וכן פסק הרמ"א
 י"ח ב"ה) ואפי' לדעת הר"ף וסיעתו אפשר דשרי משום דלא איירי
 י"ח אלא במשהו לצורך הלילה אבל משהו לצורך מחר אפי' ע"ג
 י"ח היה שאינה גרופה וקטומה וע"ג תנור מחר, דכיון דלצורך מחר
 י"ח לא מסתעף דעתה ולא אהי לתחילי. ומ"מ נכון להנהיג לתת חתיכת
 י"ח ח"י בקריה לצאת ידי כל ספק וכו'. ע"כ. גם בשו"ת זכור
 י"ח ד"הק הר"י (סי עד) הביא תשובת הגאון מהר"ם בן חביב בכתב"ד,
 י"ח ה"ה"ל על מה שנהגו להקל בזה, וכתב שגראה שנתפשט המנהג בזה
 י"ח דא כ"ה הר"ף והרמב"ם, וסמכו העולם ע"ד רש"י ותוס' ודעמיהו
 י"ח ה"ה"ל שכל שהיא כמאב"ד מותר להשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה
 י"ח ה"ה"ל, וה"ה נמי דשרי ע"ג תנור וכוסה, וכמ"ש מרן הב"י
 י"ח ה"ה הר"ן וכו'. וכי ע"ז הזכור ליצחק, והן אמת דאגן בכל מילי
 י"ח א"י"ן בחר מרן ככל הוראותיו ומשפטיו, מ"מ בהא לא עבדינן
 י"ח ה"ה"ל דמרון, ואפשר שמשום שכן היה המנהג להקל מימי קדם,
 י"ח ה"ה"ל שנתפשטו הוראות מרן ה"ש"ע, וכמ"ש הרא"ש שנהגו להקל
 י"ח ה"ה"ל מצות עונג שבת. ולכן יש מקום יישוב למה שנהגו כן. ונתאר
 י"ח ה"ה"ל ופשוטה (חולין יח): ושו"ר ב"י מנחת כהן שהוכיח מ"ה מרן
 י"ח ה"ה"ל סי רוד ס"ד שגם הוא ס"ל הכי לדינא. עכ"ת"ד. וכ"כ בשו"ת
 י"ח ה"ה"ל משה (תארי"ח סי 1), שכן המנהג בבי"רבא, אתריה דמר, והביא
 י"ח ה"ה"ל ה"ה"ל למנהגם מ"ה מהר"א אבולאי הג"ל. ע"ש. וע"ע להג"ח סתהון
 י"ח ה"ה"ל חיים בכללים (סוף כלל ז), שהביא מ"ש ה"ה"ל ב"י"ד (ס"ס
 י"ח ה"ה"ל) שאף במקום שמרן ה"ש"ע אינו מוכיח המנהג, אלא ש"ה ה"ה"ל
 י"ח ה"ה"ל סתם ויש אומרים, כונתו שאם יש מקומות שנהגו כדברי
 י"ח ה"ה"ל ה"ה"ל יש להם ע"מ לסמוך, לכן הביא סברתם. וכי ע"ז האר"ת,
 י"ח ה"ה"ל מצא בשו"ת זכור ליצחק הג"ל בשם מהר"ם בן חביב ז"ל,
 י"ח ה"ה"ל ע"ג מ"ש מרן ה"ש"ע א"ה (ר"ס רנ"ג) סתם וי"ח, שאנחנו נוהגים
 י"ח ה"ה"ל דעת ה"ה"ל להקל, וכמ"ש ג"כ הרמ"א בגנה שם שנהגו להקל כ"י
 י"ח ה"ה"ל ה"ה"ל ע"ד בארץ חיים (סי רג). ע"ש. וכ"כ הרה"ג ר"ה שבת
 י"ח ה"ה"ל דברי חוקה ח"א (תארי"ח סי ב'), וכן בשו"ת רש"י עבדי ח"ג
 י"ח ה"ה"ל סי י'). וע"ע להרה"ג ר' משה הכהן בשו"ת והשיב משה
 י"ח ה"ה"ל (תארי"ח סי יח, עמוד כח). ע"ש.

ד) ומכל מקום גראה שזכור להחמיר לתת סס של מחתה או
 אובסט להפסיק בין האש לקדורה, שאז ה"ה כירה
 קטומה, שהותר להשהות עליה, שכיון שעשה הי"ח ע"י נתינת האפר,
 אף לחשש שמא יחתה בגחלים, ה"ה בנתינת אובסט וכדומה, דה"ה
 הי"ח, כיון שאין רגילים לעשות כן בימות החול. וכמ"ש המג"א
 (סי רג ס"ק לא), שלפי מ"ש מרן ה"ש"ע (שם סוף ג) שקדרה
 ריקנית המפסקת בין הכירה לקדורה ה"ה"ל כמו כירה גרופה וקטומה
 י"ל דשרי ליתן קדורה ע"ג תנורים שלנו אפי' שהאש בתנור, כיון
 של ישראל. והרי זה כמבואר.

ו) ולכאורה בלא"ה י"ל שלגבי פתיליה של נפט, שלא היתה
 כמצויאית בזמן חז"ל, אין לנו לגזור מדעתנו גזירה
 דה"ה שמא יבא להגביה האש ע"י סיכוב כפתור הפתיליה. וכעין
 כ"ה מרן הב"י א"ח (סימן ג). וי"ל. (וע' מ"ש"כ בס"ד בשו"ת יביע
 ע"ה ח"ד תארי"ח סי מט אות ד). ומיהו בשו"ת פנים מאירות
 ח"א (ס"ס פד) כתב, שאסור לתת מיחם של זה סמוך לחשכה על
 כ"ה"ל שפירט הבערת שבת, ואין לומר שיש צורך חיתוי אלא
 בגחלים, משא"כ בספירט דולק, שהרי ענינו הרואות שכשמסרס
 ב"ה"ל השלהבת עולה ביתר שאת, ויש לחוש לחיתוי כה"ה, וכדון

- יא מ"ש במ"א אות י"א, כן כתב גם כן מהר"ש זונה, בפירושו בהלכות עדות סימן ד'.
- יב על מ"ש במ"א אות א', עיין בהרדב"ז במודפסות סימן ק"ח.
- יג כתבתי במ"א אות ט"ל בשם מהרי"ק, דאף בפוסקים אמרינן הלכה כבתראי אפילו יחיד אצל רבים. וכ"מ למהר"ר ישראל בן מהר"ר שכנה ז"ל משם אביו, הובאו דבריו במהר"ם איסרלאס סימן כ"ה.
- יד מדברי הרב בבית יוסף י"ד סימן שצ"ו, בדין קטן שהגדיל תוך ל' למיתת אביו או אמו, מוכיח בבירור דאמרינן הלכה כבתראי אף בפוסקים, אף בתלמיד במקום הרב.
- טו מ"ש במ"א אות מ"ד בשם מהר"י קולון ז"ל שרש צ"ד, כן מתבאר מדברי הרדב"ז במודפסות סימן רצ"ז. ויראה, דלא כתב מהרי"ק ז"ל דלא אזלינן בתר בתרא. כשדברי הראשונים לא באו בספר מפורסם, בהכרח לפסוק דלא כבתראי, אלא הוא מחלוקת פוסקים.
- יו על מ"ש במ"א, כשהפוסק מביא סברא אחת בסתם ואחר כך מביא חולק עליה, שדעתו לפסוק כסברא שמביא בסתם, כן כתב גם כן הרמ"ע מפאנו ז"ל סימן צ"ז. ועיין בש"ך י"ד סימן רמ"ב, ואין נראה כן מדברי ב"ח י"ד סימן כ"א. וכתבתי בתשובה חלק א"ח סימן קמ"ט, דכשיש הוכחה בפוסק שדעתו לפסוק כ"א, אין כלל זה אמור.
- יז עוד כתבתי בספר כנה"ג חלק א"ח סימן רס"ח מהדורא שניה, דכשהפוסק כולל בה דברים אחרים, דכ"ע מודו דאין כלל זה אמור.
- יח כתבתי עוד בספר הנז' סימן תפ"ה, על דין אחד שכתוב שם בספר הלבוש, דאין כלל זה אמור מפני שהמחלוקת הזו הביאו בשני מקומות, ובאחד כתב סברא אחת בסתם והאחרת בלשון י"א, ובמקום האחר הפך הסדר, שהסברא שכתב שם בסתם כתבה כאן בשם י"א, והסברא שכתב שם בשם י"א כתבה כאן בסתם.
- יט אף על גב דהרא"ש מפרש כפרש"י, כיון דרש"י מפרש הוא ולא פסקו, ה"ל הרמב"ם והרא"ש ז"ל חד לגבי חד. בית יוסף א"ח סימן י' דף י' ע"ד. אבל בספר לחם חמודות הלכות ציצית אות ס"ה חולק שם.
- כ מדברי הראד"ב בתשובה סימן קי"א יש ללמוד, דאף בפוסקים אמרינן סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם. ואין דעתי כן, ובפרט בדברי הרב בעל הטורים ז"ל, וכמ"ש בספר כנה"ג, חלק ח"מ סימן קע"ו בהגהת הטור.
- כא לא אמרינן תנא ושייד אלא במשנה וברייתא, אבל הפוסק לא משייר מידו. הרדב"ז במודפסות סימן רפ"א.
- כב אף על גב דבלשון הגמרא לפעמים אנו אומרים לאו דוקא, אבל בלשון הפוסקים דנאמר דלא דקו בזה לא עלה על שום דעת אדם בעולם. אמת הוא שלפעמים בהרמב"ם אומר ה"ה ז"ל שהוא תופס לשון הגמרא, ומפני זה קרא ספרו משנה תורה, אבל שאר הפוסקים לעולם הם ז"ל מפרשים מה שחסר בגמרא. מהר"י בירב בתשובה סימן מ"ח.
- כג לא אמרינן אפושי במחלוקת לא מפשינן, אלא כשאנו רוצים להוסיף על הפלוגתא למטה משתי סברות או למעלה, אבל במקום דאיכא סברות הפוכות, חדא דחזקה לחודה מהניא וחדא דלא מהניא אפילו עם כסף וקנין, כל אחד יכול להכריע האמצע, שהאמצע הוא משובח. הרב מהר"ש בן ששון ז"ל,

רבו בכל יום אלא שיהיה נמסר להם וראוי ללכת בו. והשיב לו המהרש"ם שכבר ישב על מדוכה זו והוא השואל בשו"ת בית אפרים (סי' כו), ורצה לתושב שהכונה שיהיה מופקר ומנוקן לכך, והבית אפרים דהו דביי, וכתב דבעינן שיעברו בו ס' רבוא בכל יום. וסיים המהרש"ם, ולכן נ"ל שאין שום הברכה לומר שלא כדעת הרב בית אפרים, ואין הכי נמי שכל עיר שאין מצוי בה, שיעברו בה ס' רבוא ביום אחד אין לה דין רשות הרבים. ע"ש. ותמיהני, איך לא ראו דברי הר"ן (רי"ש פרק במה אשה) בשם בעל התרומה, שכתב בו הלשון: שעכשו אין לנו רשות הרבים גמורה, דבעינן שיהיו עוברים ששים רבוא "בכל יום". ע"ש. וכן כתב הרמב"ן בחידושו לשבת (נו). בשם בעל התרומה וז"ל: ועוד שאין עוברים בהם ס' רבוא בכל יום. ע"כ. וכבר הבאנו לעיל שכן כתב להרי"א בה"ג (אספמא עמוד 113). וכ"כ המאירי (שבת נו). עמוד ר"ג. וכ"כ רבינו ירוחם (נתיב יב חלק ד, דף ע"ג). ורבינו עובדיה (ר"פ הוורק). ע"ש. וע' בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"א (סי' קלט ענף ה) שישב ג"כ על מדוכה זו. וע' בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' קפח) ד"ה ומעתה. ובשו"ת מנחת יצחק חלק ח (סי' לב) ד"ה והשאלה הב'. ע"ש.

ד) ועינא דשפיר חזי להגאון מהר"י טייב בערך השלחן (סי' שמה סק"ב) שכתב, דמן ס"ל שכל שאין ס' רבוא לא הו"ה ר"ה"ה. כדברי היש אומרים כאן, שכן תסם להעלה בש"ע (סי' שג). וכן מוכח מפסק מרן (ר"ס שכה) שמוחרר לשלוח ע"י עכו"ם דבר מאכל דרך הר"ה לגוי אלם, או אם יש בדבר מפני דרכי שלום. ובב"ב מבואר שכן הוא בהגמ"ו (פ"ו מהל' שבת) בשם אור זרוע, לפי שאין לנו עכשו הר"ה גמורה שיהיו ס' רבוא בקועים בה. וכסברת היש אומרים כאן. ע"ש. ודלא כהרבי יוסף. ע"כ. [וכן הוכיח במישור בשו"ת בית אפרים (חאו"ח סי' כו) דף מה ע"ג ד"ה ודבר, ודף מה ע"ד ד"ה אך, מדברי מרן הבית יוסף והש"ע (ר"ס שכה) שדעתו נוטה יותר לדעת המקילין, דלא הו"ה ר"ה"ה בלא ס' רבוא. ע"ש. והסיף בערך השלחן (סי' שג סק"ד), ע"פ מ"ש הרב בית דוד (סי' תט ותמא), שאם כותב מרן הדין בסתם כמו שהוא שנוי בתלמוד, ואח"כ כותב ויש אומרים וכו', דעתו לפסוק כדעת היש אומרים, כיון שכדברי הסתם לא כתב בפירושו הדברים שהולקים עליהם. וא"כ ה"ל שבס"י שמה כתב עיקר הדין כמות שהוא, ואח"כ פירש ו"א וכו' דעתו לפסוק כן וכו'. ע"כ. (ועי' בפרי מגדים סי' שמה מש"ו סק"ו. ודו"ק). וכן כתבו גאוני ירושלים, בשו"ת ארמת קודש ח"ב (סי' ב) בנוסח השאלה, ובשו"ת שדה הארץ ח"ג (חיו"ד סי' י), דף כט ע"ג) שאין לנו דין רה"ה בזה"ל, כמ"ש מרן (בס"י) שג סעיף יח). ע"ש. והנה א"פ שיש מקום להסביר טעם ההיתר שבש"ע (סי' שכה) באופן אחר, וכמ"ש בספרי לזית תן (עמוד קיד והלאה), דה"ט משום שהמוציא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, פסול, שכן דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א. וכתב הגאון החוון איש (סי' סב אות יט) שכן הלכה. ע"ש. והר"ל שבות דשבות במקום מצוה, דרשי מ"מ מרן שהביא בבית יוסף הטעם שאין לנו רשות הרבים בזמן הזה, בודאי שגם בש"ע שהתיר, הוא ע"פ הטעם שהביא בבית יוסף. וכמ"ש כיו"ב הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"א (סי' צט דף קלח ע"ב) ד"ה ואחר. וכ"כ מהר"י ג'דמון בתשובה שהובאה בספר אנדרה אוכור (דף סג ע"ד). ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין. והגר"ח בספר רב ברכות (מערכת ש אות ג, דף קנא ע"ב) כתב להוכיח מ"מ מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כט).

מותר להביא פת וצרכי סעודה ע"י גוי דרך רה"ר, וכתב שאין להקל, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת). ואם הוא מתצר לחצר שאינה מעורבת, דהוי איסורא דרבנן, גם זה אינו מותר אלא אם כן יש קצת חוץ או שיש צורך לדבר הרבה, או מפני מצוה. דהוי שבות דשבות במקום מצוה. וכ"כ הרמב"ם וכו'. ע"כ. ומוכח שדעת מרן לפסוק כד' הרמב"ם, שיש לנו רה"ר בזמן הזה. אלא שבהיות שמד' מרן בבית יוסף ובש"ע (סי' שכה) מוכח להיפך, ונמצאו דברי מרן שותרים זה את זה, ואין אנו יודעים מה הסכמתו באחרונה, ואפשר שבתשובה זו חזר בו מ"ש בש"ע, לכן יש לתושב לסברת הכנה"ג ותוספת שבת ומרן המיד"א, ואסור לשלוח חפץ בשבת ע"י גוי דרך רשות הרבים. עכ"ל. אבל בשו"ת מהרש"א אלפנדארי (חאו"ח סי' ט) כתב, שאף שנראה מדברי מרן באבבת רוכל שדעתו נוטה שגם בזה"ל הו"ה רשות הרבים דאורייתא, נראה שאינו מקריע כן, כי אם רק שהוא חושש לד' המחמירים, ומ"מ מדי ספקא לא נפקא. וסוגיא דעלמא נקטי כדברי המקילים. ע"כ. (וכ"כ הרב ד' אהרן בדעת מרן דס"ל להקל, מההיא דסי' שג). גם בשו"ת ויאמר משה (חאו"ח סי' 1) כתב, שגאוני תניס מהר"א חג"אג' ומהר"ם שטאמא סמכו סמיכה בכל כחם על דברי הערך השלחן למעשה, שאין לנו דין רשות הרבים בזמן הזה. וכ"כ עוד בספרו שו"ת וידבר משה (סי' ה) ד"ה ועוד כי. ע"ש. והבא בשו"ת דרע דוד (סי' ח) העלה, שדעת מרן נוטה לדברי המתירים. והבא בשו"ת שמחת כהן חלק ז (סי' מה עמוד קיט). ע"ש. וכ"כ בתשובת מהרמ"ו שהובאה בשו"ת זכרון יוסף בוכריץ (סי' 1 עמוד יב), דנקטינן כמ"ש הרב ערך השלחן בדעת מרן להקל, ושכן הו"ו הריינים הקודמים של עיר תוניס. ע"ש. וע' בשו"ת זכחי צדק החדשות (ח"ג סי' קא עמוד קצב) שכתב, שזה"ג החסיד רבי אליהו מני זצ"ל העיר, שהגאון הראש"ל רבי יום טוב אליקים ו"ל השיב בתשובה, שכבר נהגו בכל עיר אירופא כסברת האומרים שאע"פ שיש ברוחות העיר יותר משש עשרה אמה, מ"מ אין דינם אלא ככרמלית ואיסורם רק מדרבנן, ושכן כתב גם הרה"ג רבי משה פארוו, ושכן המנהג בעיר במב"י וכו'. ע"ש. ושם בשו"ת זכחי צדק ח"ג (סי' קב) כתב, שפשוט כביעתא בכוחותא שצריך שיעברו ס' רבוא בכל יום בלי הפסק, ואז תיחשב רשות הרבים, שכן לדמו מדגלי מדבר, ולכן נהגו בעיר בומב"י כסברת המתירים. וכ"כ הטי"ו (סי' שמה סק"ו) שדעת רוב הפוסקים להקל. וכן מוגלג בפי העולם שאין לנו רה"ר בזמן הזה, וכדעת היש אומרים בס"י שמה. ונמצא שמבנה בומב"י יסודתו בהררי קודש כסברת רוב הפוסקים. ע"כ. ועי' בשו"ת שביבת יום טוב (חאו"ח סי' 1), בתשובת מהר"ח יעקב דנון, שכתב, ולדעתי לא מקרעא מילתא בדעת מרן, אי ס"ל כדעת הרמב"ם, או כדעת רש"י דבעינן ס' רבוא, וספק הוא בדעת מרן. ויש מקום להחזיר, שאתה יכול להרבות ספקות וספקי ספקות בדבר. ע"ש. אמנם בשו"ת רב פעלים ח"א (חאו"ח סי' כב) ד"ה תשובה, כתב, שידוע שיש פוסקים רבים הסוברים שיש דין רשות הרבים מן התורה גם בזה"ל, וכתבתי במקום אחר שרבים סוברים כן בדעת מרן. ואנו קבלנו סברת מרן. ואף שיש דס"ל בדעת מרן שאין לנו רה"ר מן התורה בזמן הזה, אין זה עיקר. וגם אנשי כמב"י עליהם לנהוג כמונו בזה. ע"ש. ועי' בשו"ת רב פעלים ח"ד חאו"ח סי' טו). וכ"כ בשו"ת שואל ונשאל ח"ה (חאו"ח סי' נב), והסכים לדברי מרן החיד"א שדעת מרן היא שיש רה"ר גם בזה"ל. ע"ש. ועי' בשו"ת תבואת שמש ח"א (סי' סה עמוד קסא). ובשו"ת עמק יהושע ח"ו

שליכדו וכו' על גושם שיצאנו להדי' עם חכשיטיה, משום שעיקר הגוויה דילמא שלפא מתיא, ומיחי' ד' אמות בה"ר, ובוה"י אין לו רה"ר, ובעינן ס' רבוא, משי"ה לא גורין. ע"ש. ומכאן שגם בדין העברת ד' אמות בה"ר כענין ס' רבוא, וכן מצאתי בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' קפח ד"ה וראית) שדחה כן דב"י מהר"י אסאד. (ועי' במש"כ במאר ישראל ביצה יב). והלום ראיתי להגאון והראשון צפת פנת (סי' קפח) דאזיל כל בחר איפכא, ומכאן שאפילו לשיטת רש"י ותוספת דבעינן ס' רבוא, דוד רק לגבי הצעה ברשות הרבים עצמה, שמעביר ד' אמות בה"ר, אבל לגבי המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך, לכ"ע אי"צ ס' רבוא, ובהו"ה יש נפקא מינה בין אם המלאכה, ובין דבר דהוי הלכה למשה מסיני. ע"ש. אבל כבר השיג עליו בשו"ת חבלים בעינים חלק ה (סי' מו אות ט), שזה נסתר ממה שאמרו בשבת (1) איווה רה"ר פרטיא ופליטיא, אך מציאים מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו. ומפ"ך בעי"ב וליחשוב נמי מוכר, ומשני כאן בזמן שישאל שרונים במדבר. ומכאן הציא ה"ט דבעינן ס' רבוא. וקאי על הצעה מרשות לרשות. וז"כ גם ביעין ס' רבוא, וכן מוכח מ"ש בש"ע (סי' שג סי"ח)

רבה.
זרם.
זר"ם.
רדכי.
ז הל'.
וכ"כ.
בבית.
נ"ש.
ושנה.
דולי.
(סי').
זמת.
זר"ם.
הרי".
נ' ס'.
ק"ם.

שכל.
כתב.
י"ה.
על.
ל' ס'.

סעיף.
מנהג.
שיש.
המדר.
זנא.
ז על.
יאור.
שלא.
ז"ם.
יחיי.
יוחס.
ז"א.
אז"ל.
שאי.
לא.
ע"ע.

ז"א.
לוח.
ד"ך.
וסא.
אלא.
ט"ז.
ומי.
וסא.
ז"פ.
גזין.
גזין.
כ"ס.
ז"א.
ט"ז.
ז"ר.
ז"כ.
ק"א.

והנחל שנת לנביא וכו' דלע"ג דליכא קמט טעם להוסיף שאלה
 נצרכה לצות מלאכתן (יחא מס:) דלצרכה קיים כל המורה אפילו
 עירובי מבטלין קיים וכן יתקן ועקב, ודיעקב אמרו רש"י ו"ל (מלאכה
 רבה פרשה ע"ט סוף אות ו') על ויחן את פני העיר שקבע תחומין
 לשבת מנעור יום הדא אמר ששמר
 יעקב אבינו את השבת קודם שמינה,
 ועל כן ראה והנחל שנת לנביא
 למנוחה, מכל מקום כיון דשאלה זו
 קצתה נאלמט לומר אלי ואל
 אבותינו ראה נמנוחמנו והנחילנו וכו'
 שנת קדשן ויטמו ט ישראל מקדשי
 שמן שוב אין לר"ך לשאל עוד צאנות:
 ופ"ש וכן כתוב [בתורתך]
 ויבולו אינו חוזר על וברכתו
 שלפניו וכו'. כלומר ליש סדורים
 יחא דקאי על וברכתו שלפניו אבל
 לדין ל"ל דקאי על שלפני פניו:
 ב ואם טעה והתחיל תפילת
 החול וכו', נפרק מי שמתו:
 ופ"ש דא שנת נזכר בברכת
 אתה חונן וכו'. כגז כן לאפוקי
 מהר"ש מלוני"ל שסובר שלא אמרו
 כך אלא נצרכה אתה חונן שהיא
 ראשונה כלומר דכיון דמטעם דמותר
 האדם מן הנהמה היא הכינה
 וההשכל ואמרו ג"כ בירושלמי (בבבא
 פ"ד ה"ד ע"ט) אם אין בינה אין
 תפילה על כן קצתה ראש לאמצעיות
 כמ"ש רבינו לעיל ריש סימן קט"ו,
 א"כ דין היה דמיבעי ללויי הך

באמצע וזה נוסחו אתה קדשת את יום השביעי
 לשמך תכלית מעשה שמים וארץ וברכתו מכל
 הימים וקדשתו מכל הזמנים וכן כתוב [בתורתך ג]
 ויכולו וגו' ויכל אלהים ויש סידורים ון שאין
 כתוב בהם ויכולו אלא [כך] וברכתו [מכל הימים
 וקדשתו] מכל הזמנים (ב) וכן כתוב בתורתך
 ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו. ויותר
 נכון לאומרו דגרסינן בפרק כל כתבי (ק"ט): אמר
 (ב) רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי אפילו יחיד
 המתפלל צריך לומר ויכולו ואמר רב המנונא כל
 המתפלל ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו
 נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר
 ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ויכולו פירוש הקב"ה
 והוא אלמא שהעיקר לומר ויכולו שמורה כאילו
 נעשה שותף להקב"ה. ומה שאומרים וכן כתוב
 [בתורתך ג] ויכולו אינו חוזר על וברכתו
 שלפניו אלא על שלפני פניו תכלית מעשה
 שמים וארץ וכן כתוב ויכולו וברכתו מכל
 הימים כדכתיב ויברך: [ב] ואם טעה והתחיל
 תפלת החול (ג) גומר אותה ברכה שזכר בה
 שטעה ומתחיל של שבת לא שנת נזכר בברכת
 אתה חונן (ד) לא שנת נזכר בברכה אחת משאר
 הברכות בין בערבית שחרית מוסף ומנחה:

והנחל שנת לנביא וכו' דלע"ג דליכא קמט טעם להוסיף שאלה
 נצרכה לצות מלאכתן (יחא מס:) דלצרכה קיים כל המורה אפילו
 עירובי מבטלין קיים וכן יתקן ועקב, ודיעקב אמרו רש"י ו"ל (מלאכה
 רבה פרשה ע"ט סוף אות ו') על ויחן את פני העיר שקבע תחומין
 לשבת מנעור יום הדא אמר ששמר
 יעקב אבינו את השבת קודם שמינה,
 ועל כן ראה והנחל שנת לנביא
 למנוחה, מכל מקום כיון דשאלה זו
 קצתה נאלמט לומר אלי ואל
 אבותינו ראה נמנוחמנו והנחילנו וכו'
 שנת קדשן ויטמו ט ישראל מקדשי
 שמן שוב אין לר"ך לשאל עוד צאנות:
 ופ"ש וכן כתוב [בתורתך]
 ויבולו אינו חוזר על וברכתו
 שלפניו וכו'. כלומר ליש סדורים
 יחא דקאי על וברכתו שלפניו אבל
 לדין ל"ל דקאי על שלפני פניו:
 ב ואם טעה והתחיל תפילת
 החול וכו', נפרק מי שמתו:
 ופ"ש דא שנת נזכר בברכת
 אתה חונן וכו'. כגז כן לאפוקי
 מהר"ש מלוני"ל שסובר שלא אמרו
 כך אלא נצרכה אתה חונן שהיא
 ראשונה כלומר דכיון דמטעם דמותר
 האדם מן הנהמה היא הכינה
 וההשכל ואמרו ג"כ בירושלמי (בבבא
 פ"ד ה"ד ע"ט) אם אין בינה אין
 תפילה על כן קצתה ראש לאמצעיות
 כמ"ש רבינו לעיל ריש סימן קט"ו,
 א"כ דין היה דמיבעי ללויי הך
 ברכה גם נצנת יום טוב דאינה שאלה נצרכה אלא לחונן אותו כינה
 להקדים אלהי יעקב אלא שלא ראו לחלק כינה לבין שאר אמצעיות
 שהן שאלה נצרכה לפיכך אמרו נצרכה זו אם התחיל גומר אלא
 אם נזכר בשאר נצרכה אפילו נאלמט ברכה פוסק דאסור לשאל נצרכה
 בשבת, כן י"ל לפרש לדעת מהר"ש מלוני"ל. אבל ה"ר יונה והר"ש
 דמו דנצרכה דמלישנא דתלמודא ון דקאמר דין הוא דמיבעי ללויי י"ח
 ומפני כבוד השבת לא אטרחהו רבנן משמע דכן הדין בכל הברכות,
 וקריבו געני דהר"ש מלוני"ל היה גורם החס דדין הוא דמיבעי ליה ללויי ומפני כבוד
 י"ח והיה מפרש דלא קמיבעיא ליה אלא נצרכה ראשונה ונה קאמר אם התחיל גומר ולא בשאר נצרכה
 מטעמא דפירשתי. ולענין הלכה
 נקטינן כה"ר יונה והר"ש ורש"י:
 ג ופ"ש בין בערבית שחרית מוסף ומנחה. כך היא דעת מהר"ש ושכן כתב הר"ש אלא דעת הרמב"ם והסמ"ג כה"ר יונה ומהר"ם ח
 דנמוסף פוסק נאלמט הנצרכה ומצינו דיש יוסף נצרכה ע"ש. ובסו"ע (ק"ט) כתב פתלה כלשון רבינו ואמר כך כגז יש אומרים
 דנמוסף פוסק אפילו נאלמט נצרכה ונראה דדעתו דנקטינן כדעת יש אומרים שכתב לבסוף טו מדא דליכא ספק נצרכה לנצלה ועוד שהיה

פרישה

רפח (א) וכן כתוב בתורתך וכו'. פירוש היינו טעמם שלא אמרו
 ויכולו כדי להניח רוח על וברכתו מכל הימים וקדשתו שכן כתוב
 ויברך ואלו אומרים אותו שהוא חוזר על שלפני פניו כדנצמון: (ג) גומר
 אותה ברכה וכו'. והטעם דדין הוא דמיבעי ללויי י"ח ומפני כבוד
 השבת לא אטרחהו רבנן: (ג) דא שנת נזכר בברכה אחת משאר
 וכו'. לאפוקי מהר"ש מלוני"ל שכתב דוקא נצרכה אתה חונן שהיא נצרכה

חדושי מהר"ש והגהות

רפח [א] כך הוא נצרכה הי"ף (מד ע"ב) ור"ש (פ"ה) אלא נצרכה אתה רח:

הגהות והערות

ג בהרבה דמויי ליחא: [ד] פ"ה ברמב"ם בסוף ספר אהבה בנוסחאות של
 ברכות אמצעיות: [ה] עיין ב"ח סוף סעיף ב' ומשי"כ בהגהות והערות שם
 אות ז': [ו] פ"ה בחלמויי רבינו יונה שם, (ועיי' בב"ח כאן ס"ג שהוכיחו בשם
 מהר"ם), אבל בגליון בחרי"י שם אות ה' הגיה שצ"ל הרמב"ם, ונראה שזהו
 הניסוח הנכונה כי שיטה זו הוא שיטת הרמב"ם כמו שהביא בב"י בסמוך, וכ"ה

כשיטת ריב"ב על הרי"ף בברכות שם: [ז] אין זה לשון הש"ס אלא כ"ה
 גבורא בר חיובא ולא יותר וכן העתיק הרא"ש נפיה אחר זה. וצריך לזכר
 דהר"ש חולק על הרא"ש מלוני"ל מטבאר (מחצית השקל ס"ב): [ח] עיי'
 פ"ש ב' בסמוך בהגהות והערות אות ו': [ט] עיי' פ"ג מ"ז סק"ג ובמ"ש כ"ה
 בהגהות אות ג':

המוספין ראיה הינה לכל י"ח נרכות ואם התפלל שמה עשרה נרכות וחדש זה דבר מועט נמוספין שאמר ונעשה לפניך את מוטמיו (פקרנ) [פמדי יום וקרנ] מוסף יא כליתא דירושלמי (נרכות פ"ד ה"ו) וכמנ הרא"ש וכן משמע דירושלמי (סס) שהיו מחפלנין נמוספי לאש מודש וחול המועד שמה עשרה נרכות וכן היה ראו בשנת ויום טוב אלא שהקלו בתפלת המוספין כמו שהקלו בשאר תפלות הילכך נמוסף נמי צר חובצא הוא ואם התמיל גומר, ורבינו קמח דבריו כדעת הרא"ש, אצל הרמב"ם נפ"י מהלכות תפלה (ה"ו) כמנ דנמוסף פוסק נאמנע נכנה וכדברי הר"ר יונה וכן פסק סמ"ג בסיומן י"ט (עשן ק"א פ"ט) והרי נקטינן:

[ד] וסבאן יהיה פשוט לפניך שמי שהתפלל תפלה של חול בשנת ולא הוסיף של שנת חוזר ומתפלל תפלת שנת וכן כמנ הרמב"ם נפ"י מהלכות תפלה (ה"ו) מי שטעה והתפלל של חול בשנת לא יאז וכן כמנ סמ"ג בסיומן י"ט (עשן ק"א פ"ט), ולפי שראינו מי שמעשנו נוסחם הרמב"ם דקדוקי הגל וגורם יא יג כמנמי זה אע"פ שהוא פשוט מדלמרינן בפרק כמה מדליקין (כד) ימים שיש בהם קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שמרס ומנחה מתפלל י"ח ואומר מפין המאורע צעודה ואם לא אמר מחזירין אותו ומי גרע שנת מראש חודש וחול המועד, מיהו היכא שהימי של שנת נסוך י"ח נראה שאע"פ שלא קבע נכנה צפני עטמה לשנת יא דומיא דמוספין דירושלמי שכתבמי בשמון ואף על פי שכתב הכל צו בסיומן י"א (ו טוף ע"ד)

[ז] (ו) וחזורים ואומרים ויכולו בציבור משום יום טוב שחל להיות בשבת שאין אומרים אותה בתפלה שמתפללין אתה בחדתנו ואז צריך לאומרו מפני שלא אמרוהו בתפלה ואגב זה תקנו לומר [אותו] בכל השבתות. וגם להוציא מי שאינו יודע אותו י. ויש אומרים שנהגו לומר

רביס וכן פסק צ"י כאן שאמר על סבת הרמב"ם והעמיה והכי נקטינן: שראה לחסיד אחד במותו. נ"ל פירוש שראה נחלוס לאחר מותו:

אותו בקול רם ומעומד משום שהוא עדות להקב"ה על מעשה בראשית וכתוב (דברים י"ד) ועמדו שני האנשים ודרשינן (שבתות ל:) אלו העדים שצריכין להעיד ביחד יא ומעומד ולכן צריך שיעמדו ויאמרו אותו ביחד: [ח] ואומר שליח צבור ברכה אחת מעין שבע שהיא מגן אבות בדברו ואלהינו ואלהי אבותינו רצה נא יב במנוחתנו וחותם ברוך אתה ה' מקדש השבת. וכתב אבי העזרי (ראבי"ה הלכות שבת ריש סי' קצו) שאין ליחיד לומר אותה שלא נתקנה אלא משום סכנת המזיקין שבתו כנסיות שלהם היו בשדות יא ותקנו אותה בשביל בני אדם שמאחרין לבוא שייסימו תפלתם בעוד ששליח צבור מאריך כדאיתא בפרק כמה מדליקין (כד): [ט] יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה ערבית אינו מזכיר של יום טוב בכרכה אחת מעין שבע ומסיק טעמא משום דבדין הוא דאפילו בשבת לא בעי למימריה ורבנן הוא דתקון יב (ה) משום סכנה מאי דתקון תקון ומאי דלא תקון לא תקון אלמא שאין להוסיף על מאי דתקון ולא נתקנה אלא בציבור כדמשמע לישנא דשליח צבור היורד לפני התיבה ערבית אלמא שלא נתקנה אלא לשליח צבור ותו אנן דלית לן סכנה יג לא אמרינן לה אלא משום מנהג אבותינו: [יב] בספר חסידים (סי' נה ע"יש) מעשה בחסיד אחד (ו) שראה לחסיד אחד במותו ופניו מוריקות אמר ליה למה פניך מוריקות אמר

ירושלמי יד התפלל ומלא עטמו טועה של חול בשנת יא ואם נזכר נסוך התפלה גומר הנכנה שהתמיל צה וחוזר ומתפלל של שנת לא קיי"ל הכי או נדמוק להעמידו כשהזכיר של שנת:

[ה] וכתוב בסמ"ק סיומן י"א (טוף ע"י) מי שטעה בשנת והזכיר של חול כגון שמרס ערבית ומנחה גומר הנכנה שהתמיל צה וחוזר ומתפלל של שנת ואם עקר רגליו ולא התפלל של שנת חוזר לראש ואם לא עקר רגליו אף על פי שסיים תפלתו נראה שאינו חוזר לראש כי אם לשל שנת דלמרינן צעלה ויטא וכן כתבו הגהות מיימן (דפיס קושטא) [נריש] פרק י מהלכות תפלה (ב):

[ז] וחזורים ואומרים ויכולו בציבור משום יום טוב שה' להיות בשבת וכו'. כן כתבו המוספות (ד"ה וזכרה) והרא"ש (טוף טו) בפרק ערס פמחים (קו) וכן כתב המדפיס (לו ע"ג) ובפרק כל כתבי (סי' מו) וכן כתוב בספר המרומה (סי' רמו):

[ח] ומ"ש רבינו בשם אבי העזרי שאין ליחיד לומר אותה. כ"כ המדפיס בפרק צ' דשנת (סי' רפד) וסמ"ג בסיומן י"ט (עשן ק"ג ע"א)

דרכי משה

רסח (ב) כתב באור זרע (הל' תפלה ט"ו צח) ומותר להתפלל אלהי נצור בשבת אף על פי שהיא בקשה טו:

פרישה

(ד) וחזורים ואומרים ויכולו וכו' עד וגם להוציא מי שאינו יודע אותו. ר"ל להוציא יד ויכולו, אצל יד תפלה אינו יולא כמו שכתב בסוף סיומן זה וגם לעיל סיומן (רל"ה) [נל"ו] כמנ דתפלה ערבית שהיא נשות און השליח צבור מחזר התפלה להוציא מי שאינו בקי, רק לענין ויכולו דקאמר לעיל צריך כל יחיד לאמרו קאמר כאן שמתירו כדי להוציא מי שאינו בקי: (ה) משום סכנה. פירש רש"י (י"ד כ"ג ד"ה משום סכנה) דלעילי שנתות היו נאים כולם לבית הכנסת, ועוד דשכימי מוזקין כללעיל (סי' רט): (ו) לא אמרינן לה אלא וכו'. מיהו יכול יחיד לאומרה בלא פתימה ובלא תמינה וכן נהגין לאומרה עם שליח צבור בלא פתימה ובלא תמינה, ופירש אחרים פירוש נשנת פתימה ופתימה אחרים שראה לחסיד אמר מותו:

דרישה

רסח [א] ותקנו אותה בשביל בני אדם שמאחרין לבוא שייסימו תפילתם בעוד ששליח ציבור מאריך וכו'. אין להקשות דלפי טעם זה למה אין אנו אומרים ברוך ה' לעולם וגו' די"ל דאו לא הוצילו חכמים בתקנתן דברוך ה' לעולם וגו' היה צריך כל יחיד לאמרו וכמ"ש כל ימי החול ויהי הוצרך להתעכב בבית הכנסת לאחר שייסימו הציבור תפילתם לאפקי ברכת מעין ז' אין ליחיד אומר אותה כלל כמיש בסמוך וק"ל:

חדושי מהר"ל"ה והגהות

[ג] פירש רש"י דלעילי שנתות היו כולם נאים לבית הכנסת, ועוד דשכימי מוזקין כללעיל (פרישה ק"ג):

הגהות והערות

אין ב"ה בספר המנהיג הלכות שבת ס"ה והוסיף שם: לפי שהוא עדות גדולה: [א] עיין מג"א כאן סי' י: [ב] כמנ דרפ"י ליהא לחיבת "גא", וכן בסיומו אשכנז יתא ע"י בליקוטי מהר"ח בסוד תפלה ערבית של שבת: [ג] בנפוחת ספרים המדויקים מכתב יד של הרמב"ם וסמ"ג וכו' איתא "יצא", ודעת הרמב"ם לפ"ז הוא דשאני שבת דחשו ליה לטירחא הלכך אם התפלל של חול בשבת יצא ואינו חוזר (יר אהרן). וע"ז בשירי כנה"ג כאן בהגהות ב"י

אות ה': [ד] בירושלמי פ"ד דברכות ה"ד איתא היה עומד ומתפלל בשבת ושבת של שבת והזכיר של חול וכו' חד אמר הוצין את הברכה וכו', ונראה שהכל בו גרס שם ר"ן זה שהביא כאן בשם הירושלמי: [טו] בכת"ב ב' מסיים כאן: וכן הוא המנהג פשוט. וכדברי האור זרע איתא גם כפסקי ריקאנטי סי' כ"ט, הביאו כשיירי כנסת הגדולה לעיל סי' קכ"ב בהגהות הטור, וע"ז במג"א לקמן סי' רפ"ח סק"א לענין אלקי עד שלא נוצרתי וכו' בשם מהר"ם מינן סי' פ"ז אות ה':

אורח חיים רפח הלכות שבת

מגן אברהם נ"י שנה

רפח (א) אומר ויכרו. דלמר רב המנונה כל המתפלל ואומר ויכלו ויכלו נעשה שופך להקדיש נמנעה בראשית אל תקרי ויכלו ויכלו פירוש הקדשה והוא: (ב) גומר אותה ברכה. דלדן הוא דנעי ללויי י"ח נשנת אלף משום כבוד שנת לא אטרחהו רבנן: (ג) וי"א דבמוסף כו'. שהרי אין תפלה י"ח בחול במוסף וי"ח לילך למימר כאן דמינעי ליה ללויי י"ח:

רפח א גומר אותו ברכה. דלדן הוא דנעי ללויי י"ח נשנת אפי' במוסף אלף משום כבוד שנת לא אטרחהו רבנן וי"ח שהתחיל גומר וי"ח ס"ל דנמוסף לא נעי ללויי י"ח מדינא: **ב באמצע ברכה.** אפילו (ג) נשנת אלף דלף מחמיל נשנת ואלף ע"ג דכתנ הרב"ד דלף מלינו שנתה הנרצה נפקדת בחמרון הכונה לא סמכין עליה דלשרי' כחז עליה דכשמתכוין לדבר אחר מפסיד וכי"מ מפירש"י וכו' והיכל לדע שהוא שנת לאו טעות מקרי כמ"ש המרדכי וכו' עכ"ל ח"ה מבוחר דלזיל לדעת רש"י אבל לפי מש"ל בסיומן ר"ט דלפי' כיון לדבר אחר אין הנרצה נפקדת א"ל אם אמר צערי' ומנחה אהם וספור שהוא מול אומר אהם קדשת או

רפח דין המועה בתפלת השבת, וכו' י"ג סעיפים:

א (א) * אומר ויכולו בתפלת ערבית:

ב (א) * באם טעה והתחיל תפלת החול, א (ב) גומר אותה (ג) ברכה שנזכר בה שטעה ומתחיל של שבת; לא שנא נזכר בברכת 'אתה חונן', ולא שנא נזכר

בברכה אחת משאר הברכות, בין בערבית, בין בשחרית מוסף ומנחה. (ג) דיש אומרים

(ג) דבמוסף פוסק אפילו ב באמצע ברכה:

ה' האם היה סבור שהוא חול והתחיל אדעתא דחול, ומיד כשאמר חיבת 'אתה' נזכר, קודם

'שומר 'חונן', ג הוה ליה התחיל בשל (ג) [ג] חול, וגומר אותה ברכה. אבל אם היה יודע

באר הגולה

א שנת קיי"ט: ב נשנת כ"ח: ג הרל"ח ורבו יונה ט"ז:
 ד רב"ז יונה ורמב"ם פסקי י מהלכות מפלה וסמ"ג בסיומן י"ז:
 ה מרומי-הדקן סעף י"ז:

מחצית השקף
 דמדינא לא בני חיי ברכות פוסק אפילו באמצע ברכה כ"מ מסתבר ליה מסביר דמי' בברכת אהה חתן גם במוסף גומרה. דגם במוסף אם אין שייכות לכל חיי ברכות במוסף מ"מ ברכת אהה חתן יש לה שייכות לכל התפלות. כמ"ש בירושלמי אם אין בינה אין תפלה. אולם מ"מ נראה שהסכים עם בשל כ"ה דאין לחלק וגם כאהה חתן פוסק במוסף לדעת י"א: (ס"ג ג) הו"ל כו' דגם תפלת שבת כו'. והטעם כיון דמחשבתו היתה לתפלת חול אולי' בתר כוונתו: ואע"ג דכ' הרב"ד אהה דאיתא בברכות דף י"ב היכא דנקט כסא דחמרא ופתח אדעתא דשיכרא (דהיינו לומר שהני"ב) וסיים דבחמרא בפה"ג דאי יצא דהא אפילו סיים בשיכרא יצא. דהא אם אמר על הכל שהכל ני"ב יצא. אלא היכא דנקט כסא דשיכרא ופתח אדעתא דחמרא פירש"י כני"ל דבשעה שאמר בא"י אמ"ה היה כוונתו לסיים בפה"ג וסיים בשיכרא והיינו שהכל ני"ב פאי. אי אולי' בתר פתיחתו דהיתה שלא כדן דהא כוונתו היה לומר בורא פה"ג או אולי' בתר החתימה ולא אפשטא. דהקשה הרב"ד דמאי דנקט דהא כוונתו נקרא פתיחה שלא כדן דהא האמירה הית נכון אלא שהכוונה היה שלא כדן וזיכין מצינו שהברכה נספרת בשביל חסרון הכוונה הא קיי"ל מצוה אין צריכות כוונה. וכי הרא"ש דאין זה קושיא דה"ל הרא"ש דספי עדיף בלא כוונה ממה שעוקר הכוונה לברכה אחרת עכ"ל: כמ"ש המרדכי היכא דיו"ט הוא ונתקל כלשונו. וחתם בשל שבת אינו חוזר אלא אומר חכ"ד חתימת י"ט והוא הדין המזכיר לקמן רש"י חפ"ז: מבוואר דאזיל לדעת רש"י היינו כפרש"י הנ"ל דאולי' בתר הכוונה ואע"ג דהאיכביא לא אפשטא וראוי לילך לקולא אפשר דפסק האיכביא לחומרא וכמ"ש התו' שם. ועמ"ש מ"א סי' ר"ט סק"ג. או י"ל דוקא חתם כהאי דשיכרא פה"ט ראוי להקל דאמרין דאולי' בתר החתימה שהיתה כדן וכמבואר בדברי בעל האיכביא דלולא ד"ל דאולי' בתר החתימה וראוי לא יצא כיון דמחשבתו הפתחה היתה שלא כדן. משא"כ הכא דהכל הולך אחר ההתחלה ואין חולת דבר כ"א ההתחלה. דהא אם אמר אהה חתן א"כ ספק דצריך לגמור הברכה עכ"פ כמו דחתם אולי' בתר הכוונה והיו הכוונה כאילו הטיא כשפתחו. היה הכא אע"ג שלא אמר רק חיבת אתה וראוי לסיים אתה קדשת או אתה אחד מ"מ כיון שהתכוין לברכת חול הו"ל כאילו הוציא כשפתחו והתחיל בשל חול וצריך לגמור הברכה: אבל

רפח (א) אומר ויכרו. דלמר רב המנונה כל המתפלל ואומר ויכלו ויכלו נעשה שופך להקדיש נמנעה בראשית אל תקרי ויכלו ויכלו פירוש הקדשה והוא: (ב) גומר אותה ברכה. דלדן הוא דנעי ללויי י"ח נשנת אלף משום כבוד שנת לא אטרחהו רבנן: (ג) וי"א דבמוסף כו'. שהרי אין תפלה י"ח בחול במוסף וי"ח לילך למימר כאן דמינעי ליה ללויי י"ח:

שטרי תשובה
 דמדינא לא בני חיי ברכות פוסק אפילו באמצע ברכה כ"מ מסתבר ליה מסביר דמי' בברכת אהה חתן גם במוסף גומרה. דגם במוסף אם אין שייכות לכל חיי ברכות במוסף מ"מ ברכת אהה חתן יש לה שייכות לכל התפלות. כמ"ש בירושלמי אם אין בינה אין תפלה. אולם מ"מ נראה שהסכים עם בשל כ"ה דאין לחלק וגם כאהה חתן פוסק במוסף לדעת י"א: (ס"ג ג) הו"ל כו' דגם תפלת שבת כו'. והטעם כיון דמחשבתו היתה לתפלת חול אולי' בתר כוונתו: ואע"ג דכ' הרב"ד אהה דאיתא בברכות דף י"ב היכא דנקט כסא דחמרא ופתח אדעתא דשיכרא (דהיינו לומר שהני"ב) וסיים דבחמרא בפה"ג דאי יצא דהא אפילו סיים בשיכרא יצא. דהא אם אמר על הכל שהכל ני"ב יצא. אלא היכא דנקט כסא דשיכרא ופתח אדעתא דחמרא פירש"י כני"ל דבשעה שאמר בא"י אמ"ה היה כוונתו לסיים בפה"ג וסיים בשיכרא והיינו שהכל ני"ב פאי. אי אולי' בתר פתיחתו דהיתה שלא כדן דהא כוונתו היה לומר בורא פה"ג או אולי' בתר החתימה ולא אפשטא. דהקשה הרב"ד דמאי דנקט דהא כוונתו נקרא פתיחה שלא כדן דהא האמירה הית נכון אלא שהכוונה היה שלא כדן וזיכין מצינו שהברכה נספרת בשביל חסרון הכוונה הא קיי"ל מצוה אין צריכות כוונה. וכי הרא"ש דאין זה קושיא דה"ל הרא"ש דספי עדיף בלא כוונה ממה שעוקר הכוונה לברכה אחרת עכ"ל: כמ"ש המרדכי היכא דיו"ט הוא ונתקל כלשונו. וחתם בשל שבת אינו חוזר אלא אומר חכ"ד חתימת י"ט והוא הדין המזכיר לקמן רש"י חפ"ז: מבוואר דאזיל לדעת רש"י היינו כפרש"י הנ"ל דאולי' בתר הכוונה ואע"ג דהאיכביא לא אפשטא וראוי לילך לקולא אפשר דפסק האיכביא לחומרא וכמ"ש התו' שם. ועמ"ש מ"א סי' ר"ט סק"ג. או י"ל דוקא חתם כהאי דשיכרא פה"ט ראוי להקל דאמרין דאולי' בתר החתימה שהיתה כדן וכמבואר בדברי בעל האיכביא דלולא ד"ל דאולי' בתר החתימה וראוי לא יצא כיון דמחשבתו הפתחה היתה שלא כדן. משא"כ הכא דהכל הולך אחר ההתחלה ואין חולת דבר כ"א ההתחלה. דהא אם אמר אהה חתן א"כ ספק דצריך לגמור הברכה עכ"פ כמו דחתם אולי' בתר הכוונה והיו הכוונה כאילו הטיא כשפתחו. היה הכא אע"ג שלא אמר רק חיבת אתה וראוי לסיים אתה קדשת או אתה אחד מ"מ כיון שהתכוין לברכת חול הו"ל כאילו הוציא כשפתחו והתחיל בשל חול וצריך לגמור הברכה: אבל

שטרי תשובה
 דמדינא לא בני חיי ברכות פוסק אפילו באמצע ברכה כ"מ מסתבר ליה מסביר דמי' בברכת אהה חתן גם במוסף גומרה. דגם במוסף אם אין שייכות לכל חיי ברכות במוסף מ"מ ברכת אהה חתן יש לה שייכות לכל התפלות. כמ"ש בירושלמי אם אין בינה אין תפלה. אולם מ"מ נראה שהסכים עם בשל כ"ה דאין לחלק וגם כאהה חתן פוסק במוסף לדעת י"א: (ס"ג ג) הו"ל כו' דגם תפלת שבת כו'. והטעם כיון דמחשבתו היתה לתפלת חול אולי' בתר כוונתו: ואע"ג דכ' הרב"ד אהה דאיתא בברכות דף י"ב היכא דנקט כסא דחמרא ופתח אדעתא דשיכרא (דהיינו לומר שהני"ב) וסיים דבחמרא בפה"ג דאי יצא דהא אפילו סיים בשיכרא יצא. דהא אם אמר על הכל שהכל ני"ב יצא. אלא היכא דנקט כסא דשיכרא ופתח אדעתא דחמרא פירש"י כני"ל דבשעה שאמר בא"י אמ"ה היה כוונתו לסיים בפה"ג וסיים בשיכרא והיינו שהכל ני"ב פאי. אי אולי' בתר פתיחתו דהיתה שלא כדן דהא כוונתו היה לומר בורא פה"ג או אולי' בתר החתימה ולא אפשטא. דהקשה הרב"ד דמאי דנקט דהא כוונתו נקרא פתיחה שלא כדן דהא האמירה הית נכון אלא שהכוונה היה שלא כדן וזיכין מצינו שהברכה נספרת בשביל חסרון הכוונה הא קיי"ל מצוה אין צריכות כוונה. וכי הרא"ש דאין זה קושיא דה"ל הרא"ש דספי עדיף בלא כוונה ממה שעוקר הכוונה לברכה אחרת עכ"ל: כמ"ש המרדכי היכא דיו"ט הוא ונתקל כלשונו. וחתם בשל שבת אינו חוזר אלא אומר חכ"ד חתימת י"ט והוא הדין המזכיר לקמן רש"י חפ"ז: מבוואר דאזיל לדעת רש"י היינו כפרש"י הנ"ל דאולי' בתר הכוונה ואע"ג דהאיכביא לא אפשטא וראוי לילך לקולא אפשר דפסק האיכביא לחומרא וכמ"ש התו' שם. ועמ"ש מ"א סי' ר"ט סק"ג. או י"ל דוקא חתם כהאי דשיכרא פה"ט ראוי להקל דאמרין דאולי' בתר החתימה שהיתה כדן וכמבואר בדברי בעל האיכביא דלולא ד"ל דאולי' בתר החתימה וראוי לא יצא כיון דמחשבתו הפתחה היתה שלא כדן. משא"כ הכא דהכל הולך אחר ההתחלה ואין חולת דבר כ"א ההתחלה. דהא אם אמר אהה חתן א"כ ספק דצריך לגמור הברכה עכ"פ כמו דחתם אולי' בתר הכוונה והיו הכוונה כאילו הטיא כשפתחו. היה הכא אע"ג שלא אמר רק חיבת אתה וראוי לסיים אתה קדשת או אתה אחד מ"מ כיון שהתכוין לברכת חול הו"ל כאילו הוציא כשפתחו והתחיל בשל חול וצריך לגמור הברכה: אבל

טור סימן רס"ח ובו ג' סעיפים

- א דף קע"ד ע"ב שטה מ"ה: וחוזרים ואומרים ויכולו בצבור כו'. ג"ב: פעם אחת שכח רבינו קלונימוס ולא אמר ויכולו בבית הכנסת, ולאחר שישב על השלחן נזכר, ועמד ולקח כוס ואמר ויכולו עד לעשות, ואחר כך ישב במקומו וסיים הקדוש. מטה משה סימן תכ"ט בשם הרוקח.
- ב שטה נ"א: ואלקיגו כו'. ג"ב: בעמידה ערבית שחרית ומנחה אומרים אלקיגו. ומנהגינו לומר בליל שבת ויגוהו בה, וביום השבת ויגוהו בו, ובמנחה ויגוהו במ. ושמעתי הטעם, שבה ובו וסם עולה למנין זן. ומכל מקום איני יודע מאן פלג לן לומר הכי ולא איפכא. ולי גראה שבלייל שבת אומרים בה ככלה בבית אביה, שעיקר השמחה היא בבית אביה, ובשחרית בשבת אומרים בו ככלה בבית חמיה, שעיקר השמחה בבית החתן, ובמנחה אומרים במ שאחר זה שניהם עיקר.
- ג דף קע"ה ע"א שטה ח': בספר חסידים כו'. ג"ב: בספר מטה משה מייתי לה מהמדרש בסגנון אחר, שראה כתם על מצחו מפני שהיה מדבר בברכת מעין ז' ובקדיש, ולא היה נזהר לגלח צפרגיו בערב שבת. וכבר כתבתיו בסימן ר"ס בהגהת בית יוסף אות ב'.

בית יוסף ובו ט' סעיפים

- א דף קע"ד ע"ב שטה כ"ג: דחו דבריו כו'. ג"ב: וכותייהו נקטיגו. ב"ח. ועיין בספר שדה יהושע דף ל"ה ע"ב.
- ב שטה מ': כיון דידע דשבת הוא כו'. ג"ב: ונראה דמכל מקום אינו גומר לא אתה קרשת ולא אתה אחד אלא יאמר ישמח משה, ושפיר קאמר אתה הקב"ה ישמח משה במתנת חלקו. ל"ח אות מ"ו.
- ג ע"ד שטה ז': והכי נקטיגו כו'. ג"ב: ובש"ע כתב סברת הרמב"ם בלשון י"א. וכתב הב"ח שדעתו דנקטיגו כ"א לבסוף, תרא דאיכא ספק ברכה לבטלה, ועוד שהן רבים, וכך פסק כאן. ע"כ. ולכאורה נראה שזה חולק אכלל מסור בידינו מגדולי האחרונים, דפוסק דמביא סברא א' בסתם והסברא אחרת בלשון י"א, דעתו לתפוס כאותה ס' שכתב בסתם. ואולי הכא שאני משום דלא הוצרך לכתוב הסברא ראשונה בסתם אלא מפני שכלל כל התפלות, ובשאר תפלות חוץ מתפלת מוסף כ"ע מודו דאינו חוזר.
- ד שטה כ"א: ואם לא אמרו מחזירין וכו'. ג"ב: ואם הוא מסופק אם אמר אם לאו, עיין במ"ש בסימן תכ"ב, בהגהת בית יוסף אות ד'.
- ה שטה כ"ב: ומי גרע שבת מר"ח כו'. ג"ב: לפי מה שכתב הכלבו בסימן ח', הביא דבריו הב"ח בסימן תכ"ב, וגם אנכי הזכרתי בסימן הנז' בהגהת בית יוסף אות ג', אפשר דגרע. עיין שם.
- ו באותה שטה: מיהו היכא שהזכיר של שבת כו'. ג"ב: עיין בספר הלבוש, ובל"ח אות מ"ט.
- ז שטה נ"א: ודלא כהגהת מרדכי כו'. ג"ב: ומיהו אם היחיד ירצה להתמיר על עצמו יכול לאמרה בלא פתיחה ובלא חתימה, וכן נוהגין הצבור לאמרה עם ש"ץ בלא פתיחה ובלא חתימה. ספר המפה, ומטה

שנתחייב לגמרי בברכה שהתחיל בה אכל מה אעשה כי להיות דבר זה ענין מחודש וחמוה בעיני ההמון וגם בעיני קצת מן המשכילים אין כח בידי להכריע למעשה עד שיסכימו שנים מהיושבים על כסא ההוראה ומ"מ אם נוכר בעודו מתפלל שעשה שלא כדין שהלך אצל שבת נראה לי פשוט שצריך לחזור לתחלת ברכה של חול שהפסיק באמצע ויגמרנה וילך אח"כ אצל שבת דכל כי הא מילתא כדיעבד דמיא כנ"ל.

מין ז"ל בחזקה שהרי כבר ידוע שדרכו להמשך תמיד כרוב פסקיו אחר דעת הרמב"ם ולכן כתב הרב"ח שדעת מין ז"ל כהי"א בהיות כאן ספק ברכה ועוד שכבר גילה דעתו בכ"י בפירוש דנקטינן כהרמב"ם ז"ל ולא חשש כ"כ בש"ע ואין זה סותר הכלל המסור בידינו שאין כלל זה אמור אלא במקום שהדבר שקול דלא ידעינן כהי מינייהו ס"ל אבל לא למימרא שיהא כלל זה דוקא כנ"ל דעת הרב"ח ז"ל ועיין בכללי הפוסקים שבסוף סי' השיירי אות י"ז דמשמע פירוש כלל זה כמ"ש ושם אות י"ח כתב הפירוש שכתב כאן בשיירי ואינו מחזור אצלי כמ"ש.

(ג) וי"א דבמוסף פוסק אפילו באמצע ברכה. דיעה קמייחא היא סברת הראב"ד והרא"ש והטור ז"ל ודעת י"א הוא הרמב"ם והר"י ומהר"ם וסמ"ג וכתב הרב"י ז"ל דהכי נקטינן וכאן בש"ע כתב סברת הראב"ד בסתם וסברת הרמב"ם בשם י"א וכתב הרב"ח ז"ל ונראה ש. עתו דנקטינן כדעת י"א שהביא לבטוף חזא דאיכא ספק ברכה לבטלה ועוד שהם רבים וכן פסק בב"י עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים שהרי כלל גדול מסרונו גדולי האחרונים וכשמביא הש"ע ב' דיעות סברא ראשונה בסתם וסברא שניה בשם י"א דעתו לדינא כסברא קמייחא שמביא בסתם וכלל זה מוסכם מן האחרונים. ומתורתו של הרב ב"ח ז"ל גופיה למדנוהו שכ"כ בק"א שלו ביו"ד סימן רמ"ב שדעת מין ז"ל כדיעה קמייחא שמביא בש"ע בסתם או מצד שהוא דעת רבים או מצד שהוא דעת גדולים שתופס אותם בחזקה ע"כ וכ"כ בחיבורו בכמה מקומות ורמזתי קצת מהם ביו"ד סימן מ"ד ועיין מ"ש עליו ביו"ד ה' טבילה ודבריו כאן הם היפך זה. ועוד קשיא לי מדבריו מין ז"ל כאן שנראה שהם חיובתא לכלל הנוכר דהא בב"י גלה דעתו בהדיא ופסק כהרמב"ם ואפילו הכי כתבו בשלחן ערוך בשם יש אומרים. **שוב** מצאתי להרב החביב ז"ל בשיירי שכתב על דברי הרב"ח ז"ל דלכאורה נראה שזה חולק על הכלל המסור בידינו מדברי האחרונים ז"ל ואולי הכא שאני משום דלא הוצרך לכתוב הסברא ראשונה בסתם אלא מפני שכלל כל התפלות ובשאר תפלות חוץ מתפלת מוסף כו"ע מודו דאינו חוזר עכ"ל פירוש דאינו חוזר אצל שבת אלא גומר אותה ברכה. וקצת קשה על הרב ז"ל מפני מה לא הקשה על הרב"ח מדידיה אדידיה גם תירוצו אינו מתיישב לענ"ד דהכא נמי הוה מצי לסתומי כדעת הרמב"ם ז"ל וכן הול"ל במה דברים אמורים (או והני מילי) בערבית שחרית ומנחה אבל במוסף פוסק אפילו באמצע ברכה וי"א דאף במוסף גומרה וכה"ג מצינו בהרבה מקומות בש"ע שכתב סברא המחלקת בסתם וסברא שאינה מחלקת בשם י"א. **לכן** נ"ל דמ"ש הרב"ח ז"ל כאן שדעת הש"ע לפסוק כ"י"א לאו מכללא איתמר אלא כתב כן מחוץ עומק ההלכה מהטעמים שהזכיר דאיכא ספק ברכה ועוד שהם רבים ועד כאן לא כתב הרב ז"ל בעלמא שדעת מין ז"ל כסברא ראשונה שמביא בסתם אלא כשיש טעם לומר כן או שהוא דעת רבים או דעת גדול שתופס אותו מין ז"ל בחזקה אבל הכא ליתא לחד מהני טעמי דהא הי"א הם רבים וגם ליכא למימר שבעלי דיעה ראשונה הם יותר גדולים שתופס אותם

[סעיף ד'] (ד) ואם הזכיר וכו' אעפ"י שלא קבע וכו' יצא. הקשה הרב מ"א דהא כסי' תפ"ז מבואר דאם חתם כיו"ט מקדש השבת לא יצא אעפ"י שהזכיר של יו"ט באמצע וכ"ש היכא דלא קבע ברכה כלל וצ"ל דגרע טפי כשחתם בשל יום אחר עכ"ל. ולי אני עבדו נראה דקושיא מעיקרא ליכא דשאני הכא דכל י"ח ברכות היו ראויים ליאמר בשבת אלא דמשום כבוד שבת לא אטרחוהו רבנן ולכן כל שהתפלל י"ח והזכיר של שבת אמרינן דיצא כיון שהתפלל תפלה הראויה מעיקרא דינא ולא דמי לההיא דסי' תפ"ז דהתם לא התפלל לא תפלה הראויה דהיינו י"ח ולא ז' ברכות שתיקנו רז"ל ומש"ה לא יצא כנ"ל פשוט ונכון.

גם מה שהקשה הרב ז"ל ס"ק ט' מההיא דהחליף של מוסף באחרת דלא יצא לאו קושיא היא מהאי טעמא גופא דההיא דסי' דמיא להך דסי' תפ"ז מאחר שאין דרך למוסף בתפלה אחרת עיין ס"ק שאח"ז וע"ל סי' תפ"ז מ"ש שם.

[סעיף ו'] (ה) וי"א שאם החליף של מוסף באחרת. ז"ל הרב מ"א ונ"ל דאם יצא ידי מוסף ומתפלל אח"כ שחרית ע"כ והוא מגומגם ונראה שיש בו חסרון ור"ל שאם במקום שחרית התפלל מוסף יצא ידי מוסף ומתפלל אח"כ שחרית ועיקר דין זה מבואר לקמן סי' רפ"ו בהגהה שאם הקדים מוסף לשחרית יצא והרב מ"א ז"ל נראה שמחדש כאן שאפילו כיון המתפלל לשם תפלת שחרית אלא שטעה בדבריו יצא ידי מוסף ועמ"ש הרב מ"א ז"ל ס"ק ט' שדבריו מגומגמים ועיין א"ר.

[סעיף ז'] (ו) משום יו"ט שחל להיות בשבת. עיין בספר צרור המור פרשת בראשית שכתב דאומרים אותו ג' פעמים אחת בתפלה ואחת אח"כ וחוזרים ואומרים אותו בקידוש כנגד ג' עולמות יעו"ש באורך וכן הוא המנהג וכ"מ מ"ש הר"ד אבודרהם בשם הרמב"ם ז"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"ט שהוא מנהג פשוט וע"ל סי' רע"א ס"י בטור וש"ע.

[סעיף ח'] (ז) ברכה אחת מעין ז'. מבואר בטור שתקנו אותה כשביל בני אדם המאחרים לבוא שיסיימו תפלתם בעוד שש"ץ מאריך וכתב הרב דרישה ז"ל

פתח * אזה סי כבח * הדבר הלא

הנחמים שחב סגרות הרענס במס יח כללו חין הלכה כמותו . חצירה רעל מסק המ'ע הלז דפי רקס פלוי יחלט כפירוס חר נתב נקס יח סי רקס לעיקר נבי' עין להכרת ולטרן החניב זל נכונה זל עטיר וטהר הכרול מקיל זל ח'ס קי' רן רפה ע"א וד'ה- ע"א וע"ס להרז יד מלאכי זל קס טיקס לק' זו . מיכה זה שהוקיף מהרר סני ענין זל מסק הרענס' זל עלרז קלל הוכר כלל זה פתן ער בה' ק' חין לא פלטל עינל טקיסל קס נקי יד מלאכי במקום קעמד בו סכחכר רין זה דחי חיוצתיה . ועוד חז' הכלל סני מרינו הרז זל סק' הקזר חזר עפי' ס' הרענס' זל הן חמת סכר סס הרז ד מלאכי . זל חות נ' רקז' ע"ל ער חלו נענון זה סני' סס נקס ערן החניב זל צכנה'ג ח'ח ס' ח'יה דכל' סקוס סהרז מהרסי'א זל פוקק רין נבי' רעמו למסוק לכל המק' חכל כאלל מסק נבי' סכלכה חלל נק' הקזר רעמו סלל מייב חחו מסק חלל צארין העער' לזר כי סקפר סהא חוקר סלו עפי' הרענס' זל וכז' ע"ס סגה חלל כ' חין החניב זל סלל יסויי מסק סער' חלל צארין העער' חלל כאלל מסק נבי' סכלכה . לל כן ביון סלפיו סכנר מסק נבי' סכלכה חין מוס' לוי רעמו סני' לחרן העער' סכרי כיון ספסק נבי' רעמו למסוק לכל השקיות וסיונהו בכל השקיות כפי חיתו ספסוק וכו"ס בחתי וריו וכלו' גם צארין העער' . טעסה יסחור עיוח נק' לכחוז סס' משה' חערה הך ע"ס נבי' . וכן רחסי'ס קס להרז יד מלאכי זל סכחיל כן להרי'א מוס הרז סלכה לחקה פי'ז מני' גזלה ס"ב הרי' כענני' מסק הרציש חלל גילה רעמו חצל סהא סנני' גילל רעמו למסוק חלל כהרענס' ח'הך יסער סוח עגמו להך נק'ע כל כה'ג לא נעלל משרט ילל חרין כלל זה סקסס רכס נכח חוכחי סנין רעקן נק'ע הך רעמו הרענס' ע"ס . ח'י'כ' ק' ח'ך כ' מהר' זל נקוב ריחל דקמן רמקוס רהק'ע מוקר על רעמו הרענס' ח'ך רענ' פ' דקרי' לסלל חס כפיו חכ'ס פחס כאן כהרענס' עפי' ורבו' רח' הרוחה דנסמרה דרכו כלן סלל השקיות וחי' חכחי' סחיתו זל בעקיות עומת . ברס צברוחותיה רעני' זל נלער לייסב עפי' ע"ס הרס יד מלאכי זל קס ורר'ס רהי'ל רהקנד' חחרונה סמני'ל נק'ע נקס יח ח'ס כ' רניס מסקין סתה' סני' סנמרה נאחרונה . רכס כל עיקר טעמה רעקינו כק' סנמני' חלל כ'יס ח'יס סה'יס חוס כטלל לנני' סמק' ח'י' סיכל וס' ח'יס סס רניס חרן נווח למסוק כטתס ע"ס וכלו' חלכ' ח'יס סמס סרן זל סלל נעמנה נקס יח רחיר'ל ליה סלל יטעו זה למסוק נרין סהא כמחס ביון רה'יס חו' רניס וע"ס קנס הרצ'ה זל סל'ה ברעמו סרן זל נק'ע' טעמה גם צרין זה לא נעמע סרן זל חלסתו נק'ע' נקס יח כיון רהו רניס ננר' ק' הרענס' וחי' זל וס'ל חלל חכחי' חסוי' ע"ס נבי' ר טעמה חין ק' ח'יס טלל לנני' עיקר וטעמה

מלא חמב כתיב מסקיס חמי' נבי' למסק לכל המא' חלל כהרענס' חלל כק' ררניס כנלערי ונח' חין חס זריכין לוי רערן . זל חור בו מני' לק'ע כסו סני' רררז נוח טעקס זל חות ח'י' רקל' ס'כ רככס' רח'יל רניס . חו' וכו'ס וכ'ל קס מסס הרז ס'י' זל סה'ס . ס'י' ירד סעיקר כ'יס וכדומין ררין סכלל חמור נככי'ג . ועין להרז סנחח סהרן זל כלל טרז חות' ע'ל סנס חוס סתה' ע'ל מרן זל כן נכחי' רענ'י' מסקי' להלכה ססי' למקור על כל סני' רנחול סתל' דקרי' למסוק סני' לסמון נחח' לנצ'ת וע"ס הקזר כהיל סל'וי ח'י' וטעלה סה'וי חלל חכריע וכו' ע"ס סה'ה . זה סק' חלל חכריע סנס דסקרות ציריו כעלן ק'ל מסלופן סמני'ל סכרונח סד' . חין לחס'ס פלז נח' . רכנס חלק יע'י' כחלן ס'ל סנח' סכלל חו'י' . ס'יס ח'יס זל לא חכריע להרי'ל וכ'ר להר' . י'י' זל סני' כן נרעמו חר'ב נעמח ככן זל וסרונ'ג' נכחה חכחי' לייסב מה סק'י' חרסי'ג וררז ח'יס' . זל . ח'ך ק' פל ררר'י'ל זל רלסי' סיטחי' רכ' לעיל סלל י'ג חות ס'י' פל סס'ן מרין זל כ'ע' ס'י' ע'יס ס'כ' לנני' חו'ה חלס י'ס לה ר'ר לל סה'י'ל חמקס' וי'ל רכ'י' רהסקס' שפסל חו'ה ח' ענמס ח'י' שטח' לריר סלה ע"ס וכ' חוס זל קס ח'ל וח'ף סטרין . לל חכריע ח'י' מתי' ססקס לריר חו' לא ח'ך לעיס כלל'ין נודר' כיון רעני' ח'יס רסחי' סססקס נאסרונה זה מ'רה רח'י' ס'ל ע"ס ח'י' לסי' זל ח'ל ח'יל לחמסה על מרן רנין וחח'י' י'ס' ק'ל חלל ליעול חמ' נצני' צעיל ח'ך כה'יל סססל'י' חלל חכריע . רכס כיון רכבי' ח'ך י'ח רעו'יל חסוי' נאחרונה ח'י' חנני'ל רר'י' ודעמו סעו'יל י'ס' להך נוסח ע'ת' וכמי'ס רר'ז זל עגמו נכחה ריח' רקי' . ע"ס רח'י' להך רכס' עט' . חלל רעני' י'ל רר'י' סכנל'ל י'ג סס רר'י'ס חסו'י'ס צעני' חמסר'י' וח'כי' עמ'חי' עליהם לעיל ס'י' ע'יס חות כ' נכ'י' רח'רר'נל סכלל ח'ול' להך ח'י'ע'י'ס

ל' סל'ח סתה רניצית יין נר'ל לא יחל חלל לסי' . רני' מרדכי ז'ל חלל לסי' . ורי' רני' ח'י' ח'י' זל ר'י'ק' נוד' ר'יס ע"ס חל'י' י'ח'ז'ל ר'ז'ג' ע'כ' לל ר'י'ס

משמרת הטהרה

מצטרפין לכגריס ועוד, והכא בעי בטיפין גדולים שיש בכל אחד מהם כגריס ועוד, ומספקא ליה אי אמרינן אילו מגופה הוה במקום אחד הוה משתכחי וכו'. ומיהו אין פירוש זה מחזור וכו'. ע"ש. וזהו הדעה הראשונה שכתב מרן השלחן ערוך בסתם. ומכל מקום נראה שיש להחמיר בדבר שאם נמצאו על בשרה מצטרפים לשיעור כגריס ועוד, וזאת על פי מה שכתב בשו"ת בית דוד (חלק אורח חיים סימן תט וסימן תמא), דהא דקיימא לן שהלכה כסתם מרן השלחן ערוך נגד ויש אומרים, זהו רק כשכתב בסתם בהדיא הדבר שחולקים עליו, אבל אם תפס כדין הש"ס בסתם, ואחר כך ויש אומרים וכו', דעתו לפסוק כהיש אומרים. ע"ש. (ועיין בערך השלחן סימן תרעה סק"ד). וראה עוד בכללי הפרי מגדים (ברישי יורה דעה). ובשו"ת מנחת אלעזר חלק ב' (סימן עב). ע"ש. והכא נמי שבסברא ראשונה סתם דבריו, ולא כתב בפירוש שאפילו על בשרה אין מצטרפין, י"ל שדעתו לפסוק כהיש אומרים*.) וכן בדין, כי בלאו הכי דעת

* והנה סברת הבית דוד סימן תט הנ"ל, הובאה בברכי יוסף (סימן תקצ סק"ב), ולא כתב לחלוק על הכלל של הבית דוד. וכן השלחן גבוה (בסוף סימן תרכט) הביא דברי רבו הבית דוד (סימן תמא) בשתיקה כהוראה בכוונת מרן הש"ע שם. אולם שאר האחרונים שם, ומהם הערך השלחן (סימן תרכט סק"ג), הרב בית השואבה (דף מג סע"א), הביאו דברי הבית דוד וחלקו עליו, ופסקו שם שהלכה כסתם. ע"ש. ועי' בערך השלחן (סי' עא, וסי' קס סק"ז, וסי' תקפח סק"ב), שכתב לסתור הכלל של הבית דוד הנ"ל. וכ"כ בתשובתו שבספר גנוי שלום (חחו"מ סי' ה). ע"ש. ועי' להגר"מ זקן בשו"ת ויאמר משה (חאו"ח סי' ה). ובספרו ויסמוך משה בליקוטי א"ח (דף ח ע"ב). ע"ש. ומ"מ נראה שאף להחולקים על הכלל של הבית דוד יודו בניד שדעת מרן להחמיר בצירוף טפין על בשרה, מכיון שרוב הפוסקים אוטרים, וזאת על פי מ"ש בספר יד מלאכי (כללי הש"ע אות יז), שאע"פ שבכל מקום שיש בש"ע סתם וי"א הלכה כסתם, מ"מ כשסברת יש אומרים היא סברת רבים הדין נותן לפסוק כדבריהם, וכמ"ש כן הבית חדש א"ח (סימן רסח). ע"ש. וכ"כ המאמר מרדכי (סי' רסח סק"ג) לחזק סברת הב"ח שדעת מרן הש"ע שם לפסוק כדעת היש אומרים נגד הסתם, שזו היא סברת הרמב"ם ורוב הפוסקים, ודוקא כשהמחלוקת שקולה שייך הכלל שהלכה כסתם. ע"ש. וכן הטכיים החקרי לב (חאו"ח סי' נד דף פח ע"א). ע"ש. (ולפ"ז אין אנו צריכים למ"ש החיד"א במחזיק ברכה סי' רסח שמרן חזר בו בש"ע ממ"ש בבית יוסף. ע"ש.) גם הפתח הדביר (סי' קכח ס"ק כח) הביא דברי היד מלאכי שטעמו ונימוקו עמו שאין מרן הש"ע חושש מלכתוב הסברא שהלכה כמותו בשם יש אומרים, כי ברור למרן שלא יטעו לפסוק בדיון ההוא כסברת הסתם, מאחר שסברת היש אומרים היא סברת רבים מהפוסקים, וכמ"ש הב"ח (סימן רסח), וכתב ללמוד מזה לנידונו שם. ע"ש. וכ"כ בשו"ת תעלומות לב ח"ג (דף קיא ע"ג) שכל שסברת היש אומרים היא סברת שלשת עמודי ההוראה או אפילו שנים מהם, או שהיא סברת רוב הפוסקים, הכי נקטינן לדינא, ודלא כהסתם, ושכן דעת החקרי לב. ע"ש. ועי' בשו"ת יהודה יעלה קובו (חיו"ד סי' ט) ד"ה אמנם. ע"ש. ומכאן סיוע למ"ש הסמ"ע בהקדמתו לחושן משפט, שלא נתכוון מרן המחבר לפסוק מתוך הש"ע אלא למי שלמד תחלה טור ובית יוסף ויודע כל דין במקורו ובטעמו מהתלמוד והפוסקים, אבל בזמן הזה שרבו המורים מתוך הש"ע בלבד, הם בכלל מחריבי עמינו, ועליהם אמרו (עבודה זרה יט:): כי רבים חללים הפילה, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. ע"ש. וכיוצא בזה כתב המהרש"א בח"א (סוטה כב). ע"ש. והרי המורה מתוך הש"ע בלבד סומך הוא על הכלל סתם וי"א הלכה כסתם, וכיוצא בו, ופעמים רבות שדעה מרן לפסוק כדעת היש אומרים, כי ברבים היו עמו. ועי' בשדי חמד (כללי הפוסקים סי' י: אות ט' ואת י'). ע"ש. לפיכך גם בניד אין מקום לטעות ולפסוק כסתם מרן, מאחר שהמעין בפוסקים ובבית יוסף יביט נבחה שהעיקר כאן כסברת היש אומרים, שהיא דעת רוב הפוסקים ככולם, שטפין טפין בבשרה מצטרפים לכגריס ועוד. חשוב ראיתי להגאון רבי רחמים הו"ת

ב"ח אורח חיים סימן פט סעיף קטן ז

ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר כתב הרמב"ם שאין צריך להפסיק. כתב ב"י דבנוסחאות ספרי הרמב"ם לא כתוב דאין צריך להפסיק אלא בתפלת המנחה אלא דהרשב"א כתב דאין צריך להפסיק כשהתחיל לאכול קודם שהגיע זמן תפילת שחרית ולא קיי"ל הכי אלא כהרא"ש על שם ר"י ודלא כהשלחן ערוך שכתב שתי הסברות:

ב"ח יורה דעה סימן קצח סעיף קטן לג

ולכן כתב הרב בשו"ע בתחלה בסתם דעלתה לה טבילה דס"ל דעת הרמב"ם עיקר אלא דאח"כ כתב ויש מי שאומר שלא עלתה לה טבילה והוא לחוש לפירוש רש"י והראב"ד והרשב"א:

שו"ת תורת יאיר סימן קיט

והכי ק"ל אף שכתב בש"ע סי' צ"ג סי"ח דיש חולקים מ"מ מיעוטא נינהו ולא ס"ל כוותיהו בכלל שמסר לנו הרב מוהרמ"ע בתשובותיו בדברי הרב הב"י בש"ע.

שו"ת בנין ציון סימן קלד

תשובה - הנה לא נעלם ממך שיש ב' דיעות בזה שהובאו בש"ע אהע"ז (סי' ט"ו ס' כ"ד) אלא שדעתך כיון דהש"ע כתב הדיעה הראשונה להתיר אשת חמיו ואשת חתנו בסתם והדיעה האוסרת בלשון ויש מי שאוסר הוא פוסק כדיעה הראשונה ע"פ הכלל שכתב הש"ך בי"ד (סי' רמ"ב) וצדקת בזה שכן כתב גם הברכי יוסף.... אין בידי להתיר נגד הטור והמהרי"ל ובפרט שאע"פ שכתבתי לעיל בשם ברכי יוסף שדעתו שהש"ע פסק כדעה הראשונה אין זה מוכרח דבשו"ת צמח צדק סי' מ' כתב שמשמע שנוטה דעת הרב ב"י להחמיר ממה שהביא שני הדעות וכתב דעת האוסרין באחרונה משמע שדעתו נוטה להחמיר...